

A NAPTESTŰ PA'I

GUARANÍ
MÍTOSZOK ÉS MESÉK

A NAPTESTŰ PA'I

GUARANÍ MÍTOSZOK ÉS MESÉK
NÉPEK MESÉI

SZERKESZTI KARIG SÁRA
VÁLOGATTA ÉS AZ UTÓSZÓT ÍRTA SALVADOR BUENO
FORDÍTOTTA ÉS A JEGYZETEKET ÍRTA DORNBACH MÁRIA
EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1979

A KÖNYV VÉDŐBORÍTÓJÁT, KÖTÉSTERVÉT ÉS ILLUSZTRÁCIÓIT A NÉPRAJZI MÚZEUM
ANYAGÁNAK FÖLHASZNÁLÁSÁVAL LÓRÁNT LILLA RAJZOLTA
HUNGARIAN TRANSLATION © DORNBACH MÁRIA, 1978
ISSN 0133-400X

A NAPTESTŰ PA'I

GUARANÍ MÍTOSZOK ÉS MESÉK
NÉPEK MESÉI

SZERKESZTI KARIG SÁRA
VÁLOGATTA ÉS AZ UTÓSZÓT ÍRTA SALVADOR BUENO
FORDÍTOTTA ÉS A JEGYZETEKET ÍRTA DORNBACH MÁRIA
EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1979

A KÖNYV VÉDŐBORÍTÓJÁT, KÖTÉSTERVÉT ÉS
ILLUSZTRÁCIÓIT A NÉPRAJZI MÚZEUM ANYAGÁNAK
FÖLHASZNÁLÁSÁVAL LÓRÁNT LILLA RAJZOLTA
HUNGARIAN TRANSLATION © DORNBACH MÁRIA, 1978
ISSN 0133-400X

TARUMÁ-GUASZÚ

A törzs tujájának volt egy leánya, akit imádott. Mbojarúnak hívták, ami simogatást jelent, és ezt a nevet a törzsfőnök adta neki, hogy kifejezze iránta érzett szeretetét, amely betöltötte harcos szívét, ezt a szilaj szenvedélyekhez szokott szívet, amely látszatra nemigen hajlott az olyasfajta gyöngédségre, mint amelyet a lánya iránti szeretet ébresztett benne. Aztán egy délután elérte a baj az öreg törzsfőnököt. Egy másik hajadon, Mbojarú barátnője a rémülettől sápadtan és reszketve futott a hírrrel, hogy miközben az erdőben sétáltak, az egyik fa mögül előlépett egy szőke hajú, szakállas törpe, és bizony Mbojarú hiába próbált szabadulni, a törpe magával vonszolta az erdő mélyére. A hírhozó lány még azt is elmondta, hogy kiáltott volna ő, de úgy torkán akadt a szó, mintha megbénult volna, mintha egy láthatatlan kéz tapadt volna a torkára.

A tujá feljajdult:

– A Jaszi-jateré volt az!

És az öregember szívét rémület és fájdalom töltötte el. Semmi sem aggasztotta volna jobban, mint az, hogy a lányát elrabolta az undok törpe, a gyerekek és hajadonok réme.

– Jaszi-jateré! – suttogta száz meg száz ajak, nehogy szavuk még megidézze az őserdők rettegett urát.

– És a gyerekek is Jaszi-jateré lesz! – ítékezett egy vénasszony.

Mert valóban így volt: a buja Jaszi-jateré hajadonokat rabolt, és mindegyiknek nemzett gyermeket, aki szakasztott olyan volt, mint az apja, gyerekrabló, fiatalok réme. Jaj, szegény Mbojarú!

A kétségbeesett öreg törzsfőnök legszívesebben nyomban a törpe után eredt volna, hisz könnyű a lépteit követni, mert pitá-jobai, vagyis négysarkú; de azt is tudta az öreg, hogy ezzel az ördögivadékkal szemben, mert hiszen Anyá (az ördög) fattya, még legbátrabb harcosainak is inába száll a bátorságuk. Így hát kihirdette: aki üldözőbe veszi a törpét, és visszaserzi a lányát, az lesz a szép Mbojarú férje. Így szólt tehát a törzsfőnök, és fürkészőn nézett végig harcosain.

Csak ketten jelentkeztek: az egyik Tarumá-guaszú volt, a száz híres tettéről és félelmetes bátorságáról ismert erős, szép szál legény. A másik meg az alacsony termetű, de erős Miní volt, aki biztosan feszülő íjánál, vagy rettenthetetlen bátorságánál, kimeríthetetlen ravaszságánál is jobban bízott a győzni tudás titkában. Megannyi fortélyossággal véghezvitt hőstette élt a törzs emlékezetében. Azt tartották róla, hogy egy valóságos ajuará (róka) emberbőrben.

Tarumá-guaszú meg Miní útnak indult hát az erdőbe, mindig csak a pitá-jobai hátrahagyott, helyenként avarfedte, négysarkú lábnyomában, amelyet éles szemük sohasem veszített el.

Jól tudták mindketten, hogy ezen a vadászaton nem a puma vagy a jaguár a legfélelmetesebb ellenségük. Más erővel kell útközben megküzdeniük, olyanokkal, amelyek Anyá teremtményeinek gonosz hatalmával bírnak, és összezavarják az emberek értelmét, vagy fájdalommal kínozzák őket. Az a céljuk, hogy az emberek, megfélelmezve Tupáról (istenről), maguk is rosszat cselekedjenek, akár csak ha Anyá és nem Tupá teremtményei volnának, mint az emberek, az állatok, még a legfélelmetesebb vadállatok is. Mert Anyá csak kísérteteket meg szörnyeket teremtett. És most, hogy Tarumá-guaszú meg Miní a rettegett szörnyetegnek, a Jaszi-jaterének keresésére indult, akinek csak a formája emberi, most ezek voltak az ellenségeik.

Egy délután, amikor megpihentek egy fa tövében, egyszeriben egy különös alak toppant eléjük: egy magas, vörös hajú ember, fején óriási szalmakalap, jobbában pedig hatalmas dorong. Mind a ketten ráismertek: Kuarajhi-Jara! Lábát toll borította, mint a madarakét, hiszen ő az oltalmazójuk, így aztán nesztelenül tudott járni, ezért Pi-raguénak is hívják.

Tarumá-guaszú bátran és gyorsan fölkapta a dárdáját, a szörnyetegre támadt, és bizony öltre is mentek. A fiatal harcos, akit biztosan Tupá védelmezett, mert ereje nőttön-nőtt, ahogy ott dulakodott, felülkerekedett Kuarajhi-Jarán, az meg végül csöpp kis vörös madárrá változott, folröppent egy magas ágra, és éles füttyögésbe fogott.

Tarumá-guaszu győzedelmesen kihúzta magát, és tekintete Minít kereste. De annak hűlt helye támadt. Tarumá-guaszu erre a Jaszi-jateré lábnyomát kutatta, de sehogy sem akadt rá. Helyette azonban rábukkant a Miníére. Elindult hát utána. Aztán egyszer csak a nyomok egyre ritkultak. Miní biztosan ugrálva haladt előre. Aztán egy idő után a nyomok visszafelé mutattak. A harcos zavartan megállt. Jól ismerte ő társa ravaszságát, ezért csak ment tovább a nyomok után. Kisvártatva meg is pillantotta Minít, ahogy hátrafelé lépegetett. Az meg rögtön megértette, hogy még ha futásnak eredne is, nálánál bátrabb társa úgyis utolérné, ezért aztán megállt és bevárta. Bocsánatot kért, mondván: gondolta, társa egymaga is elbánik a Kuarajhi-Jarával, ezért, hogy ne vesztegesse hiába az időt, tovább indult. Tarumá-guaszu egy szót sem szólt, és megindultak újra együtt.

Hát ahogy át akartak kelni egy tavon, útjukat állta a Mboj-jaguá, a kutyafejű kígyó. Mint az előbb, Tarumá-guaszu rátámadott, és megfutamította az ellenséget. De Minínek megint csak bottal üthette a nyomát. Amikor utolérte egy patakparton, társa éppen elkeseredett csatát vívott egy I-porával. Tarumá-guaszu először arra gondolt, hogy most ő hagyja cserben cimboráját, de harcos természete csak nem engedte tovább, így hát az I-porának ugrott, aki megsebzetten el is tűnt a vízben.

A parton aztán Miní hálálkodott a társának a segítségért. Tarumá-guaszu meg szóttanul lépkedett a négysarkú lábnyomokat követve. Egy Jahába botlottak. A Jaszi-jateré őrszeme lehetett. Akkor már nem járhattak messze a céljuktól, így hát a két harcos felkészült a csatározásra. Miní azt tanácsolta, fogjanak össze a nagy veszedelem ellen. Vívjanak meg együtt a leányrablóval, aztán bízzák a szerencsére, kié legyen Mbojarú. Tarumá-guaszu elfogadta a javaslatot, de magában azt gondolta, nem a szerencse, hanem majd a harc dönti el, kié lesz a lány. Aztán várakoztak. Nem telt bele sok idő, és megjelent a Jaszi-jateré ugyancsak meglepődve a két ember bátorságán, hogy be merészeltek tömi a birodalmába. És ekkor Tarumá-guaszu rárontott. A csatározás kellős közepén azonban egyszeriben észrevette, hogy áruló cimborája megint csak meglépett, ezért még jobban összeszedte minden erejét.

Ezalatt Miní a rejtekhelyre sompolygott, ahol a Jaszi-jateré Mbojarút őrizte. Kiszabadította a lányt, és egy másik úton nyomban el is indultak hazafelé. Mert magában úgy okoskodott Miní, hogy Tarumá-guaszúnak nem futja az erejéből, hogy megbirkózzon a szörnyeteggel, úgylis ott pusztul.

Miní szerencsésen vissza is ért a lánnyal a törzséhez, ott aztán elmesélték a tujának a legény megannyi hőstettét, amellyel kiszabadította lányt: megölt egy I-porát, megsebzett egy jaguárt, és magát a Jaszi-jaterét meg alaposan rászedte. A szegény Tarumá-guaszú pedig egy Monyaínak esett áldozatul, annak a szörnyetegnek, amelyik pusztá tekintetével is képes meggyilkolni áldozatát.

Rögvest meg is ülték a ravasz Miní és a szépséges, szemrevaló Mbojarú egybekelését.

De Tupá nem tűrheti, hogy az árulás büntetlenül győzedelmeskedjen. Már csaknem hajnalodott, amikor a táncok kellős közepén betoppant a sebesült Tarumá-guaszú, aki legyőzte a Jaszi-jaterét, és bizony követelte a törzsfőnöktől, hogy teljesítse ígéretét.

– Ez nem Tarumá-guaszú. Csak aporája (szelleme). Hiszen Tarumá-guaszút megölte egy Monyaí – kiáltotta a ravasz Miní.

A másik legény meg beszéd helyett dárdájával átdöfte az álnok Miní szívét. A tujá harci kiáltásban tört ki, és vagy száz harcos egyszerre a gyilkosra vetette magát. Tarumá-guaszúnak éppen hogy csak annyi ideje maradt, hogy Mbojarúhoz lépjen, fölkapja a lányt, és elmeneküljön vele.

A törzsfőnök és harcosai üldözőbe vették a legényt. Az egyik ügyefogyott harcos kilőtte a nyilát... De a nyíl – biztosan az igazságtalanságot pártoló, gonosz Anyá irányította így, mert Miní halála ugyancsak keresztülhúzta számításait – nem Tarumá-guaszút, hanem Mbojarút találta el... Minek menekülne most már tovább a bátor harcos Tarumá-guaszú, hiszen ott tartja karjában a szeretett lány kihúlt testét?

Amikor üldözői utolérték, Mbojarú már meghalt, előtte meg ott térdelt Tarumá-guaszú, és le sem vette szemét a halott lányról.

A törzsfőnök pedig hátulról dühösen keresztülszúrta a bátor legény nemes szívét.

Az egyik fatörzsben meg ott lapult Anyá, és elégedetten röhögött pusztításán. Tupá azonban nem hagyhatta annyiban. És mindenki szeme láttára fölemelkedett a földről a fiatal harcos holtteste, karjában a hajadonnal, és karjuk faággá, lábuk fatörzssé, hajuk meg falombbá változott.

Attól a hajnaltól fogva egy új fával gazdagodott az őserdő: ezt a fát tarumá-guaszúnak hívják, és sudárabb az az őserdő legmagasabb fájánál is, tavasszal pedig egy kékes színű, igen csillogó virág ékeskedik rajta.

A PIROSLÓ NAP

Igtá, a mokoretá törzs ifjú vadásza, azért kapta ezt a nevet, mert úszásban nem akadt párja. Beleszeretett Pikaszúba (ami gerlét jelent), elhatározta hát, hogy egybekelnek. Bele is egyeztek a szülők, és a törzs tujája megkérdezte a holdat. A hold sem ellenezte a házasságot, hiszen – a jós szerint – fényessége volt a jó jel. Ezért a törzsfőnök meghagyta, hogy Igtának most már csak a próbát kell kiállnia, amivel bizonyítja, hogy méltó a lány kezére.

A próba pedig nem állt másból, csak be kellett ugrani a tóba, jó messzire elúszni, és elejtett vadakkal visszatérni. Nem véletlen állt ebből a próba, egy régi hiedelem volt az alapja, miszerint messze bent a tóban egy sziget van, ott laknak mindazok, akik valaha ellenszegültek Tupá akaratának. Ezt a rosszaságot a síró Nagy Szellem testesítette meg. Ha a próbát követő éjjelen eleredt az eső, az annyit jelentett, hogy Tupá sír, ezért a menyasszonyt és a vőlegényt a tóba kellett lökni, hogy ezentúl ők is ezen a szigeten lakjanak. Ha jól tudtak úszni, akkor a testük, ha beledúltak a tóba, akkor csak a lelkük maradt ott. De ezzel lecsillapították a Nagy Szellemet, és megelőzték szörnyű bosszúját.

Igtá, aki kiváló úszó és gyerekkorától vadász volt, kiállta a próbát. Leúszta a kijelölt távolságot, és bőséges zsákmánnyal tért meg.

A rákövetkező éjszaka elkezdődött az esküvői ünnepség. Egy máglya körül ittak-ettek, táncoltak megállás nélkül a törzsbéliek, míg csak nem pirkadt, és így volt ez mindig, ha nem takarta felhő az eget, mert a felhős ég azt jelentette, hogy ez a házasság nincs a Nagy Szellemnek tetszésére.

Már hajnalodott, amikor az ünneplő vendégsereg a kunyhójához kísérte az ifjú párt; de Igtá és Pikaszú nem volt boldog, hiszen még nem tudták biztosan, vajon Tupá jóváhagyja-e a házasságukat. És balsorsuk úgy hozta, hogy másnap éjjel eleredt az eső: Tupá sírt, és jaj a törzsbélieknek, ha megengedik, hogy Igtá és Pikaszú köztük maradjon! El kellett hát menekülniük, tóba vetni magukat, hiszen arra ítéltettek, hogy azon a szigeten éljenek, ahonnan nincs többé visszatérés.

És a két fiatal mit tehetett egyebet, engedelmeskedett a régi hagyománynak, belenyugodott sorsába, és a törzs szeme láttára

vízbe vetette magát, közben az emberek átkozták, becsmérelték őket, hogy ezzel is csillapítsák a Nagy Szellem haragját. Igtá és Pikaszú meg a végzetes éjszakát követő délután vízbe vetette magát.

Utolsó napjukat összekötözve, a törzs tagjainak átkait, gyűlöletét közvetítő tujá mellett étlen-szomjan szenvedték át.

Igtá azonban igen jó úszó volt, segítette a vízben szerencsétlen asszonyát, jó messzire elúsztak, már-már eltűntek a parton állók szeme előtt. Biztosan megmenekültek volna, és, mivel szerették egymást, még azon az átkozott szigeten is boldogan éltek volna.

Egy kegyetlen harcos, Nyuati (a neve is tövist jelent), akit korábban megvetésével sújtott a szépséges Pikaszú, most bosszúra áhítózza nyilával utánuk lőtt. És példáját követték a többi harcosok is, a menekülő Igtá és szerelmese pedig, talán megsebzetten, eltűnt a mélyben. De abban a pillanatban a nap, amely már éppen lemenőben volt, olyan vérvörös színűre változott, hogy pirosra festette még az eget is a látóhatáron.

A bosszúnak vagy az emberek kegyetlenségének áldozatul esett ártatlan Igtá és Pikaszú vére festette meg a napot.

És azóta a nap, mielőtt lebukik a látóhatáron, mindig megtelik vérrel. Figyelmezteti az embereket gonoszságukra, hogy feltámadjon bennük a bűnbánat.

IBIJAÚ

Ibijaú, Pindó jegyese meghalt. Hiába volt a tudós pajék minden igyekezete, egy ismeretlen baj elemésztette. Szegény Ibijaú, alighogy ágynak esett, úgy lesoványodott, hogy már jóformán csak az árnyéka maradt.

Az egyik pajé váltig állította, hogy a lányt az ajakuá rontotta meg. Nem volt az más, mint aprócska kis ördög, aki kezében íjával és nyilával ott kószált erdőn-mezőn, és, bizony, akivel találkozott, azt megsebesítette. Ibijaú mellett éles fájdalom szaggatta, biztos oda fúródott az ajakuá nyila, és a kuruzslók azon voltak, hogy kiszedjék onnan.

Ibijaú meg csak fogyott, egyre sápadtabb, erőtlenebb lett; és vele együtt fogyatkozott a szerelem is, amelyet régi szépsége ébresztett a törzsfőnök, Pindó szívében. Pindó szép szál, erős harcos volt. A neve pálmafát jelentett. És ami igaz, igaz, magas, sudár természetével, a büszke fejét ékesítő tollbokkrétával rá is szolgált erre a névre.

De hogy elfordult Ibijaútól, azt nem csak a lány hervadozása tette. Beleszeretett Uguajafúba, egy tehetős törzsfőnök lányába, akinek a birodalma elnyúlt egészen a folyó túlsó partjáig. Pindó megkérte Uguajafú kezét, de a másik törzsfőnök, akinek szívében még ott élt a Pindó apja iránti gyűlölet, nem adta a lányát.

Pindó meg mit tehetett egyebet, szomorúan belenyugodott, hogy itt bizony kikosarozták, de ökle összeszorult a keserűségtől, mert szíve egyre inkább vágyakozott a lány után. Elragadja Uguajafút, és magával viszi; ez a gondolat gyötörte szüntelenül a legényt. De kellett valamilyen ok a háborúságra. A vének tanácsa biztosan ellenezné, hogy háborút indítsanak csak azért, mert Pindó megkívánta az ellenfél leányát. Ezért Pindó még várt egy darabig. Okot keresett a háborúzásra, de csak nem lelt. És így fogyott, telt a hold, és bizony bármelyik újhold meghozhatta a hírt, hogy Uguajafú már másé lett.

Pindó nem várhatott hát tovább. Egy nap, amint az egyik harcosával az erdőn járt, előkapta a dárdáját, a harcos szívébe döfte, és ott hagyta a halott embert. Aztán, mikor társai megtalálták a

holttestet, Pindó így kiáltott: Ajefú! (Megbosszuljuk!) – mert a gyilkossággal a szomszéd törzs harcosait vádolta.

Hiszen ki más is tehetett volna? Mi sem könnyebb annál, mint a bosszúra éhes embernek okot találni; még a törzs legvénebbjének is felpezsdült a vére.

Rögvest, még azon az estén összeült a vének tanácsa. Nem kellett Pindónak sokat fáradoznia, hogy meggyőzze háborgó tanácsadóit. Kimondták a háborút.

Ibijaú meg, aki a többiekhez hasonlóan mit sem tudott a háborúzás valódi okáról, jó szerencsét kívánt kedvesének. A harci táncon nem vehetett részt, amellyel a hajadonok szokták a hadba indulókat búcsúztatni. Olyan gyenge volt, hogy már ülni is alig volt ereje. A bajt hozó ajakuá – már ahogy a pajé magyarázta – a szíven találta el, és a befúródott nyilat csak akkor lehet kivenni, ha Tupá kipurcsolja onnan az ördögöt.

Pindó nagy ravaszsággal vezette a harcosait, példamutatón elöljárt a csatában. A gyűlölet meg a szerelem úgy hevítette a fiatal törzsfőnök szívét, mint két forró vizű patak. És győzött is. Uguajafú apja ott maradt a csatamezőn, legkiválóbb harcosaival, örökre kiszállt belőlük az élet. Jajveszékelő asszonyok végeleáthatatlan sora kíséerte a győzteseket. Köztük volt Uguajafú is, akit az elégedett Pindó magával vitt, hogy asszonyává tegye.

Megülték hát a lakodalmat. Nem kérték ott se Uguajafú beleegyezését, de az elhagyott Ibijaú siránkozása is süket fülekre talált. Szóval megülték a lakodalmat. Egy vénember, az egész törzsben a legvénebb, olyan összeaszott, ráncos volt az arca, mint egy ezeréves fatörzs, fogadta a jegyeseket. Azok ráléptek a két összecsomózott tapírbőrre, amelynek tetejében ott ült az öreg; térdre ereszkedtek, és a vénember megintette őket. A lányt arra intette, hogy hűséges és engedelmes feleség legyen, meg hogy gondoskodjék az uráról, annak ruhájáról, élelméről, szüljön neki gyerekeket, azokat aztán arra nevelje, hogy rettegjenek Anyától, és tiszteljék Tupát. A legényt pedig arra intette, hogy tartsa el az asszonyát, óvja, védelmezze minden veszélytől, ha kell, az élete árán is, és el ne hagyja soha.

Ekkor a javasasszony lépett hozzájuk. Egy pekárimalacot hozott, a fiú elé tette, aztán Pindó a késével leölte, és felvágta az állat mellét, kivette a szívét, és a javasasszonynak nyújtotta, aki a véres, lüktető húsdarabból megjövendölte Uguajafú és Pindó boldogságát. Bátor fiúgyerekeknek és szép leányoknak adnak majd életet, a törzs, amelynek Pindó áll az élén, győzelmes lesz, nagy kort élnek meg mind a ketten...

Eztán már házasok voltak. A törzsbéliek meg vidám énekbe, táncba kezdtek az ünnepeltek körül.

Mert ettől a perctől fogva táncoltak, ittak egészen addig, míg csak össze nem csuklóttak az álomtól, a fáradtságtól, vagy el nem szédültek a részegségtől.

A szerencsédén Ibijaúban meg ezalatt felébredt a bosszúvágy. A foglyul ejtett asszonyokkal elhozta Pindó az ellenséges törzs pajéját is, mert őt bizony nem merte megölni, ő sem gyűlölte kevésbé a győztest, így aztán összefogtak a lánnyal, hogy bosszút álljanak a lemészárolt harcosokért, a legyőzött törzserért, az elhagyott Ibijaúért...

Anyához, a gonoszság atyjához folyamodtak segítségért.

Uguajafú és Pindó már éppen a sátrukba készültek, amikor eléjük toppant Ibijaú, és csókra, ölelésre a fiatalasszonyhoz lépett. Ezt aztán igazán nem tagadhatták meg tőle. Két asszony támogatta a vánszorgó haldoklót, hogy utolsó kívánságának eleget tehesen.

Uguajafú mit sem tudott a másik asszony gyűlöletéről, átölelte hát. És Ibijaú a száját vetélytársa szájára tapasztotta, arcát két kezébe fogta, és a vendégsereg döbbenetére madárrá változott, sötét tollú madárrá, és egyre csak azt fütyülte: Ibijaú, Ibijaú!... Aztán fölröppent, majd leült a földre, hogy onnan gyönyörködjön bosszúja eredményében. Mert Uguajafú arcán ott maradt karmainak a nyoma. Hiába próbálták letörölni. Örökre ott maradt.

Uguajafú pedig igen elkeseredett, amiért eztán már így kell élnie. Jóhiszeműsége féktelen dühbe csapott. Mérge Ibijaú ellen fordult, de az megint csak fölröppent, aztán odébb letelepedett a földre. Mert ez a madár sohasem a fán, hanem mindig a földön ül, ott is rak fészket magának. Uguajafú meg üldözőbe vette a madarat,

és úgy tűntek el mindketten az erdőben... Pindó utánuk eredt, de egyedül, lesújtva tért vissza.

Másnap reggel holtan találtak rá a sátrában. Azok, akik megtalálták, egy kis kígyót láttak kisiklani a sátorból, amely aztán nyomtalanul eltűnt.

A pajék pedig így magyarázták a történeteket: a kétségbeesett Uguajafú, hogy bosszút álljon, átváltozott olyan kígyóvá, amelyiknek a legmérgesebb a marása, és mivel az Ibijaú a földön rak fészket, a kis kígyó azóta is halállal fenyegeti a madár fiókáit. És Uguajafú gyűlölete kiolthatadan, mert vetélytársa éppen azon ejtett foltot, ami minden asszony legféltettebb kincse: a szépségén.

A BOROSTYÁN

Élt egyszer egy asszony, a nevét nem hagyta ránk a legenda, aki hosszú bolyongás után őserdőkön, síkságokon át érkezett a Paraná folyó partjára, arra a helyre, ahol egy hatalmas, de békés törzs szalmatetői kunyhói álltak.

Fiatal volt ez az asszony: fiatal és szép. Balsorsa, mint titokzatos dicsőség övezte alakját a törzs férfitagjai előtt. Egy törzsfőnök felesége volt, aki háborúban veszítette életét, tőle volt az a fiúgyermek, akit az asszony a kagán hozott. Amikor meghalt az ura, neki menekülnie kellett az övéi közül, mert az elszabadult nagyravágyás veszélyeztette a kis örökös életét. Elmenekült hát az asszony, hogy békességre leljen, útja síkságokon és őserdőkön át vezetett. Így érkezett arra a helyre, hogy az öreg mburuvicsától menedéket kérjen, akinek vezetése alatt a törzs olyan hatalomra tett szert, hogy nem kellett már tartania a szomszédos törzsek támadásától sem. És az öreg törzsfőnök befogadta a fiatal és szép, titokzatos sorsú, névtelen asszonyt, kagán a gyerekekkel.

Alig telt bele kis idő, hogy az asszony letelepedett az új törzsben, egyre-másra jelentkeztek a fiatal és bátor kérők, akik mind szerelmükkel ostromolták. De a mogorva asszony sorra kikoszarazta őket.

Ará-verá, akit azért hívtak így, mert olyan gyorsan futott, mint a villám; Itá, aki egy kőről nyerte a nevét, mert szívósan bírt mindenfajta munkát; Tuvicsá, akit nagynak hívtak, mert nemcsak hatalmas termetével, hanem a csatákban tanúsított vakmerőségével, az ellenséget elrettentő megannyi hőstétével is rászolgált erre a névre; mindhárman a törzs híres ifjú harcosai voltak, és a titokzatos asszony bizony őket is megvetéssel sújtotta. Még Nyarót is elzavarta, pedig ő a mburuvicsá legközelebbi hozzátartozója volt, és páratlan hírnévnek örvendett a vadászatban, hiszen csak olyan vadakat ejtett, mint ajaguár meg a kajmán. De hát kinek tartogatta a szerelmét?... Az ismeretlen asszony után igen sóvárogtak a kérői, aztán végül kitudódott, hogy a törzsfőnök fogadta asszonyának, bár már ősz volt az öreg haja. Tehát az öregé lett a gyönyörű, fiatal, ismeretlen asszony.

Mérhetetlen gyűlölet övezte ezt a szerelmet, mert mindenki látta, amit az öreg törzsfőnök nem tudott, és amit senki se mert

megmondani neki: ez az asszony nem szereti őt. Nem lehetett az szerelem, hanem valami másfajta érzés, amely arra készítette, hogy egy vénembernek adja gyönyörű fiatalságát; és ez az érzés nem lehetett egyéb, csak a nagyravágyás. Hiszen az asszony magával hozott egy gyermeket; a törzsfőnök meg öregember volt, valamennyi fia elpusztult a hatalomért folytatott háborúzásban, nem volt hát örököse. Az asszony meg úgy okoskodott, hogy az öreg halála után az ő fia lép majd a helyébe. És hogy a fiának megszerezze a hatalmat, a szépségét adta érte cserébe. Az anyákban meglévő becsvágy miatt feláldozta a szerelmet, amely pedig nem hiányzik egyetlen asszonyból sem. És ezt bizony mindenki tudta, de senki se merte megmondani az öreg törzsfőnöknek, akit olyan boldoggá tett élete utolsó szerelme, amely még egyszer felébresztette férfiúi büszkeségét...

Ám a nagyravágyó asszony számítása éppen ott mondott csődöt, ahol legkevésbé hitte: szépséges fiatalsága, amely új erőre serkentette az öreg törzsfőnököt, elemésztette a vénembert. Ott lelte halálát egy délután az asszony szerelmes karjai közt, amelyek rémülten fonódtak a nyaka köré, amikor látta, hogy az öregből lassan kiszáll az élet és vele együtt a szerencséje, hiába áldozta hát föl a fiatalságát és szépségét.

Meghalt az öreg mburuvicsá, és a következő éjjelen a törzs férfitagjai, élükön a varázslókkal, ott táncoltak és énekeltek a halott tiszteletére gyújtott máglya körül. A kibontott hajú asszonyok meg a földre vetették magukat, és elsiratták azt, aki győzelemre vezette övéiket. Velük sírt az idegen asszony is... Harci énekek és fegyvercsörgés kíséretében helyezték függősírába az öreg törzsfőnököt.

Az asszony meg visszament a konyhába, elszántan, hogy megvédje jogait, hisz nem tett le szándékáról, hogy egy napon az ő fia legyen ennek a hatalmas törzsnek a mburuvicsája. „Akit a vének tanácsa megválaszt új törzsfőnöknek – gondolta az se veti majd meg szépségemet és fiatalságomat.” Amikor azonban belépett a konyhába, ott találta a fiát, szívében egy nyíllal. Talán egy másik becsvágyó asszony előzte meg. És ekkor igen nagy üresség támadt lelkében, hiszen életének már nem volt célja... Futásnak eredt, a fájdalomtól hajtva bolyongott újra őserdőkön, síkságokon át.

És egyvalami még annál is jobban gyötörte, mint az, hogy megvetette a szerelmet és nagyravágyó tervének szolgálatába állította: egy rossz látomás kínozza, az öreg törzsfőnök mbá-e pocsjia meg-megjelent neki az úton, és egyre csak üldözte; a bánattal kétségbeesés, a fájdalommal félelem párosult.

Tupá végül megsajnálta a menekülő asszonyt. Egy éjszaka Oszununú haragos, dörgő hangon förmedt a nagyravágyó asszonyra. És ez volt az utolsó hang, amelyet életében hallott, mert emberi teste eltűnt, zöld levelű növénné változott, amely fölkapaszkodik a gyanútlan fákra.

És azóta a borostyán zöld köntösbe öltözteti, de alattomosan megfojtja az öreg fát. Ország-világ tanulságára megismétlődik a dráma, amely a legenda szerint legelőször sok-sok holdhónappal ezelőtt esett meg az emberek közt.

PIRÍ

Pirí meg tizenöt esztendő sem volt, amikor vad szépsége a törzs legnemesebb szívű férfitagjaiban is vágyat ébresztett. Mert Pirí szépsége csak a forrás vizéhez volt fogható. És mint forrásvízre a szomjas vadak, úgy áhítoztak a szépséges Piríre a bátor harcosok; ám volt ennek a lánynak egy igen rossz tulajdonsága. Mert azt hihették róla, hogy szépsége olyan, mint a forrásvíz, amely a ragyogó napsugárban, a fák zöldjétől övezve szomját oltja a vadnak; de amikor az odacsalogatott szomjúhozó, elepedve a vágytól, föléhajol, a víz eltűnik a sóvár száraz torok előtt, mert bizony Pirí kacér lány volt. A kacérkodás igen veszélyes játék, főleg az egyszerű népeknél, ahol a szerelem és a gyűlölet gyakran együtt jár.

– Rossz véged lesz egyszer, Pirí! – figyelmeztette a törzs jövőmondója, egy öregember, akinek a szél és a nap úgy kicserizte a bőrét, hogy olyan színű lett, mint a lapacso-fa törzse.

De Pirí csak jót mulatott a tapírként dörmögő öregben, meg az intelmein, és már tovább is állt; jártában úgy ringott zsenge teste, mint a szellőfújta virágszál. A jövőmondó szavaira furcsa láng gyúlt ki a szemében. Nem olyan volt az most, mint két virág, ahogy szeretői hívták, hiszen a virág nem lobban lángra, márpedig az ő szemében most édes, gyengéd fény csillogott.

És nem szűnt meg szerelmét kínálni, majd aztán gőgösen elszurrant. Sokan búslakodtak utána, és nemegyszer öltre is mentek érte, aminek aztán néha szomorú vége lett. És a törzsbéli ifjak közt gyűlölködést, az öregekben meg haragot szított. Pedig volt a törzsnek amúgy is éppen elég ellensége, volt mi ellen harcolni, hiszen az áthatolhatatlan erdőségek, a szilaj fenevadak, az esőzések és az orkánok, az ellenséges harcosok mérgezett nyila, mind megannyi veszélyes ellenség volt, és akkor még ráadásul egy törzsbéli lány viszályt szít, mint egy virág, amely halálos illatot áraszt magából.

A természetfeletti lények, az istenek, akik szerették híveiket, egyszer bizony a kacér lány ellen fordultak; és egy öregasszony, akit varázslónak tartottak, addig-addig könyörgött I-Jarához, míg annak haragja végül lesújtott Piríre. A Vizek ura meghallgatta a vénasszony könyörgését, és a velejéig romlott lányt, aki csak bánatot, fájdalmat

okozott mindenkinek, növénné változtatta, hogy ezentúl mások javát szolgálja. Hát van-e ennél nagyobb büntetés?

Mert I-Jara elhatározta, úgy bünteti meg Pirit ártó szépségéért, hogy növénné változtatja. És tudjuk, milyen hatalmas isten a Vizek ura, aki maga is állhatatos szerelmes. Elő is jött lakhelyéről, a titokzatos Iberá tó mélyéről, mert az emberek szerint itt lakik I-Jara más szörnyetegekkel együtt, de most nem törpe, hanem vörös tollbokrétás, kecses flamingó alakjában jelent meg, hiszen megtehetette, volt hozzá hatalma.

És ez a gyönyörű madár, amely szebb volt a napnál is, ott úszkált a tavon, közel ahhoz a helyhez, ahová Piri szokott lejárni, hogy órákon át csodálja magát a tó tükörsima, mozdulatlan vizében.

Az amerikai földek szerény istene ugyanazzal a csellel próbálkozott, amivel a vad Jupiter megszerezte Lédát. De Jupiter hattyú alakjában elnyerte a gőgös asszony szerelmét, a vörös színű flamingóvá változott I-Jara vállalkozása pedig sikertelen maradt.

Hiába úszkált a fiatal lány előtt. Az csak magával volt elfoglalva, még egy pillantást se vetett a gyönyörű madárra, amely szerelmes tekintettel csodálta.

Nagy ám a Vizek Atyjának hatalma! Hiszen ura ő a pirájhünek, a fekete hálnak, amelyikről azt tartják, hogy van az akkora is, mint egy tehén. Ez a pirájhü zátonyra futtatja a hajókat, hogy aztán elnyelje a hajótörötteket. De I-Jara az ura a jagvarínak is, annak a szörnyetegnek, amelyik aláassa a folyópartot, hogy az odatévedő állatok alatt beszakadjon a föld, és a vízbe hulljanak. A jagvari aztán fölhasítja a hasukat, de csak a tüdejüket eszi meg.

Ekkor I-Jara a szolgájához, az I-porához folyamodott, hogy megbüntesse Pirit.

Az I-porának megvan az a képessége, hogy emberi alakot öltön. Néger legénnyé változik, sietve partra ugrik, elragadja az imádott asszonyt, aztán birodalmába, az Iberá tóban fekvő titokzatos szigetekre viszi.

Ez történt Pirivel is. Az I-porá elragadta, és a végtelen hatalommal bíró I-Jara elé cipelte, aki csodálatos növénné változtatta, olyan hajlékony volt annak a szára, akárcsak a lány dereka, és apró virágocskái úgy pompáztak, mint Piri szeme.

És azóta a folyók és tavak partján, ahol hajdan a guaraní indiánok éltek, ott találjuk a spanyol nádat, amely olyan csodálatos, hajlékony és sudár, mint egy hajadon teste.

ISZIPÓ, NYANDURIÉ ÉS AGUAPÉ

A Misioncs tartománybeli hegyekben van egy kúszónövény, iszipónak hívják. Ebből a liánból, amelynek számtalan fajtája ismeretes, igen sok terem errefelé.

Él ezen a tengerparti hegyvidéken egy kis kígyó is, nyandurié a neve.

Az aguapé pedig egy olyan vízinövény, amely apró, fehér, sárga és lila virágaival sűrűn elterül a folyók vizén, valóságos kis úszó szigeteket alkot.

Róluk mesél egy szomorú legenda: Iszipóról, Nyanduriéről és Aguapéről.

Iszipó és Nyandurié testvérek voltak, egy kunyhóban laktak az apjukkal a Paraná folyó partján. Amikor az öreg indián vadászni ment – sokszor bizony napokig is elmaradt –, a két lány maga maradt otthon, de ügyes kezük egy pillanatra sem tétlenkedett, gyönyörű szövetet, nyandutít szőttek.

A szép fiatal nővérek igen szerették egymást, és boldogan teltek napjaik, vidáman énekelgettek. Dalaikban életre keltek a régi legendák, nádsípjukból meg, amellyel éneküket kísérték, olyan gyönyörű hangot csalogattak elő, hogy még a környező csodálatos természet sem tudott volna szebbet varázsolni.

Egy viharos reggelen Iszipó és Nyandurié egy hullámon hánykódó keskeny csónakot pillantottak meg. Egy erős hullám összeroppantotta az indián csónakot, és a két nővér rémülten figyelte, ahogy a hajótörött ember félelmetes ügyességgel küzdött az árral.

Hiába szerettek volna segíteni rajta, tehetetlenül kellett nézniük a férfi harcát a természet elszabadult gonosz szellemeivel. Féltő asszonyi szívük úgy dobogott, hogy majd kiugrott a helyéről. De a kétségbeesetten kapálódzó férfi végül is legyőzte a hullámokat, le a halált, és valahogy partra vergődött.

A két nővér meg odafutott, ott találták a bozótban a szarandík és acsirák közt az ájult férfit.

Kukoricapálinkával megittatták, és bedörzsölték vele a testét, amitől aztán a fáradt izmok felfrissültek, és a férfi magához tért;

lelket öntötték belé olyan édes szóval, amelyet csak asszony tud mondani annak a férfinak, akit csodál. Mert a nővérek csodálattal tekintettek a derék, hős idegenre.

Hamarosan meg is tudták, kiféle-miféle: Aguapénak hívják, és a minuane törzs mburuvicsájának a fia.

Amikor az öreg vadász belépett a kunyhóba, csakúgy, mint a lányai, ő is marasztalta a legényt, a törzs szokásaihoz híven, és egyre hajtogatta, hogy Nyande Jara bizonyára azért küldte, hogy egy holdtöltéig velük maradjon.

Aguapé elfogadta a szíves vendéglátást, és ahogy az olvadáskor megáradó patak háborgatja a tavaszi virágzásban pompázó völgyek békességét, úgy dúlták fel a végletes érzelmek, izerelem, féltékenység, szomorúság, gyűlölet és gyöngédség Iszipó és Nyandurié szívét, felkavarták nyugodt életüket.

A két nővér beleszeretett a vendégbe; féltékenyek lettek egymásra, a férfi azonban nem viszonzta szerelmüket. Iszipó és Nyandurié próbálkozott már az összes varázsszerrel meg talizmánnal, amit csak ismert a varázslat.

Nyandurié egyszer mboreví ka-ából, inambú ka-ából és guaszu ka-ából italt kevert a gögös legénynek, amelybe még eiretét is tett.

Iszipó meg készített egy talizmánt, egy pajét, amelynek hatalmát – úgy hitte – semmi sem törheti meg. Kaburé-tollból csinálta, mert erről a madárról azt tartották, hogy olyan a szeme, mint a mágnes, azzal vonzza magához áldozatait, aztán mielőtt lenyelné, megbabonázza őket. Ezután a lány baljába fogta az urutaú bal szárnyából kitépett tollat, és kimondta Aguapé nevét.

Nyandurié elhatározta, hogy felfedi a vendég előtt titkolt szerelmét. Aguapé azonban visszautasította a lányt, mert bizony ő mást szeret, egy törzsfőnök lányát veszi feleségül. A kétségbeesett és álnok Nyandurié meg nagy óvatosan mérget tett Aguapé ételébe. Aztán bemenekült az erdőbe.

A legény pedig megbetegedett, a szerelmes és féltékeny Iszipó rögtön tudta, hogy csak Nyandurié mérgezhette meg az ifjút; azt is tudta, milyen méreggel, és hogy mivel gyógyíthatja meg a szerencsétlen Aguapét. Odasietett hát a fájdalomtól meggyötört legényhez, és megvallotta neki szerelmét. De Aguapé őt is csak visszautasította.

Iszipó is álnok volt, akárcsak a nővére, faképnél hagyta hát a beteget, és ő is az erdőbe menekült.

Aguapé azonban nem halt meg. Tupának megesett rajta a szíve, mert minden hitéhez hűséges embert megsajnál – így tartja a legenda –, és, hogy megmentse a szörnyű kínoktól meg a haláltól, vízínövénné változtatta a legényt. A növény pedig, amely korábban jólelkű ember volt, most is az emberek javát szolgálja: nedves levelei meggyógyítják a napégette bőrt, elmulasztják a lázat, a belőlük készült főzet pedig kitűnő fájdalomcsillapító.

A jó embert tehát Tupá növénné változtatta, de a rosszakat meg kellett büntetnie.

Ezért Nyanduriét undorító kígyóvá változtatta, amelyet mindenki üldöz, és valamennyi kígyó közül az ő mérge a legerősebb.

Iszipóból pedig, aki nem maga volt ugyan a gyilkos, de nem segített a haldoklón, pedig megmenthette volna, olyan növény lett, amely eztán örök életében arra van kárhozthatva, amit rövid emberi életében elmulasztott: ellenméregnek használják a kígyómarás ellen, összevágott szára nád- vagy egyéb pálinkába téve hatásos ellenszer a kígyómarásra.

Nyandurié büntetésképpen kénytelen eltérni, hogy nővére és vetélytársnője megghiúsítsa gonosz tervét. Olyan büntetés ez, amely egyedül csak a természetben foganhatott: úgy büntet, hogy büntetésével jót cselekszik.

A KURUPÍ HŐSTETTEI

Ki a Kurupí?

Az őserdőt szörnyetegek és csodalények népesítik be, de nemcsak valóságos szörnyetegek és csodalények, hanem olyanok is, amelyek félelemben és reménységben, az emberi fantázia atyjában és anyjában fogantak. Ilyen mitikus szörnyeteg a Kurupí is. Ka-á Porával, Kuarajhi-Jarával vagy Pi-Raguével, Jaszi-jaterével, Mboi-Tatával és Anyá többi teremtményével együtt a titokzatos őserdő lakója.

A Kurupí emberformájú lény, fekete bőrű törpe, lába hátrafelé áll, és teste egyetlen darabból van, nincsenek ízületei. Húsevő és igen falánk, kedvenc étele az emberhús, abból is a fiatalok és a gyerekek zsenge húsát kedveli leginkább. Éjjel kószál, de társaihoz, a Jaszi-jateréhez és a Pomberóhoz hasonlóan a délután pihenő óráiban is vadászik gyerekekre. A guaraní mitológiában a fák védelmezőjeként jelenik meg. A Kurupí elnevezés a kurupiré – ragyás bőr – szó rövidítése, és titokzatos neszt, suttogást jelent...

Az indiánok az őserdő valamennyi zörejét a Kurupínak tulajdonítják, aki az őserdőt járja, és vizsgálja a fákat, hogy megmentse őket a kártevő férgektől. És ha valaki kezét emel védencre, azt a Kurupí elveszejt a hatalmas erdőszéleken, tévútra tereli, hogy aztán fölfalja fáradtan összecsukló áldozatát. Mert néhány fenevadhoz hasonlóan a Kurupí is tart az embertől, ezért nem akar vele szemtől szemben harcolni, hanem váratlanul rajtaüt.

A Kurupínak igen összetett lelke van, és meglehet, hogy valójában nem is rossz. Kegyetlensége falánkságából fakad. számtalanszor a bajbajutottak segítője, hűséges barát, a szegények jótevője. Ennek ellenére azt tartják róla, hogy balszerencsét hoz, pusztá nevé is félelmet ébreszt az emberekben.

A halhatatlan Kurupí

Egyszer a Kurupí meglepett egy eltévedt vadászt, aki egy fa tövében szundikált, és azt kérte tőle:

– Add nekem a szívedet, éhes vagyok.

A vadász meg nem sokkal előtte fogott egy majmot, így aztán annak a szívét adta neki. A Kurupí egykettőre lenyelte, és így szólt:

– Finom falat.

– Akkor most – mondta a vadász – add nekem te a tiedet.

A Kurupí erre vette a fejszóját, és egyetlen csapással fölnyitotta a mellkasát, összeesett. Az indián meg jól megvizsgálta, és amikor már úgy hitte, hogy a Kurupí halott, vidáman útra kelt.

Eltelt egy év is, amikor egy este az jutott a vadász eszébe, hogy szép nyakláncot fűzhetne a Kurupí fogaiból. Azzal már indult is arra a helyre, ahol a halott Kurupít hagyta. Ott volt az még most is hanyatt vágódva. A vadász meg fölemelte a fejszóját, és jókorát csapott a szörnyeteg állkapcsára, hadd essenek ki a fogai. De bizony egyebet se használt a fejszecsapással, csak felébresztette a Kurupít, hiszen a Kurupí halhatatlan, a halála pusztán egy rövidebb vagy hosszabb álom. Fölugrott a Kurupí, és így szólt az emberhez:

– Köszönöm, barátom, hogy fölébresztettél. Jóságodért fogadd tőlem ezt a nyilat, amely sohase téveszt célt, de ne szólj róla még a feleségednek sem, mert ő elmondja másoknak, és ha más ember fülébe jut, hát az életedbe kerül. Na, Isten áldjon!

Azzal elment a Kurupí, a vadász meg rögvest ki is próbálta a nyilat egy röpülő dögkeselyűn. Csak úgy vaktában kilőtte a nyilat, és a dögkeselyű holtan hullt a földre.

Futott is haza boldogan a vadász, és azon nyomban elmesélte a titkot a feleségének. Az asszony pedig még másnap reggel elfecsegte a többi asszonynak, akik meg elmondták az uruknak...

Amikor a vadász felesége visszament a kunyhójukba, hát ott találta holtan az urát, szívében a Kurupí nyilával, amelyet még a törzs legerősebb férfiai sem bírtak kihúzni onnan.

A nagylelkű Kurupí

Egy asszony az erdőn járt, eltévedt, és ott érte az este. Keserves sírásra fakadt. A sírásra ott termett a Kurupí.

– Ugyan miért sírsz, te szép asszony? – kérdezte.

Az asszony meg térdre borult, és így könyörgött:

– Ne falj föl, Kurupí! özvegyasszony vagyok. Senkim sincs a földkerekségen, csak az öreg anyám. Ha én meghalok, éhen pusztul.

– Gyere a házamba – felelte a Kurupí. – Megígérem, hogy nem bántalak.

Az asszony beleegyezett. Másnap reggel aztán az ajtóban egy hatalmas kosarat talált, tele tapír-, szarvas-, pekárimalac- és agutihússal meg tajaszú guirával.

Azután a Kurupí elkísérte az asszonyt az erdőszélig, ott megcsókolta a kezét, és ezekkel a szavakkal vett tőle búcsút:

– Aztán sose bánkódj az anyád miatt. Ha bármikor ételre lesz szükséged, csak keress meg engem az őserdőben. Itt ez a síp, fújj bele, és én máris jövök.

Az asszony pedig boldogan hazament, de ahogy a kunyhójukhoz ért, hát látta, hogy ott bizony idegenek laknak.

– Hát az anyám? – kérdezte.

– Az anyád? Elhagytad, és éhen halt – felelték az emberek.

– De hiszen csak egyetlen éjszakát voltam el.

– Még hogy egyetlen éjszakát! Van már annak egy esztendeje is, hogy elmentél. Merre jártál? Biztosan a Kurupínál, nézd csak a lábad.

És az asszony megdöbbenve látta, hogy neki is, akárcsak a Kurupinak, hátrafelé áll a lába.

Kétségbeesetten menekült az erdőbe...

Nem is látták soha többet.

A Kurupí étele

A Kurupí kifogott egy nagy armadót, és nyársra tűzte, hogy megsüsse. Amíg sült a hal, ő elment gyümölcsöt szedni. Arra járt egy fiú, és bizony mind megette a halat. Amikor megjött a Kurupí, egy szem nem sok, de annyit se talált belőle, hát szölongatni kezdte:

– Halacskám, merre vagy?

A fiú gyomrában pedig megszólalt a hal:

– Itt vagyok, gazdám.

A Kurupínak se kellett több, a hal nyomába eredt. A rémült fiú a kururú odújában keresett előle menedéket. Odaért a Kurupí, és így egyezkedett a varanggyal:

– Add vissza az ételemet!

– Nem adom én, mert az armado a barátom.

– Megígérem, hogy eztán csak tatut eszem. A tatu az ellenséged. Add vissza hát a fiút, hadd egyem meg.

De a varangy hajthatatlan maradt.

A Kurupí meg azzal fenyegette, hogy maga megy be érte.

– Hát jó – mondta végül a varangy hozz ide egy tatut, cserébe visszakapod az odúmban rejtőzködő fiút.

El is ment a Kurupí tatura vadászni, de ahogy zsákmányával visszament az odúhoz, hát bizony nem volt ott már se fiú, se varangy.

Nagy haragra gerjedt erre a Kurupí, amiért ilyen csúnyán rászédtek, úgy rikoltzott mérgében, hogy zengett bele az őserdő, mintha mennydörgés verte volna fel. A varangyok meg mind azt hitték, hogy vihar közeledik, és sorra előbújtak odújukból. A Kurupí meg dühösen eltaposta a csúszómászókat, csak a kururút nem bántotta. Mert a kururú igen ravasz egy jószág, még a Kurupí sem igen tud túljárni az eszén.

A Kurupí meg a kíváncsi asszony

Egy ember üldözőbe vett egy szarvast, és bizony eltévedt az őserdőben, rásötétedett. Egyszer csak elébe toppant a Kurupí, aki előtte éppen teletömte a hasát, úgyhogy fecsegni támadt kedve. Kérdezgetni kezdte hát az embert:

– Kiféle vagy? Mit keresel éjnek idején az őserdőben? Hát nem félsz? Van-e valami kívánságod?

Az ember meg így felelt:

– Szegény vagyok. Egész nap zsákmány után jártam, de hiába. A gyerekeim meg a feleségem otthon éhesek.

– Segítek én neked – felelte a Kurupí. – Hát dohányod van-e?

– Van bizony – és azzal az ember odanyújtotta neki a dohányos zacskóját.

A Kurupí meg rágyújtott egy pipára, csak úgy eregette ki a füstöt, aztán így szólt:

– Kössünk egyezséget. Te minden éjjel hozol nekem dohányt, én meg egy tapírt adok érte cserébe. De erről aztán nem tudhat senki, még a feleséged se. Ha valaki rájönne a titkunkra, azt nyomban megölöm, te pedig megbolondulsz.

Ettől fogva a vadász minden éjjel vitte a Kurupínak a dohányt, az meg ígéretéhez híven egy jó kövér tapírral várta.

De a vadász felesége gyanút fogott, faggatóra is fogta az urát, de annak csak nem eredt meg a nyelve. Ekkor az asszony

elhatározta, hogy utánajár a dolognak.

Egyik este lefeküdt, éppen úgy, mint máskor, csak hogy most ruhástul, aztán úgy tett, mintha mélyen aludna, még horkolt is hozzá, és amikor látta, hogy az ura kioson, utána lopózott.

Így talált rá, ott ült a Kurupí mellett, együtt eregették a füstöt, és közben vidáman cseverésztek. Az asszony meg közelebb somfordált, hogy hallja, mit beszélnek azok ott.

De a Kurupí olyan, mint a bagoly meg a denevér, éjszaka is lát. Aztán igen éles hallása van. Meghallotta az asszony lépteinek neszt az avaron, odafordult, és meglátta, ahogy az egyik fatörzs mögött rejtőzködött. Mert a kíváncsi fajzat onnan hallgatózott.

Így kiáltott a Kurupí:

– Hej, barátom, vége az egyezségünknek! Valaki kihallgatott bennünket. De most már mi is legyen a sorsa a gálád kíváncsiskodójának?

– Hát fizessen az életével! – felelte az ember.

– Igaz. Meg kell halnia – mondta a Kurupí. Azzal fölugrott, az asszonyra vetette magát, és megfojtotta.

Odament már az ember is, hadd lássa, ugyan ki volt az a szerencsédén, aki így bűnhődött a kíváncsisága miatt. Hát ahogy meglátta a saját édes feleségét, szörnyű kiáltozásba fogott, ész nélkül futkosott le s fel, mert bizony megbolondult.

Kurupí, a jó barát

Megint zsákmány nélkül, szomorúan tért meg a vadász, pedig a gyerekei már éhesen várták. Nem is számított az ember egyébre, csak az asszony zsémbelődésére.

– Hiába. Megöregedtél. Remeg már a kezed, a lábad se olyan biztos. Minden állat könnyűszerrel elfut előled.

De ehelyett egy kedves hangra lett figyelmes:

– Miért vagy olyan szomorú?

Hát a Kurupí volt. A vadász nem ijedt meg, hanem elpanaszolta neki, hogy nincs szerencséje.

– Majd én ejtek neked zsákmányt – biztatta a Kurupí –, csak előbb taníts meg, mitől ilyen szép a hajad.

A vadász meg nem bízott a szörnyetegben, azért így válaszolt:

– Először is tövig leborotváltam, aztán rögtön bekentem borssal.

– Megcsinálnád-e nekem is? – kérdezte a Kurupí.

– Hát már hoggyne csinálnám!

És azzal a vadász leborotválta a Kurupí haját, utána meg jól beszórta a fejét borssal. A Kurupí majd belegárgyult a fájdalomba, és nagy sivalkodva elszaladt.

Telt az idő. Egy délután aztán a vadász szembetalálkozott a Kurupíval, aki fenyegetően így szólította meg:

– Nem te vagy az az ember, aki leborotválta a hajam?

– Hova gondolsz, én ugyan nem, a testvérem volt. Elmesélte nekem az esetet, én meg büntetésképpen megöltem.

– No, ha így van, akkor mutasd meg a csontvázát.

– Gyere velem – és azzal a vadász elvitte a Kurupít egy olyan helyre, ahol valóban emberi csontvázak heverték.

A Kurupí elégedetten így szólt:

– Jól van. Amiért bosszút álltái értem, hát megjutalmazlak.

Gyere a házamba.

Az ember követte is a Kurupít, de ahogy az ajtóhoz értek, nem akart bemenni, mert ott csak úgy hemzsegték a sziszegő kígyók. A Kurupí rájuk förmedt:

– Uaí, uaí, uaí!

Azok meg nyomban eltűntek, és a vadász belépett a házba. Ekkor a Kurupí egy kötelet adott neki.

– Menjünk vadászni! – és azzal elmentek.

Az ember elhűlt a csodálkozástól, mert a szörnyeteg csak füttyentett egyet, és máris egy falkára való vadkan termett előttük, és szelíden hagyták, hogy a Kurupí megkötözze őket.

– Na, vidd haza a zsákmányt, neked adom – mondta.

Az ember meg hazament, és meghagyta, hogy kerítsenek el egy jó darab földet. Az asszony kezdetben még csúfolódott az urával, de amikor meglátta a vadkannyáját, azt a sok szép kövér állatot, hát bizony tátva maradt a szája a csodálkozástól.

Az ember pedig még a rokonainak is ajándékozott a húsból, a többi meg beszóta. Örökre hálás maradt a Kurupínak, de leginkább azért, mert ettől a naptól fogva a felesége bizony nem merészelt

többé zsémbelni vele, még ha üres kézzel tért is meg a vadász a vadászatról.

Az ember, akit a Kurupí feltámasztott

Minthogy a Kurupí lába hátrafelé áll, nem tud jól úszni. Hát egyszer, ahogy egy gyereket kergetett, beugrott egy patakba. Csakhogy nem vette észre, hogy a patak igen sebes sodrású, és az ár már magával is ragadta. Ott fuldoklott, kapálózott, kiabált, de hiába, csak süllyedt lefelé!... Szerencsére éppen arra ment egy ember, utánaugrott, és hajánál fogva kihúzta a kis híján vízbe fúlt Kurupít. Az ember egészen addig nem tudta, hogy a Kurupít mentette ki, míg meg nem látta a fordított lábát. Már-már megbánta, hogy kiségitette, amikor így szólt hozzá a Kurupí:

– Kedves testvérem, meghálálom a jószágodat. Mert én nem vagyok olyan hálátlan, mint az emberek. Aki egyszer jót tesz velem, az bizony nem bánja meg. Az életemet köszönhetem neked, ami igen drága nekem. Ezért olyan bőségesen megjutalmazlak, ahogy csak egy vadászt megjutalmazhatok. Fogd ezt a nyilat. Soha nem téveszt majd célt. Csak egyre vigyázz! Ne lőj vele olyan madárra, amelyik rajokban él.

A vadász meg attól fogva sohasem maradt éhen. Sohasem lőtt mellé. De egyszer aztán megfélekedezett a Kurupí intelméről, és bizony célba vett egy taguatót. A madár társai meg mind ellepték a vadászt, és csőrükkel meg karmukkal ízekre tépték.

Arra ment a Kurupí, hát ahogy ott találta halott barátját, összeszedte széttépett darabjait, és viasszal összeragasztotta, aztán életet adott belé.

– Megint élsz – mondta neki. – De eztán arra vigyázz, hogy ne igyál semmi meleget.

Az ember egy idő után megint csak megfélekedezett a Kurupí szaváról, és egy hideg napon jó forró tokakát ivott. A viasz pedig megolvadt, és a feltámasztott ember ismét olyan apró darabokra hullott szét, amilyenre a madarak széttépték.

A Kurupí nyila

Egy másik ember meg kihúzta a Kurupí lábából a tüskét, mire az egy nyilat ajándékozott neki. A Kurupí igen kedves hangon megkérdezte

az embert:

– Hát aztán, fiam, van-e kérésed?

– Magam sem tudom.

– No, akkor neked adom az egyik nyilamat, amellyel én szoktam vadászni.

– Köszönöm, atyám – hálálkodott az ember. És azzal követte a Kurupít.

Már jól bent jártak az erdőben, amikor a Kurupí elővette a nyilat.

– Nesze, itt van a nyíl, de aztán ne mutasd, ne beszélj róla senkinek, még a tulajdon feleségednek se. Mert ha elárulod a titkot, elveszted a nyilat. Mert ez bizony nem közönséges nyíl, hanem egy szurukukú. Kilövéséhez még íj sem kell. Csak dobd az állat után, ne félj, nem téveszt célt soha. No, Isten áldjon.

Az indián meg olyan híres vadász lett, hogy a társai már-már azt hitték, hogy tán bizony valamelyik rossz szellemmel cimborál. Hogy bizonyosságot szerezzenek, két gyerekkel figyeltették minden lépését. Azok meg kilesték a titkot. Látták, hogy a vadász egy faágról csak levette a szurukukút, és megcélzott vele egy madarat, a madár rögtön megdőglött, a szurukukú meg magától visszatért régi helyére.

Másnap aztán a gyerekek a vadász távollétében fölkapták a szurukukút, és célba vettek vele egy madarat. A kígyó pedig megölte a madarat, de amikor visszatért a földre, megmarta az egyik gyereket is, és az rögtön holtan esett össze. A másik gyerek meg elmenekült, és szétkürtölte a hírt.

Így aztán leleplezték a titkot, és a vadász soha többet nem talált rá a csodálatos nyílra.

A Kurupí meg a gyerekek

A Kurupí a gyerekek legfőbb ellensége, hiszen a gyerekhús a kedvenc étele, meg aztán gonosz teremtés lévén, nem szenvedheti a jövődőt megtestesítő kis embereket. A Kurupínak, a Jaszi-jaterének meg a Pomberónak már a pusztá neve is félelmet kelt az indián anyák szívében. A Jaszi-jateré – van egy ilyen nevű madár is – olyan törpeforma, mint a Kurupí, ő is az őserdőben kószál, főleg a

nap legmelegebb óráiban. Pitairundinak is hívják, mert két lábának négy sarka van.

A Pombero meg – akit Pi-taguénak (tollas lábúnak), Poraguénak (szőrös kezűnek) és Kuarajhi-Jarának (a Nap urának) is hívnak – egy magas, szakállas kísértet, fején nagy szalmakalap, kezében furkósbot. Éjszaka jár-kei a világban, és gyerekekre vadászik, még a házakba is bemerészkedik.

Egyszer egy eltévedt gyerek összetalálkozott a Kurupival. Az valamilyen csalafintasággal a házába csalogatta. Aztán meghagyta a feleségének, hogy mire megjön, addigra készítse el a finom eledelt, aztán elment hazulról. A gyerek azonban megghiúsította a Kurupí tervét, mert egy óvadan pillanatban magát az asszonyt lökte bele a forróvízes üstbe, ő maga meg elmenekült.

Hazaért a Kurupí. Beleszipantott a rotyogó ételbe, aztán mellételepedett, hiszen azt gondolta, hogy a gyerek főtt ilyen ízletesre. Már csaknem a lakoma végére járt, amikor fölfedezte, hogy bizony a saját feleségét falta föl. Nagy haragra lobbant. Nyomban a menekülő gyerek után eredt. De a gyerekek egy ajurú megmutatta az utat, egy angujá pedig a patakban a gázlót, így aztán hazatalált.

Egy másik alkalommal meg egy asszony űzött csúfot a Kurupiból. A szörnyeteg a másvilágra küldte az asszony urát, és az éjszaka leple alatt ő maga sompolygott a függőágyába. Aztán az ember hangját utánozva elküldte az asszonyt vacsorát főzni, és kérte, hogy a legkisebb gyereket meg csak küldje oda őhózzá. Így is tett az asszony. De a Kurupí elaludt, az asszony meg ráismert a szörnyű horkolásról. Csendben az ágyhoz lopakodott, kivette a hortyogó Kurupí karjából a gyereket, és már futott is vele messzire. A jószívű Karajá, a majom, meg elbújtatta egy fa tetején. Hamarost jött dűlva-fűlva a Kurupí, föl akart mászni a fára, de hiába igyekezett, hiszen fordítva áll a lába.

Ráadásul a majom nyállal bekente a fa törzsét, úgyhogy a Kurupí végűl beleunt a csúszkálásba, és szitkozódva továbbállt. A majom meg csúfolódva kiáltott utána:

– Uaí, uaí, uaí...

A Kurupí vége

És milyen különös, hogy éppen egy gyerek volt az, aki elpusztította ezt a veszélyes szörnyeteget. A nevét ugyan nem őrizte meg a legenda, de annál hívebben a hőstettét. Íme, így szól:

Két gyerek sétálni indult, és találkoztak a Kurupíval.

– Akarjátok – szólította meg őket mézesmázos hangon a Kurupí –, hogy elvigyelek benneteket egy folyóhoz, ahol aztán kedvetekre foghattok halat?

– Vigyé! – egyeztek bele a gyerekek.

A Kurupí útnak is eredt, a két gyerek meg utána. Mentek egész nap, de csak nem értek a folyóhoz. Éjszaka aztán a Kurupí elvitte a gyerekeket a házába.

– Készíts vacsorát! – parancsolta meg a feleségének. – Én addig járok egyet, hogy megjöjjön az étvágyam, ma még úgylis keveset mozogtam.

A Kurupí felesége meg így szól a nagyobbik gyerekhez:

– Mássz fel arra a karandá-ira, és vacsora utánra szedj néhány kókuszdiót.

Föl is mászott a gyerek a fára, a kistestvérét pedig az asszony megölte és nyársra húzta.

Hát most aztán mit tegyen? Ha sírva fakad, elárulja magát. Inkább jól rászedi az asszonyt, gondolta a gyerek, és elkiáltotta magát:

– Öreganyám, álljon a karandá-i alá, én meg majd ledobálom a kókuszdiót.

Úgy is tett az asszony, a gyerek pedig teljes erőből jól fejen vágta egy kókuszdióval, úgyhogy menten meg is halt. Aztán fölkapott egyet a Kurupí nyilai közül, és megint fölmászott a fára. Előtte még bedobta az asszony testét a folyóba, de a karandá-i tövében eltemette a nyálát. Megjött a Kurupí, és szólongatni kezdte a feleségét. A nyál meg így felelt:

– Itt vagyok eltemetve!

A Kurupí meg egyenesen odaszaladt, ahonnan a hangot hallotta. A gyerekeknek se kellett több, rálőtt a nyállal. A Kurupí nyomban elterült a földön.

Azóta nem is hallani felőle, de nem halt meg, csak alszik, mert a Kurupí halhatatlan.

Talán csak arra vár, hogy valaki fölébressze, aztán folytatja gonoszkodását.

ISZAPÍ

Gyönyörű szép fiatal lány volt Iszapí. Az apja volt a törzs főnöke. Nagy gyöngédséggel halmozta el a lányát az öregember, úgy becézte, ahogy csak szülő becézheti boldogtalan gyermekét.

A fiatal Iszapí igen szép volt. Sorra jöttek a bátrabbnál bátrabb harcosok, hogy meghódítsák szívét. De Iszapínak nem kellett a szerelmük. A törzs legszebb leánya nem ismerte a szerelmet, rideg és kemény szívű volt. Nem szeretett, nem is szánt Iszapí senkit sem. Ezért is kapta a „Sose sírt” nevet, mert bizony fekete szemében nem látott még soha senki egyetlen könnycseppet sem.

A törzsbéliek igen sok szerencsétlenséget mértek. Egyszer megáradt az Uruguay folyó, és elöntötte kunyhóikat, elragadott az ár asszonyt, gyermeket. Nem szűnt az öregek és fiatalok sírása, könyörgése, csak egyedül Iszapí nem sírt, nem jajveszékelt. Szép fekete szeme elnézett a távolba, nem ért el hozzá a többiek fájdalma. Az emberek már-már azt hitték, hogy a balsorsuknak Iszapí az oka. Egy varázslóasszony meg is mondta, hogy csak Iszapí könnyei csillapíthatják le az istenek haragját.

Nagy csapások sújtották a népet. A szomszédos vad törzsek ellen vívott vesztes háború menekülésre kényszerítette őket, fölhúzódtak hát a hegyekbe. Legszebb asszonyaikat elrabolta az ellenség, legbátrabb harcosaik ott veszték a csatában.

Nem is maradt más életben, csak egypár asszony meg egy maroknyi harcos, akik megmentették az öreg törzsfőnök életét, és az őserdőben kerestek menedéket. Oda menekült velük Iszapí is, de szemében még most sem csillant meg egyetlen könnycsepp sem.

A varázslóasszony elővette hát talizmánjait, és a csillagok segítségét kérte, aztán végül így szólt:

– Hogy elmúljon rólunk a csapás, az kell, hogy Iszapí sírjon.

De hát hogyan kényszerítsék sírásra a lányt, mikor az öreg törzsfőnök határtalanul szerette? Mivel ríkatnák meg, ha még a társai baja sem csalt könnyeket a szemébe? Iszapí csak akkor fakad sírásra, ha őt magát éri balszerencse. És az öreg varázslók is mind így hitték.

Egy nap, amikor Iszapí az erdőben járt, egy hajlott hátú, reszkető anyóka toppant elébe. Könyörgött a lánynak, ugyan vágjon

le neki néhány száraz gallyat, amellyel betakarhatja a kunyhóját, mert szegény kis beteg unokája majd megfagy a hidegtől.

Iszapí gőgösen elfordult. Az öregasszony térdre esett előtte, úgy könyörgött neki, de a lány ügyet sem vetett rá, már ment is tovább...

Nem sokkal rá egy fiatalasszony jelent meg előtte, karján gyerekekkel. Siránkozva közeledett Iszapíhoz. Arcán fájdalom és szorongás. Kétségbeesetten mutatta a lánynak haldokló gyermekét, és könyörgött, keressen neki olyan füvet, amitől a gyerek meggyógyulna.

Iszapí jól tudta, merre találni a gyógyfüvet, amely megmenthette volna a gyerek életét, el is hozhatta volna, hiszen csak pár lépésre kellett volna letérnie az ösvényről. De a szép indián lány szívén nem fogott a fájdalom, közömbösen ment tovább.

De nem ért messzire. Egy titokzatos erő megállásra kényszerítette, és a háta mögött meghallotta a törzs varázslóasszonyának a hangját, aki az ördögöt, a rontás urát hívta.

– Anyá, árnyak ura, add, hogy ez a rideg szívű asszony, aki nem szánta meg sem az öreg anyókat, sem az anyát, soha ne legyen se öreg, se anya!... Anyá, add, hogy ez a szívtelen asszony, aki sohasem fakad könnyekre, zokogjon egész életén át!... Anyá, add, hogy ez az asszony, aki azzal, hogy sohasem sírt, annyi bajt hozott ránk, örök életében könnyeivel hozzon szerencsét másokra!...

De többet már nem is hallott Iszapí. A varázslóasszony első szavától fogva lassan átváltozott, lábai mélyen gyökeret eresztettek a földben, teste megkeményedett, mint a fatörzs, hajából pedig megannyi levéllel teli ág nőtt.

Mire a varázslóasszony elmondta fohászát, a szép Iszapiból zsenge, zöld fa lett.

Azóta ott él ez a hasznos fa a trópusi őserdők mélyén, és a leveleiről lecsordogáló harmatcseppektől hűs a levegő... Az iszapí olyan, mint egy hajadon, aki szünni nem akaró sírásával enyhíti mások szenvedését.

A perzselő nap elől az erdőbe menekülő ember megpihen a hűs fa tövében, amelynek leveleiről egyre csak peregnek a harmatcseppek, és amelyet úgy hívnak, mint azt az indián lányt, aki sohasem tudott sírni.

A MATE

Igen sok ideje már annak, hogy a sötét égboltról Jaszí, a hold kíváncsi és sóvárgó szemmel bámulja a sűrű erdőséget, amellyel Tupá, a guaraní indiánok hatalmas istensége a földet borította. Szüntelenül csodálta a hegyoldalt takaró bársonyos füvet, a magas fákat, amelyeknek árnyéka megnyúlt a holdvilágos éjszakában, gyönyörködött a csillogó vizű folyókban, és bizony egyrejobban szeretett volna leszállni az erdőbe. Ekkor odahívta Arait, a bíborszínű alkonyfelhőt, és megkérdezte:

– Akarsz-e velem jönni a földre?

Arait, az istennő kedves társát, meglepte Jaszí furcsa kívánsága. De Jaszí csak unszolta:

– Gyere velem, Arai. Holnap délután leszállónk a kék égről az erdőbe, a magas fák közé.

– De hát mindenki megtudja, hogy mit tettünk, hiszen amikor beesteledik, hiába várnak téged.

Jaszí mosolygott, a szeme pedig hamiskásan csillogott.

– Csak a felhők, a te testvéreid tudják majd. Őket idehívom, és megkérem, hogy sűrűn takarják be az égboltot. Így aztán senki sem fogja megtudni a kalandunkat.

Jaszí szavai meggyőzték az alkonyati felhőt, és amikor másnap beesteledett, két gyönyörű hajadon sétált a magányos erdőben, fejük fölött meg sűrű, fekete felhők gyülekeztek fenyegetően.

Jaszít elbűvölték a fák meg a lecsüngő illatos gyümölcsök, a szélzörgette ágak, a levelek zöldje, amely csaknem fehérnek látszott, ha közelebb lépett hozzájuk. Meztelen lába alatt olyan volt a nedves fű, mint a bársonyszőnyeg, és a mély folyók víztükrében ott csillogott gyönyörű arca. Jaszí és Arai önfeledten járták az erdőt, de lassan elfáradtak. Amerre csak mentek, a sötét éjszakában fényes nyomot hagytak maguk mögött. A távolban, egy erdei tisztáson megpillantottak egy düledező kunyhót, ott majd megpihennek egy kicsit, elindultak hát arrafelé, mert ugyan égi lakhelyükön istennők voltak, de mint földi hajadonok, bizony igen elfáradtak. Ekkor hirtelen megreccsent egy ág. Jaszí megfordult, és sugárzó arca egy jaguárt világított meg; a vadállatot elvakította az istennő arcáról áradó fényesség, és a két hajadon után vetette magát. Azoknak meg annyi idejük sem maradt, hogy megint

istennővé változzanak, hanem gyorsan félreugrottak, úgyhogy a jaguár nem érte el őket. Ekkor ott termett egy igen öreg ember, tapasztalt vadász lehetett, ő aztán elbánt a fenevaddal. És az erdő még egy különös élményt nyújtott a hajadonoknak. Mert az az ember káprázatos ügyességgel kitért a veszedelmes vadállat karmai elől, és késével sok sebet ejtett rajta, mégis már-már úgy látszott, hogy nem bír el az állattal. Ekkor a vadász összeszedte minden erejét, és megint a jaguárra vetette magát. Kezében egy pillanatra megcsillant a kés pengéje, aztán egyetlen mozdulattal levágta az állat fejét. Az öreg indián szinte megfiatalodott a harcban, mintha fiatalkorának rettenthetetlen bátorsága szállt volna vissza ereibe, de amikor a jaguár holtan terült el előtte, kaqából ismét elillant az erő, bár kezében még ott szorongatta a véres kést. Aztán alig győzte kifújni magát, tekintete pedig a két leányt kereste.

– No, már nincs mitől félnetek – szólalt meg. – Kérlek benneteket, szép leányok, fogadjátok el a meghívásomat, és jöjjetek el a kunyhómba.

Jaszí és Arai pedig szíves örömet elfogadták a meghívást, hiszen nem győzték csodálni az öreg indián bátorságát. Így hát vele mentek, és beléptek a kunyhójába.

– Üljetek le ide a gyékényre, amíg szólok a feleségemnek meg a lányomnak, hadd üdvözöljenek benneteket – mondta az öreg.

És azzal már el is tűnt a vadász, a két leánynak pedig a rémülettől egy szó sem jött az ajkára. Mert minden ütött-kopott, nyomorúságos volt körülöttük, meg aztán igencsak furcsállották, hogy ez az ember ilyen számkivetetten él, de még jobban elcsodálóztak, amikor megtudták, hogy két asszony is lakik vele. Ennyi váratlan kalandra igazán nem számítottak. De nem maradt idejük a töprenkedésre, mert máris belépett a két asszony, és szívélyesen köszöntötték a vendégeket.

– Csak ezt a szegényes házat ajánlhatjuk fel – szabadkozott az öreg indián felesége.

De Jaszí és Arai nemigen tudtak figyelni az asszony szavára, mert annyira elbűvölte őket a fiatal lány káprázatos szépsége.

– Nem kell szégyenkeznetek – szólalt meg végül a csodálkozásból felocsúdott Jaszí. – Hálásak vagyunk, ha

megvendégeltek, nem is az éhség gyötör bennünket, hanem inkább a szörnyű fáradtság, hiszen alkonyat óta jártuk az erdőt.

Ekkor a lány kukoricalepényt hozott, amelyet a zsarátnokon tartottak, hogy lágy és langyos maradjon. De volt még valami, amit a két istennő akkor nem tudott, hiszen így emberi alakban elvesztették az istenek mindentudó képességét, ezért nem is sejthették, hogy a vendéglátók a lepényhez elhasználták az utolsó szem kukoricájukat is.

Az öreg házaspár meg a szépséges hajadon igyekeztek mindenben a vendégek kedvében járni, de Jaszi bizalmát nem tudták teljesen megnyerni. Az istennő igen furcsállotta, hogy a három ember ilyen magányosan él, távol a világtól, a többi embertől, kiszolgáltatottan száz meg száz veszélynek, és életük mögött valami titokzatos rejtélyt sejtett. Végül már nem állhatta, hogy ne faggatózzon, úgy tett ugyan, mintha csak vaktában kérdezősködné.

– Van a közelben más kunyhó is?

– Nincsen – felelte az öreg indián –, rajtunk kívül nem él itt más senki sem. Nincsen erre más kunyhó.

– És nem féltek így egyedül? – faggatta tovább Jaszi.

De az öreg indián jól el tudta hallgatni, ami az istennőt érdekelte volna, és kitérően válaszolt:

– Nem, mért is félnénk. A magunk jószántából jöttünk ide lakni.

Aztán fölállt, udvariasan a vendégekhez fordult, és így szólt:

– Nem akarom tovább fárasztani, aki a házamban megpihenni vágyik, még Tupá rossz szemmel nézné, ha nem teljesíteném a vendéglátó kötelességét. Ezért hát magatokra hagyunk benneteket, pihenjete az éjszaka hátralévő óráiban. Holnap aztán, ha már elhagyni készültök az erdőt, én majd odáig kísérek benneteket, ahol már semmi veszély sem leselkedik rátok.

Ezután az öreg kilépett a kunyhóból, utána a felesége meg a lánya.

Csak amikor Jaszi egyedül maradt Araival, akkor bocsátotta ki megint fényességét, amelyet elfojtott, amióta az öreg indiánnal találkoztak az erdőben, nehogy elárulja kilétét. Arai szólalt meg elsőnek:

– Hát most mit tegyünk? Térjünk vissza lakhelyünkre, és hagyjuk, hogy ezek az emberek egyszerűen azt higgyék, hogy

álmodtak?

Jaszí meg csak csóválta a fejét.

– Nem, nem, Arai. Megöl a kíváncsiság, ugyan miért él az öreg vadász meg a felesége ilyen számkivetetten, és miért rejtik el a világ elől azt a szépséges lányt. Pedig nem tudjuk őket még mi sem szóra bírni, hacsak maguktól el nem árulják a titkukat. Várjuk hát meg a holnapot.

Arait nem fűtötte az effajta kíváncsiság, de nem akart barátnője kedve ellen tenni, ezért hát beleegyezett, hogy a roskatag kunyhóban töltsék az éjszakát.

Pitymallatkor aztán Jaszí szólt az öregembernek, hogy bizony elérkezett az idő, útra kelnek.

– És most kísérj el bennünket az erdőszélig – kérte Jaszí ahogy tegnap ígérted.

De az öreg vadászt nem kellett figyelmeztetni az ígéretére, magától is eszébe jutott volna. Előjött a felesége meg a lánya is, hogy búcsút vegyenek a két kalandvágyó hajadontól. Azok meg aztán úrnak is indultak az öregemberrel.

Alighogy maguk mögött hagyták a kunyhót, Jaszí máris szóra akarta bírni a vadászt, hogy végre megtudja a titkát. Az öregember már nem háríthatta el a hajadon kíváncsiskodását, meg aztán tudta, milyen kíváncsi is az asszonyfajta, azért aztán úgy gondolta, nem csigázza tovább.

– Kedves lányom, látom, szemet szúrt neked a kunyhóm, amelyben a feleséggel meg a lányommal lakom. De ne gondold, hogy valami rejtelmesség van ebben.

Az öregember itt félbeszakította a mondókáját, és Jaszí már-már attól tartott, hogy nem is akar többet mondani. Ekkor Arai, a bíborszínű alkonyfelhő, a barátnője segítségére sietett, és így fordult a vadászhoz:

– Régóta laktok már az erdőben?

– Régóta bizony. És ez a magány nagy gyönyörűség számomra, mert visszaadta a nyugalmamat, amit nem leltem az emberek között.

És az öreg indiánnak megeredt a nyelve, elmesélte a két hajadonnak, hogy miért keresett menedéket ebben a szerény kunyhóban, itt, a nagy erdőségben.

Még fiatal volt, a törzzsel élt, amelynek, más, a nagy folyók mentén élő törzsekhez hasonlóan, vadászattal meg háborúzással teltek napjai. Itt ismerte meg asszonyát, és határtalan volt az öröme, amikor lánya született, nem győzte csodálni a kislány szépségét. Ám ahogy a lánya növekedett, az örömből lassan aggodalom lett, hiszen olyan ártadan, őszinte, jólelkű és tiszta szívű teremtség volt, hogy az apja rettegve félt attól a naptól, amikor lánya mindezt a sok jóságát elveszítheti. Aggodalma nőttön-nőtt, nem volt már se éjjele, se nappala, nem volt egy nyugodt pillanata sem, ezért aztán elhatározta, hogy messze elvonul az emberektől, hogy a lánya örökre megőrizze azokat az erényeit, amelyekkel Tupá megjutalmazta.

– Ott hagytam hát mindenemet, és idejöttem az erdőbe – folytatta az öregember senkinek se szóltam, hová, merre megyek, úgy menekültem a magányba, mint az üldözött szarvas. Hát azóta is itt élek. Csak a lányom iránti szeretet készíthetett erre. De boldog vagyok, nyugalomban élek.

Ekkor elhallgatott az öreg, és bizony mindkét istennőnek torkán akadt a szó. Aztán, amikor kiértek az erdőszélre, búcsút vettek a vadásztól, és arra kérték, hogy senkinek se árulja el találkozásukat. Az öreg indián megígérte, és amikor Jaszí meg Arai magukra maradtak, újra visszaváltoztak istennővé, és fölszálltak a mennyboltra.

Jó néhány nap eltelt, de a sápadt arcú istennő csak nem tudta elfeledni az erdőbéli kalandját, és ahogy most onnan föntről elnézte az öreg indiánt, csak most értette meg igazán, milyen vendéglátásban is volt része a roskatag kunyhóban, hiszen látta, hogy a vadásznak és családjának egy szem kukoricája sem maradt, utolsó tartalékukkal őket vendégelték meg. Egyik délután aztán elmondta Arainak, amit látott.

– Azt hiszem – felelte a bíborszínű alkonyfelhő –, meg kell őket jutalmaznunk jóságukért.

– Én is erre gondoltam, ezért is siettem hozzád. És mert az öregember annyira szereti a lányát, hát legyen ajutalom a fiatal lányé.

– Jól mondod, Jaszí. Az öreg indián igen vendégszerető volt, ami Tupá tetszésére van, hát ajutalom fejezze ki ezt is.

Ettől fogva a két istennő egyében sem törte a fejét, csak a jutalmon. Egyszer aztán eszükbe jutott, hogyan is jutalmazzák meg az öreg vadászt. Egy éjjel mély álmot küldtek a kunyhó lakóira, és mialatt azok aludtak, Jaszí, fehér hajadon alakjában, a kunyhó előtti tisztáson elvetett egy mennyei magot. Aztán visszaröppent a mennyboltra, és ezüstös fényével megvilágította a földet, Arai pedig csendes, lágy esőt küldött rá. Megvirradt. Jaszít eltakarta a sugárzó nap, de már megtette a dolgát. A kunyhó előtt apró, ismeretlen fácskák nőttek, sűrű, fehér virágaik elő-előkandikáltak a sötétzöld levelek közül.

Amikor az öreg indián fölébredt mély álmából, és kilépett a kunyhóból, elhűlt a csodálkozástól. Nem akart hinni a szemének, azt gondolta, hogy még álmodik. Hívta hát a feleségét meg a lányát, de azok is csak értetlenül bámulták a sok kis apró fát. És ekkor újabb csoda történt. Fejük fölött az elszórtan úszó felhők egyszeriben csak összesűrfísződtek, elsötétült az ég, és egy vakítóan fehér alak szállt eléjük. Jaszí volt az, az ismerős hajadon, aki mosolyogva így szólt hozzájuk:

– Ne féljetez tőlem. Jaszí vagyok, a hold istennője. Azért jöttem, hogy megjutalmazzalak benneteket. Ez a növény itt a kunyhó előtt a mate, és ettől a naptól fogva számotokra és a környék valamennyi lakója számára a barátság jelképe lesz. Lányotok pedig örök életű lesz, szívéből sohasem hal ki az ártatlanság és a jóság. A mate úrnője lesz.

Az istennő azután a három térdre borult indiánhoz lépett, fölemelte őket a földről, és megtanította nekik, hogyan kell megpirítani és inni a matét.

A KICSÚFOLT JAGUÁR

– Én vagyok a legerősebb és legokosabb állat – kérkedett büszkén a jaguár. – Ravaszságomnak, erőmnek és állhatatosságomnak nincsen párja a földön. Én vagyok az őserdő mburuvicsája, nemhiába fél tőlem mindenki.

Ott ült egy faágon egy nyakirá, még az énekléssel is felhagyott, úgy figyelte a jaguár minden szavát, aztán incselkedve megszólalt:

– Az meglehet, hogy te vagy a legerősebb állat, de okosságban meg állhatatosságban bőven akad párod.

– Te semmirekellő féreg – fortyant föl dühösen a jaguár –, bizonyítsd be, amit mondtál, vagy máskülönben örökre kiűzlek az őserdőből.

– Hát idefigyelj – vágott vissza a nyakirá –, én magam is állhatatosabb vagyok nálad, be is bizonyítom neked, tegyünk próbát! Aki előbb elalszik vagy megéhezik, vagy megszomjazik, az a kevésbé állhatatos. Aztán még azt is bebizonyítom neked, hogy okosabb vagyok nálad. Legyen a kahí-mirikiná meg az akahe a tanúnk.

A jaguár elfogadta az ajánlatot, megkezdődött a verseny, a majom meg a szarka felváltva örködött.

Eltelt egypár óra, amikor a kabóca, kihasználva, hogy vetélytársa éppen a szemtelen légyhadat hessegette magáról, csendben kicsúszott a páncéljából, amelyet, mint tudjuk, időnként levet, és ott hagyta a páncélt a faágon, ő meg titokban átugrott egy másik fára, és belakmározott a finom, leves pakuriból. Aztán óvatosan visszaosont a helyére, megbújta a páncélja mögött, és elszunyókált.

Telt, múlt az idő, a jaguár már majd éhen pusztult, a szomjúság is gyötörte, de vetélytársa, jobban mondva az üres páncélja, egyre csak ott ült mozdulatlanul az ágon. A jaguár már nem bírta tovább, feladta a versenyt, és szégyenkezve eloldalgott a bozótba.

Azóta aztán nem is merészkedik elő fényes nappal, alkonyaiig elrejtőzik, mert attól fél, hogy még kicsúfolná a majom meg a szarka.

AZ IKREK MÍTOSZA

Csaria (így hívják mbjá nyelven a napvitéz vetélytársát) igen okos volt, mert nem volt köldöke (hiszen őt nem nemzette senki, hanem, mint az istenek, egyszerűen csak megszületett). A napvitéznek, Pa'i Rete Kvarainak társa volt. A napvitéz azt szerette volna, hogy minden fán méhraj tanyázzon, Csaria pedig azt akarta, hogy az emberek dolgozzanak meg a mézért. Pa'i azt szerette volna, hogy a világon minden fa gyümölcsöt teremjen, de Csaria ebben is más véleményen volt, mert ha minden fáról gyümölcs csüngene, akkor az emberek ellustulnának. Pa'i azt szerette volna, hogy a vetés egy nap alatt beérjen, de Csaria azt mondta, hogy több hónap teljen el az aratásig. Pa'i egy angolnát teremtett, Csaria meg egy mérges kígyót. Pa'i megteremtette a pindót, Csaria meg egy ugyanolyan növényt teremtett, a kókuszpálmát, csakhogy annak még a levele is szúr. Volt Pa'inak egy fia, akit apja csak elküldött a folyóra, amikor halat akart enni, a fiú megmosta a lábát a folyóban, a halak meg mind megmérgeződtek. Pa'i pedig annyit szedett össze belőlük, amennyit csak akart. Egyszer Csaria elkérte apjától a fiút, agyonütötte és bevetette a vízbe, hát az összes hal megmérgeződött, a fiúból meg timbó (csimbó) lett, olyan lián, amely megmérgezi a halakat, ezért aztán, ha halat akarunk enni, azóta is mindig meg kell keresnünk és összevágnunk a timbót. De volt Pa'inak egy másik fia is, és valahányszor húst akart enni, hát megparancsolta a fiának, hogy utánozza a tapír hangját. Úgy is tett a fiú, hát rögtön ott termelt egy tapír, Pa'i pedig nyilával leterítette. Csaria elkérte apjától a fiút, ráparancsolt, hogy utánozza a tapír hangját, mire aztán jött is egy tapír. Csaria meg elévetette a fiút, kullancssá változtatta, amely belefúrta magát az állat bőrébe, az meg azt se tudta, merre fusson fájdalmában, így aztán mi járhatjuk az erdőt, mire tapírra bukkanunk. Volt Pa'inak egy szép leánya, beleszeretett Csaria, meg is kérte a kezét. Pa'i azzal a feltétellel adta hozzá a lányát, hogy jól bánik majd vele, de Csaria nem állta a szavát, akárcsak a paraguayi ember, és mikor átkeltek egy patakon, eltűnt a lány. Csaria visszafordult, Pa'inak panaszkodott, de az azt mondta neki, hogy csak az találhatja meg a lányt, aki olyan akapicsi-át, vagy hegvakát visel, mint ő. Addig kérlelte Csaria Pa'it, míg az végül készített is neki ilyen fejdísz, de belerejtette az örök tűz paraszát, a tatá maraneit. Csaria feltette a

fejére a díszet, aztán elindult, hogy megkeresse az elveszett lányt, de egyszer csak érezte ám, hogy meggyulladt a feje. Levette volna már az akapicsi-át, de nem bírta, hát beleugrott a vízbe, az sem használt, bedugta hát a fejét egy mocsárba, de az csak égett. Futott tovább, aztán mire a Paranához ért, csak hamu maradt belőle. Pa'i követte, aztán ráfújt a hamura, mire az megannyi apró szúnyoggá, mbarigvi mbigvivé változott, amelyek teljesen ellepték a lány testét. Egy sor állatot is teremtett Pa'i, amelyeket járvány tizedelt, de a lánynak így a féргеiktől nem volt maradása, ezért aztán, nyomában mindenféle állattal, visszafutott Ivi Mbitéhez. A féргеiktől nem volt nyugta, nappal a mbarigvik, éjjel meg a mbigvik üldözték, kétségbeesetten hívta hát az apját. Meg is jelent az apja, és nyugtatgatta, hogy ne féljen, odanyújtott neki egy harmattal teli edényt, egy icsapi maraneit, hogy azzal dörzsölje be a testét, a harmattól majd megint lesz vére, hiszen a férgek már majd az összesét kiszívták. Így is tett, és amikor életre kelt, és letette az edényt, egy állat fölrugta, az edény összetört. A harmat kifolyt, rá a földre, kinőtt belőle egy növény, j'a (hj'a), meg egy másik is, a takva, az óriás bambusz, és ebből a két növényből lett az emberiség.

AZ EMBERI NYELV ALAPJA

Nyamandú, az örök isten, mindenek Atyja,
isteni hatalmával,
isteni bölcsességével,
alkotó képességével
megteremtette a tüzet és a ritka ködöt.

Isteni bölcsességével,
alkotó képességével
urunk

elképzelte az emberi nyelv eredetét,
isteni bölcsességével
megteremtette Atyánk az emberi nyelv alapját,
hogy az istenségének része legyen.

Még nem volt föld,
csak mindent betöltő sötétség,
a kezdet kezdetén

megteremtette az emberi nyelv alapját,
és az Nyamandúnak, az örök istennek, mindenek Atyja
istenségének része lett.

Az emberek majdani nyelvének megteremtése után,
amely isteni bölcsességében,
alkotó képességében fogant,
megteremtette a szerelem alapját.

Még nem volt föld,
csak mindent betöltő sötétség,
a kezdet kezdetén

alkotó képességével
megalkotta a szerelem alapját.

Miután megteremtette az emberi nyelv alapját,
miután megteremtette a szerelem csíráját,
a majdani földet, mert ezek voltak először,
a kolibri ételt-italt hozott neki,
a kolibri látta el Nyamandút
a paradicsom gyümölcseivel.

BÖLCSŐDAL

Hallgasd csak, hogy ugatnak a kutyák,
kisfiam. Aludj hát.

Aludj hát, gyermekem, apád
majd tarka szarvast hoz az állatkádnak,
a láncodhoz meg nyúlfület,
tarka gyümölcsöt pedig, hogy játsszal vele.

A KOLIBRI ÉNEKE

Ej, hát mi bajod, te kolibri?

Cikázó kolibri.

Tán a virágméz bódított el, kolibri

Cikázó kolibri, cikázó kolibri.

A SZEGÉNYSÉG EREDETE

Atyánk, Fizaok'aojics, egyszer meg akart ajándékozni bennünket. Hívatta is őünket, Nivaklét, és lisztet adott neki.

– Nesze, edd meg – mondta.

– Nem kell nekem ez a hamu – felelte Nivaklé. – A szentjánoskenyér sokkal finomabb.

Ekkor Fizaok'aojics hívatta Elét (a szőke hajú fehérembert) meg Szantót (a fekete hajú fehérembert), ők aztán szíves örömet elfogadták az ajándékot, amelyet Nivaklé visszautasított.

Fizaok'aojics megint hívatta Nivaklét, és most cukrot kínált neki.

– Finom, édes, kóstold csak meg.

– A méz édesebb nála, és talállok én elég mézet az őserdőben – mondta Nivaklé, miután a szájába vett egy darabkát.

Ekkor Fizaok'aojics hívatta Elét meg Szantót, ők aztán boldogan elfogadták az ajándékot, amelyet Nivaklé lebecsült.

Fizaok'aojics harmadszor is hívatta Nivaklét.

– Neked adom ezt az anyagot – mondta, és gyönyörű szövetet vett elő. – Jó lesz ruhának, hogy elfedd a testedet.

– Elég silány anyag – vizsgálgatta Nivaklé. – Van énnekem egy agavéből szőtt ruhám, nézd csak. Olyan erős ez, hogy két ember se tudná elszakítani, de még a nyíl se fog rajta.

Így aztán Fizaok'aojics Elének meg Szantónak ajándékozta az anyagot. Azok bezzeg örültek neki.

Fizaok'aojics nem bántódott meg. Azt hiszem, igen szeret bennünket. Egy vadászpuskát vitt Nivaklénak.

– Neked adom ezt a vadászpuskát. Próbáld csak ki, milyen jó fegyver.

Nivaklé lőtt is vele egyet. De igen megijedt tőle.

– Nem kell nekem! Még elijesztené az állatokat. Megölnék vele egy struccot, de a többit aztán kergethetném. Az íjammal meg a nyilammal hangtalanul bánok, annyi zsákmányt ejthetek velük, amennyit csak akarok, mert nem riasztják el az állatokat.

Ekkor Fizaok'aojics Elének meg Szantónak ajándékozta a vadászpuskát, azok meg nem tudták, hogy osztozzanak meg rajta. Szóval, mint mindig, most sem tudták, hogy osszák kétfelé.

De Fizaok'aojics már kissé bosszús volt. Egy köteg papírt vitt
ősünknek, a Szantók pesónak is hívják, meg pénznek.

– Nesze, fiam, neked adom. Bármire elcserélheted, amire csak
kedved tartja. Ezzel még azt is elérheted, hogy mások dolgozzanak
helyetted, és mindennel ellássanak, amire csak neked és
rokonaidnak szüksége van.

De ősünk, Nivaklé, csak nevetett. Sarkon fordult, és elment
vadászni meg mézet keresni.

Fizaok'aojics erre nagy haragra gerjedt, a pénzt odaadta
Elének meg Szantónak.

Ezért élünk mi most ilyen szegényen.

Hej, de nagy kár, hogy az a Nivaklé olyan ostoba volt!

KUFALH

Most elmesélem, hogy is élt akkoriban Kufalh.

Kufalh asszonynak adta ki magát, és mindig nők közt forgolódott. Lányok után járt, mert velük elmulatozhatott, és így aztán jobban volt alkalma, hogy magáévá tegye őket.

Egy nap is meglátogatott egy lányt, persze asszony alakjában. Nem mondta volna róla senki, hogy nem asszony. Rövid szoknyát viselt, még keble is volt meg szép hosszú haja. Mindennap ellátogatott egy lányhoz, egyszer aztán úgy gondolta, hogy biztos lehet a dolgában. A lány elaludt, Kufalh pedig meglepte. Amikor a lány rájött, hogy miben mesterkedik Kufalh, hát bizony már késő volt, mert a férfi rögvest elmenekült, senki se látta többet. Másnap aztán faluszerte híre ment az esetnek, de már bottal üthették Kufalh nyomát, túljárt már árkon-bokron, egy másik faluban keresett menedéket.

De ott se tett másként, mint azelőtt. Talált egy fiatal lányt, akinek a bizalmába férközött. Addig beszélgetett, addig sétafikált vele, míg végül egy szép napon elvette a lány szüzességét. De másnap már egy másik faluban bukkant fel, ott is magához édesgetett egy lányt, és, mint az előző falvakban, őt is asszonnyá tette. És Kufalh sok-sok hajadont megbecstelenített. Könnyű dolga volt, hiszen azokban a falvakban, ahol még nem járt, nem ismerték, és amikor fölbukkant, senki se gondolta róla, hogy férfi, mert szakasztott úgy öltözködött, úgy viselkedett, mint egy asszony. Mert Kufalh igen okos, ügyes és ravasz, mindenre képes ember volt.

Egyszer aztán a tobák meg akarták ölni. Üldözőbe vették, el is fogták, és levágták a fejét. A tobák törzsfőnöke, Kalai'in fogta Kufalh fejét, és amikor a faluba ért, karóba húzta. Egyszer csak megmozdult a fej, és elment oda, ahol a teste hevert. Akkor összeforrt vele, és Kufalh megszólalt:

– Hű, micsoda forróság! Minek is feküdtem le itt a melegben? – és azzal már talpra is ugrott.

Hát ilyen kalandjai voltak Kufalhnak. Hanem Kalai'int szerfölött gyűlölte. Amikor visszatért a falujába, azon nyomban fölkereste Aokzejt, egy igen magas, tüskés agavét, és azt mondta neki:

– Aokzej! Menj el a tobákhoz, akik tegnap meg akartak engem ölni! Az összes törzsfőnöknek szúrd meg a térdét, hogy egy lépést

se tudjanak többé tenni!

Az agavé meg útnak indult, fölkereste az összes törzsfőnököt, és mindnek megszúrta a térdét. Ezért aztán valamennyi toba törzsfőnök megbénult. Azt persze egyik sem sejtette, hogy ez Kufalh bosszúja volt. Mert Kufalhnak igen nagy volt a hatalma.

NASZUK

Azt mesélik, hogy egyszer egy leány, amint éppen vízért ment, az ösvény mellett megpillantott egy gyönyörű szép fát; gvajak-fa volt, és Naszuknak hívták. A leány nem tudott ellenállni a fa szépségének, meg is állt mellette. Szerelemre gyulladt iránta. Olyan szenvedélyesen ölelte át a fa vastag, egyenes törzsét, hogy a körme egészen belevájódott a kérgébe, és hosszan, mélyen felhasította. A sebből pedig igazi vér serkent ki. Eztán a lány minden áldott nap, amikor vízért ment, és Naszuk mellett vezetett el az útja, hát megállt a fánál, megkarcolta, és amikor észrevette a fakéregből csordogáló vért, így szólt:

– De jó is lenne, Naszuk, ha férfi lennél, én bizony hozzád mennék feleségül!

Egyik éjjel aztán egy igen csinos, jóképű legény lépett a lány fekvőhelyéhez. Aztán se szó, se beszéd, melléfeküdt.

– Azért jöttem, hogy elvegyelek feleségül!

– Én nem akarok senkihez se férjhez menni – szabadkozott csodálkozva a lány.

– De hisz az nem lehet. Mindig is rólam álmodoztál.

– Nem is láttalak még sohasem. Én bizony nem álmodoztam senkiről, de még csak férfival se beszéltem soha.

– No, akkor tudd meg – mondta erre a legény –, hogy én vagyok Naszuk, akit mindig megkarmoltál, amikor vízért mentél. És szüntelenül azt mondtad, hogy de jó is lenne, ha ez a fa férfi lenne, én bizony hozzámennék feleségül.

Erre a lány még jobban elcsodálkozott. De mit is mondhatott volna, hiszen amit Naszuk mondott, szíinigaz volt. A lány szavait ismételte. Ezért aztán a lány nem tehetett egyebet, elfogadta Naszuk ajánlatát, és hozzáment feleségül.

Házasságuk első napja igen keserves volt Naszuknak, mert a feleségének meg az öreganyjának bizony egy falat ennivalója sem volt.

– Mondd csak, kedves feleségem, van-e az öreganyádnak elvetni való magja?

– Van hát.

Mivel azonban télidő volt, és ilyenkor nem szokás vetni, hát megkérdezte az asszony az urát:

- De hát minek neked az a mag?
- Holnap elvetem, hogy legyen mit ennünk.

Aztán meghagyta a feleségének, hogy képen mindenfajta magot az öreganyjától. Az asszony így is cselekedett.

– De még ilyen! Miféle urad van teneked? Ilyenkor akar vetni? No, én nem pocskolom el a magomat! Úgy sincs sok.

Az öregasszony bizony nem hitt az unokájának. Mert ki hallott már ilyen ostobaságot, télnék idején magot vetni, hisz az nem kel ki soha. Így hát az asszony hazament az urához, és elmesélte neki, hogy mit mondott az öreganyja. Igen bántotta a dolog Naszuket, de csak annyit mondott:

- Hát elhagyott faluról tudsz-e, kedves feleségem?
- Tudok bizony.
- No, akkor holnap hajnalban odamegyünk.

Másnap aztán jóformán még nem is pitymallott, amikor útnak indultak az elhagyott faluba. Hát ahogy odaértek, Naszuke átkutatta az összes düledező kunyhót. És mindenfajta magból talált egy-egy szemet. Azután fogta a magokat, és megkérdezte a feleségét, hogy van-e errefelé valami mező? Az meg azt felelte, hogy van bizony, nem is messze onnan. Amikor kiértek a földre, így szólt Naszuke a feleségéhez:

- No, itt elvetjük a magokat.

Azzal letelepedtek egy árnyas fa tövében. Ahogy ott üldögéltek, hát Naszuke szólomatni kezdte Jijeklét, a tapírt. Jött is az rögvest. Naszuke pedig megparancsolta neki, hogy tépje ki a földből az összes fát. Aztán hívta Ho'okot, a Szent Botot, és megparancsolta neki, hogy kapálja ki a füvet. Akkor meg Hohakzinit, a forgószelet szólította, hogy tisztítsa meg a földet minden szeméttől. Vigye el a füvet meg a kihúzott fákat. Így aztán ott volt a tiszta föld. Ekkor Naszuke odahívta Ofót, a galambot, és azt mondta neki:

– Vesd el ezt a kukoricát, ugyanolyan a színe, mint a te nyakadon a tollnak.

Aztán odahívta Aojakzinit, a pókot, és így szólt hozzá:

– Vesd el ezt a kukoricát, ugyanolyan a formája, mint a te testednek.

És így sorban hívta a többi madarat, az erdő állatait meg férgeit, hogy elvessek a görögdinnye, a kobaktök, a sárgadinnye,

meg egyéb növények magját, amelyeknek ehető a termése.

Amikor aztán már mindet elvetették, így szólt Naszuk a feleségéhez:

– Ülj háttal a földnek. Tettezz ki. De hátra ne nézz, mert akkor nem sarjad ki a vetés.

Az asszony úgy tett, ahogy az ura mondta. Ott ült egész nap, háttal a vetésnek, és tetvezte az urát. Aztán, nem sokkal rá, hallották, ahogy a szél zörgette a kukoricaleveleket.

– Ha megállod, hogy nem nézel hátra, hát akkor még ma meg is ehetjük a kukoricacsöveket.

És úgy lett, ahogy Naszuk mondta. Este már meg is süthették a kukoricát. Az asszony öreganyja meg igen elszégyellte magát.

Másnap aztán hívták, hogy menjen velük betakarítani a termést.

Hanem Naszuk még nem engesztelődött meg, amiért az öregasszony nem adott neki magot. Amikor kiértek a földre, Naszuk kérte az öregasszonyt, hogy szakítson le egy görögdinnyét. De a dinnye fölött ott lógott egy jókora kobaktök. Ahogy az öregasszony lehajolt, hogy leszakítsa a dinnyét, hát ráesett a kobaktök, és szétlapította. Naszuk meg varangyos békává változtatta.

Vége.

A NAPTESTŰ PA'I

Amikor Pa'i atyánk anyja serdülő leány volt, csapdákat állított a csororó-madaraknak. Hát az egyik csapdában egy baglyot lelt. Megkötözte, gondolta, majd megszelídíti. Aztán fogott neki tücsköt, de a bagoly nem ette meg. Nem kellett annak még a lepke sem, egyedül csak a kukoricalepény morzsáit csipegette.

Éjjelente a lány a fekhelye mellé kötözte a baglyot, egészen közel a fejéhez. Aztán egyszer a madár gyöngéden rásuhintott a szárnyával kis gazdája fejére. Így történt, hogy a lány teherbe esett.

A bagoly meg emberi testet öltött, hiszen ő volt a mi atyánk, Pa-pa Mirí. ő volt a mi mintaképünk. Azután el akarta hagyni a földet.

– Menjünk az én házamba! – mondta a feleségének.

– Nem akarok odamenni. Még majd rosszul bána velem az asszonyod, a fiaid anyja, aki a házadban lakik. – És nem is ment vele a felesége.

– A fiamat majd hozd el nekem – mondta Pa-pa Mirí.

Azzal atyánk elment. És itt maradt a földön a felesége, Pa'i anyja. Aztán egy idő után, hasában a gyerekekkel, elindult az ura után. Tőle kérdezgette az utat, merre ment az apja.

Feltörő forrás: ezt a nevet viseli őspanyánk hajléka. A föld középpontja ez a hely, igazi középpontja a földnek, Pa-pa Mirí atyánk földjének igazi középpontja.

Ezen a helyen egy csodálatos pálma áll. Amikor ez a csodálatos pálma először bontott virágot, a piri'iriki madár itta az első mézét.

Őspanyánk sok-sok lábnyoma mind megmaradt a mai napig, egy se tűnt el.

Ezért aztán ha tiszta szívből szeretjük egymást meg őszintén fohászkodunk, bizonyosan meglátjuk mi is.

Pa'i megpillantott egy íriszvirágot. Így szólt az anyjához:

– Szakítsd le nekem azt a virágot, hadd játsszam vele, míg elérünk atyám házába.

Aztán, meglátott még egyet.

– Azt is szakítsd le nekem, hadd játsszam vele, míg elérjük Pa-pa Miri égi hajlékát.

Ahogy az anyja a virágért nyúlt, megszúrta egy darázs.

Mérgesen így kiáltott:

– Majd ha a világra jössz, akkor kérj játékszereket, majd akkor játsszál.

Aztán az anyja megint kérdezte Pa'it, merre menjenek tovább? De a fiú nem felelt. Kiválasztotta hát az asszony a legszebb utat. A Legelső Lényekhez jutott el rajta.^{1}

A Legelső Lények öreganyja azt mondta neki:

– Fordulj vissza, lányom, amerről jöttél, mert igen álnokok az én unokáim!

De Pa'i anyja nem fordult vissza. Ekkor a vénasszony elrejtette egy hasas fazék alá. Éppen megjöttek az unokái az erdőből.

– No nézd csak, öreganyánk vadat ejtett! – kiáltották.

De azt mondta az öreganyjuk:

– Én szegény öregasszony! Hogyan ejtettem volna én vadat, mikor még ti, gyorslábúak is üres kézzel jöttök meg a vadászatból?

Ám ekkor hazaérkezett a legkisebb unoka, akinek igen éles szaglása volt. Megemelte a fazekat, hát ott találta Pa'i atyánk anyját. Azon nyomban megölte. Hát, ahogy feltépte a hasát, látta, hogy az asszony viselős volt. Így szólt az öreganyjához:

– Öreganyám! Ez az asszony viselős volt! Süsd meg a kölyköt, ha már így van, hadd eszem meg!

Sütné is az öregasszony, de nem tudja rajta átszúrni a nyársat.

– Sebaj, tedd a parázsra, majd megsül úgy! – szólt az unokája.

De a gyereket csak nem tudták megsütni, nem fogott rajta a parázs.

– Akkor törd meg jól a mozsárban! – mondta a vénasszony.

De nem tudták összetörni.

– Tedd hát ki a napra, hadd száradjon meg, majd megszelídítem magamnak!

Amint megszáradt a gyerek, azon morfondírozott magában, miből csinálhatna íjat.

– Sodorj zsineget az íjamhoz! – kérte a Mba'e Ipik, a Legelső Lények öreganyját.

Az meg sodort is neki zsineget. A gyerek meg pillangókra vadászott, és száz meg száz szép nagy lepkét vitt az öregasszonynak. Aztán, ahogy cseperedett, úgy eszesedett is, apró madarakat lőtt, s hordta őket az öregasszonynak. Rengeteg sokat leölt belőlük.

Azután, hogy ne legyen egyedül, a kurupiké'j-fa leveléből csinált magának egy testvért, a leendő Holdat. Azt is halhatatlannak teremtette, amilyen ő maga volt.

A két gyerek már szélteben-hosszában bejárta az erdőt, amikor egyszer az öreganyjuk azt mondta nekik:

– Oda, abba a kék erdőbe ne menjetek!

De a fiatalabb gyerek igen élénk volt, faggatta a bátyját:

– Miért tilt az öreganyánk attól a kék erdőtől?

– Ha annyira odamennél, hát gyerünk. No, rajta, menjünk oda!

– felelte Pa'i.

És azzal elmentek a kék erdőbe. Rengeteg apró madarat lőttek. Észrevett akkor a fiatalabb egy papagájt. Nem is szólt a bátyjának, csak rálőtt a madárra. A papagáj pedig megszólalt. A bátyjához fordult akkor a fiatalabb:

– Alig hibáztam el ezt a beszélő papagájt.

– Lőj rá még egyszer!

De megint csak elhibázta, és a papagáj meg újra megszólalt.

– Azoknak hordtok eleséget, akik fölfalták az anyákat! – ezt mondta.

Ezt hallván az íjára dőlt Pa'i atyánk, és keserves könnyekre fakadt. Mind szabadon engedte a sok apró madarat. A guembepi-kéregből sodrott zsineget, amellyel a madarakat kötötték össze, az öccsének adta, hogy köpjön rá. Ebből lett a hajrumadár. Üres kézzel tértek vissza az öreganyjukhoz. Nem vittek neki semmit sem.

Így tudta meg Pa'i atyánk, hogy kik falták föl az anyját: a Mba'e Ipik.

Csapdát ácsolt. Hát ahogy dolgozott, odament a Legelső Lények egyik véne, és megkérdezte:

– Mit csinálsz?

– Egy nagy csapdát.

– Engem ugyan nem pusztítana el egy ilyesféle! – dicsekedett a Mba'e Ipi.

– No, akkor próbáljuk ki!

Az meg beleesett a csapdába, és bizony ottpusztult. Így irtotta ki Pa'i a hímekeket anyjának felfalói közül, így tüntette el a gonoszsgot. Amikor ezzel megvolt hatalmas atyánk, Pa'i, ültetett egy fát. Az a fa a Mba'e Ipieknek való gyümölcsöt termelt. Aztán fortéllal a fához akarta csalogatni a Mba'e Ipi nőstényeit, anyja felfalóit. Ezért vitt az öreganyjának abból a gyümölcsből. Az öregasszonynak nagyon ízlett a gyümölcs. Mindenáron enni akart még belőle. Aztán, amikor nagyon követelőzött, hát azt mondta neki Pa'i:

– Menjünk a fához, ott aztán kedvedre ehetsz a gyümölcsből.

Pa'i atyánk varázsolt egy patakot, fölébe meg egy hidat.

A vízbe fakéreg darabokat vetett. Így lettek a víz lakói: a kígyók, a vidrák, a jaguárboák; Pa'i atyánk azért teremtette őket, hogy fölfalják a Mba'e Ipi nőstényeit.

A Holdat meg átküldte a patakon, a híd túlsó végére.

– Amikor az összes nőstény rajta lesz, akkor fordítsd a vízbe a hidat! – hagyta meg az öccsének. – Én majd fintorítok az orrommal, akkor fordítsd a vízbe.

Ám Pa'i atyánk a maga mulatságára korán kezdett fintorgatni, és az öccse korán fordította vízbe a hidat. Egy vemhes nősténynek sikerült ép bőrrel partra ugrania.

Akkor Pa'i atyánk fennhangon így szólt:

– Te szörnyeteg! – és átkot mondott reá. – Merülj mély álomba, aztán ébredj föl! Szörnyűvé teszed a folyóvizet, a folyóvizet partját! Merülj mély álomba, aztán ébredj föl! – és megismételte az átkot.

A nőstény mégis megfialt, és hím kölyke lett. Később a saját fiával közösült, így azután megsokasodtak és elterjedtek a földön.

Rettentő haragra gerjedt Pa'i atyánk, amikor látta, hogy anyjának fölfalója szökik a part meredekén. Ezért változtatta azzá az

állattá, amelyik félelmissé teszi a vízfolyások partját. Ha nem cselekedett volna így, akkor ma nem lennének jaguárok.

Azután mindenkinek hírül adta, hogyan csalta kelepcébe édes gyümölcscsel a Mba'e Ipi nőstényeket. Maga a gyümölcs most ősünk égi hajléka körül terem, a földön csak a mása maradt, az, amit mi „az iguának táplálékának” hívunk.

Pa'i atyánk összegyűjtötte, egybeillesztette az anyja csontjait. Aztán így szólt az öccséhez:

– Most menj el fogolymadarakat riogatni!

El is ment a fiú, és felriasztott egy fogolymadarat. Akkor megszólalt Pa'i anyja:

– Hallod, a kicsi madarakat riogat!

Felkiáltott a kisebbik:

– Ó, anyácska! Ó, anyácska!

Szopni próbált, de az anyja csontjai szertehullottak. Ezt látva

Pa'i, így szólt az öccséhez:

– Most menj még messzebbre, és riassz föl egy fogolymadarat!

Ekkor megint megszólalt az anyja:

– Hallod, a kicsi madarakat riogat!

– Ó, anyácska! Ó, anyácska! – kiáltott föl újból a kisebbik, és megint szopni próbált, de az anyja megint csontokká hullott széjjel. Látta Pa'i, hogy nem tudja összeilleszteni az anyja csontjait. Ezért hát szerteszórta őket az erdőben, hangos szókkal kísérvé mozdulatait: „Boruljon álom rád, és kelj újra életre, te anyához hasonló!” És haicsává, tarka menyétté, úgynevezett pákává változtatta a csontokat. Attól fogva egészen máig, ha paka kerül a csapdába, a Nap lassabban kel föl, mert az anyjára emlékezik, és a szívét nagy fájdalom tölti el.

A naptestű Pa'i és a majdani Hold elindultak a folyóparton, egyikük az innenső, másikuk a túlsó parton. A Hold megpillantott egy guavira-fát.

– Ugyan milyen növény lehet ez? – kíváncsiskodott.

– Milyen a gyümölcse?

– Piros, pikkelyes tövű.
– Akkor az guavira. Nehogy megedd! Férgeket kapsz tőle.
Csak a tűz fölött megfüstölt guavirát szabad megenni.
Később a Hold megpillantotta a pindópálma gyümölcsseit.
– Hát ez meg miféle fa? – kérdezte. – Piros a gyümölcse és rücskös.
– Akkor azok pindó-gyümölcsök. Ehetsz belőlük.
Aztán mentek tovább, a Hold meg a pindó-gyümölcsöket eszegette, amikor elértek egy helyre, ahol guavihu-fa nőtt.
– Hát ez milyen gyümölcs, bátyám? – kíváncsiskodott a Hold.
– Az ott? Guavihu. Nehogy megedd! Meg kell füstölni, csak akkor ehető.
Mentek tovább a folyóparton. A Hold aquaí-bokrok közé ért.
– Milyen gyümölcs ez? – kérdezte a bátyját.
– Milyen alakú?
– Hosszúkás és sárga.
– Az aquaí. Gyűjts tüzet és süsd meg. Nyersen nem jó. Dobd a tűzbe a magját, és nyomd szét az íjaddal.
Úgy is tett a Hold, ahogy a bátyja mondta. A tűzbe vetett magok meg mind szétdurrantak. Olyan nagyot ugrott ijedtében a Hold, hogy a túlsó parton ért földet, a bátyja mellett.
Együtt folytatták hát az útjukat, és arra a helyre értek, ahol éppen Csaria halászott. A Nap a víz alatt úszva megrántotta a horgot. Csaria meg nem fogott semmit. Háromszor is így csinált a Nap, és Csaria mindháromszor hanyatt esett nagy igyekezetében.
– Most én! – mondta a Hold.
Azzal ő is a víz alá merült, és addig úszott, míg el nem érte a horgot. De Csaria kirántotta a vízből, és egy husáanggal fejbe verte. A nagy „halat”, amit fogott, hazavitte a feleségének.
Már megsütötték, mire a Nap odaért hozzájuk.
– Akarsz-e halat enni? – kérdezte tőle Csaria.
– Nem eszem a halból. Csak egy kis kukoricakását adjatok. És a szálkákat ne dobjátok el, adjátok nekem.
Összegyűjtötte a csontokat, magával vitte, és újra összerakta belőlük az öccsét. Életet lehelt belé, és agyat gyúrt neki kukoricakásából.

Máig is azért tűnik el időről időre a Hold, mert Csaria fölfalta. És máig is azért jelenik meg újból, mert a bátyja föltámasztotta. Úgy látjuk, hogy a Holdat „elfödi” valami, ez azért van, mert Csaria föl akarja falni, s akkor a saját vére födi el a Holdat.

A Hold belopózott a sötétben az apja nővéréhez. Az meg tudni akarta, ugyan ki közelít hozzá tapogatózva. Ezért bekente gyantával az idegen ujját. Másnap éjjel, amikor megint beosont a Hold, az arcát kente be gyantával. Reggel aztán a Hold hiába próbálta tisztára mosni az arcát, a gyanta nem jött le róla, csak még jobban szétknődött. Ez hát az oka annak, hogy a Hold ábrázata máig is tele van foltokkal.

Ekképpen mutatott nekünk példát.

Így szólt az öccséhez a Nap:

– Lőj egy nyilat az ég közepébe!

Az meg lőtt és talált.

– Most lőj egy nyilat az elsőnek a tollába! – A Hold meg belelőtt az első nyíl tollába, és a nyíl beleállt az elsőnek a végébe. Így folytatták, amíg csak a nyíloszlop vége a földig nem ért.

– No most mássz fel rajtuk! – mondta a Nap.

Mászni kezdett a Hold fölfelé. A Nap pedig kirántotta a legfölső nyílvesszőt, s a lyukon át a Hold az égbe bújt. Ott is maradt.

Az íja ma is megvan. Ez az örök íj, amit mi a Hold íjának nevezünk.^{2} Ennek formájára készülnek a mi íjaink.

Ekkor a Hold esőt indított. Máig is, hogy lemossa arcáról a nénye gyantafoltjait, hát esőt indít. Így mossa az arcát az újhold napjainkban is.

Csaria koatikra lelt és megölte őket. Atyánk is ott volt egy guavirafán. Csaria rálőtt egy nyíllal. A Nap holtnak tette magát, s ahogy elterült, hát maga alá kakáit. Csaria meg íriszlevelekbe tekerte az ürülékét. A tetemet pedig az ürülékkel együtt betette a puttonyába, a koatik alá.

Halászni indult, és lerakta a puttonyát jó messzire a víztől. A Nap akkor megszökött, de előbb egy követ rakott maga helyett a koatik alá. Csaria hazafelé indult. Nagyt néztek a lányai, amikor megérkezett.

– Ez igen! Nyakaracsicsá a mai zsákmányom! Sőt még amit kiszart, azt is elhoztam! – dicsekedett Csaria. A lányai pedig kiszedtek a koatikat.

– Ez árva koati! – mondták. Azt akarták mondani:

– Ez ám a koati!^{3}

– És ez, ez... egy kő! – fakadtak ki csalódottan, amikor meglátták a koatik alatt a követ.

Csaria felmászott egy gyümölcsfára.

– Miféle gyümölcs ez? – kérdezte.

– Ez bizony anyangapiri – felelte Pa'i, a Nap.

– Aj! Most atyánk miatt víz csorog a bőrömből! – kiáltott föl

Csaria, és a földre pottyant.^{4}

Nyande Ru egy terméssel teli cédrusra ugrott.

– Hé, koatik! Aludjatok rögtön! – mondta.

Ekkor már voltak koatik, és gyorsan elfutottak. Csak ettől kezdve csinálják azt, hogy fölmásznak a fákra, és utána a földre huppannak.

Pa'i atyánknak már gyermekei voltak. Egyik fiának olyan hatalmat adott, hogy amikor a fiú halat akart enni, hát csak meg kellett mosnia a lábát a folyóban, és minden hal megdöglött. Akkor összeszedte és megette őket.^{5} Csaria nem váratott sokáig magára.

– Add kölcsön a fiadat! – kérte. Én is ennék halat.

Elvitte a fiút az erdőbe. Ott aztán fejbe vágta, és el vonszolta a folyóhoz. Pont úgy vágta fejbe a fiút, ahogy a timbó-liánt vágják. Ő művelte elsőként azt, amit azóta is művelnek a liánnal, és megölte atyánk fiát. Nagy haragra gerjedt Pa'i atyánk, öltre is mentek Csariával, a földre döntötték egymást. Csaria alulmaradt, és a Nap újra fölemelkedett. Emiatt vannak máig is napfogyatkozások.

Pa'i atyánk leányt teremtett egy kosárból, és Csariának ajándékozta. Az elvitte, de még az úton megerőszkolta, ám közben fölsértette a hímveszejét. Mérgében nagyott ütött a lányra, az meg rögtön visszaváltozott kosárrá.

Egy napon a jaguár Pa'i atyánk íjára bukkant. Forgatta, próbálgatta, az íj meg jól orrba csapta. Genipa-fa lett az íjból, nyandita. Ezért van az, hogy mindmáig, ha a vadonban kell éjszakáznunk, mindig nyandita-fa alatt ütünk tanyát. Mert ezt a fát messze elkerüli a jaguár. Fél tőle. A csapdából sem szedi ki a zsákmányt, ha nyandita-fából vannak a csapda oszlopai.

Fejéket készített Pa'i atyánk: lángból volt rajta a tolldísz. Csariának ajándékozta.

Pa'i a szavannában sétált, amikor hirtelen pernyeszag csapta meg az orrát: izzott a tolldísz Csaria fején. A mocsárba ugrott Csaria, de amikor kimászott, éppúgy izzott a fejk. Szaladt, futott akkor Csaria, beugrott a folyóba, de a lángok csak nem hunytak ki. Ész nélkül futott, ki a szavannába, és csak futott, futott, míg teljesen föl nem emésztette a tűz. Akkor Nyande Ru Pa'i szertefújta a hamut, legyek, bögölyök, vérszívó rovarok lettek belőle.

Az égő Csaria hasa fölfúvódott és kipukkadt: csororó, ro, ro. Egy bélcafát a levegőbe röppent, és a bozótosba hullott vissza. Abból lett a csororó-madár, a tűz őrzője.

Csaria lelke-szavából formálta igaz atyánk a Tupá Rekoékat, az életet szétromboló Tupákat.

Pa'i atyánk egyik lánya meg akarta nézni őket.

– Ne nézd meg! – intette Nyande Ru.

Mégis odanézett a lány, hát rögtön meghalt. Ő lett Mbogua első zsákmánya. A Nap eltemette, nem adta neki vissza az életet. Így történt vele elsőként az, ami azóta velünk is megtörténik. ^{6}

A KISGYEREK MÉRGE

Születésüinktől fogva méreg lakozik bennünk, hiszen még az anyánk emlőjétől is dühös sírásra fakadunk (az éhes kisgyerek sír).

Először az ártalmas tudományokhoz fordulunk, ahelyett hogy a jó tudományokhoz fordulnánk; legalábbis így mondták nekem a fölöttünk állók.

FigyeljeteK hát szavamra, testvérekéim, ti, akik az istenektől származtok!

„»A kised még az anyja emlőire is haragszik«, így mondják a fölöttünk állók.

Amint a világra jön a gyerek, megfogan benne a méreg is. Igen sok embert küldtem már a földi lakhelyre, és ez minddel megesett.

Ezért aztán a kisgyerek csak akkor békél meg a földön, amikor megkapja azt a nevet, amelyet mi adunk neki.”

A SZENT NÉV

Az anya elviszi a gyereket ahhoz, aki nevet ad neki, és így szól:

– Megszületett a fiam, elhoztam hát, hogy nevet adj neki.

Az pedig, aki nevet ad a gyerekeknek, így felel:

– Kérdezzük hát meg, mi legyen a gyerek neve.

Aztán a csecsemő feje búbjára füstöt fúj, majd így folytatja:

– Mielőtt ez a gyerek megszületett, Nyamandú Ru Ete, Hakaira Ru Ete meg Karai Ru Ete lejött a földre.

Jól megvizsgálták a lelkeket, hogy kiválasszák, ki legyen a születendő gyerek anyja és apja.

Ekkor így szólt Nyamandú Ru Ete, Karai Ru Ete és Hakaira Ru Ete:

– Én nem találok a gyermekeim közt egyet sem, akinek kisdedet küldhetnék.

– Ezért hátjőjön le a földre Tupá Ru Ete^[7], és keressen szülőt az ő gyermekei közt.

És így is lett, Tupá Ru Ete keresett anyát és apát a gyermeknek, aki az ő birodalmából jött a világra, a földi lakhelyre.

Így hát ennek a gyermeknek Tupá Ru Ete adott lelket, és hadd növekedjen anyjának meg apjának gyönyörűségére.

KAPITÁ CSIKU

Kuaracsi Ete az imaházat jelölte ki Csiku lakhelyéül. Így hát Csiku minden idejét az istenek dicsőítésének szentelte. Énekelt, táncolt, imádkozott és halhatatlanság ért fohászzkodott az istenekhez (hiszen az olyan állapot, hogy soha nem érheti semmi baj).

Kukoricaliszttel táplálkozott. Eltelt három hónap, amikor így szólt hozzá Kuaracsi Ete:

– Mutasd meg a kezed, Csiku!

És Csiku megmutatta a kezét, hát ahogy előhúzta, a tenyerét harmat lepte el.

Ezért aztán Kuaracsi Ete azt mondta neki:

– Erősödnöd kellene, meg is erősödsz, ha megfogadod a szavam.

Csiku meg leült az imaházban, vele volt a felesége is, Kuaracsi Ete lánya.

– Mutasd csak a kezed, Csiku – mondta megint Kuaracsi Ete.

Hát ahogy Csiku megint előhúzta a kezét, a tenyere most már száraz volt, mintha sohasem lepte volna harmat. Kuaracsi Ete ekkor útnak indította Csikut.

Aztán egy lapacso-fa tetejébe ültette, úgy, hogy Csikunak beszorult a feje az ágak közé.

De Kuaracsi Ete lánya így szólt hozzá:

– Ne ijedj meg, az apám csinálja ezt velünk.

– Jaj nekem! Vége az életemnek, Kuaracsi Ete ideültetett a lapacso-fa tetejébe.

És kétségbeesetten egyre csak fohászzkodott, így aztán újra földet ért.

Ekkor Kuaracsi Ete a saját tulajdon lányát ültette a lapacso-fa tetejébe, úgy, hogy annak is beszorult a feje az ágak közé. Csiku meg addig fohászzkodott, míg csak le nem jöhetett a felesége a fáról.

Mentek hát tovább, aztán építettek maguknak egy kunyhót, és megint áhítatosan élhettek.

Amikor megszületett Csiku fia, hát Kuaracsi Ete jaguárlelket adott neki. Ezért aztán a gyerek elszökött az őserdőbe. Futott utána az anyja, hívta vissza a fiát, és szüntelenül Tupához fohászzkodott.

– Ne félj, uram – biztatta az asszony Csikut –, ne öld meg a gyereket, az apám csinálja ezt velünk.

És az irgalmas Tupá el is jött, és hogy segítsen az asszonyon, jégesőt adott neki.

– Ezzel a jégesővel vágd fejbe a fiadat – mondta.

Így is tett az asszony, megölte a fiát: hát a jégen meg kicsúszott belőle a jaguárlélek. Ekkor Tupá föltámasztotta a fiút, és jó lelket adott neki.

Aztán Csiku elvetődött Asunciónba, és elvegyült azokkal a népekkel, akik nem közülünk valók. Ott élt az idegenek között, de mégsem hagyott fel az énekléssel. Azok meg azt mondták:

– Miféle szerzet ez? öljük meg. – El is fogták, hogy megöljék, egy emeletes házban béklyóba kötötték.

Ekkor azonban Tupá kiszabadította és visszavitte az őserdőbe.

És Kapitá Csiku eztán már hibátlan volt.

Elnyerte a tökéletességet Csiku, tenyeréből és talpából lángok csaptak fel, szíve megtelt bölcsességgel, isteni lelke tiszta harmattá változott, tolldíszét harmat lepte, és fején a virágok is mind lángokból és harmatból voltak.

KARAI RU ETE MIRÍ

Karai Ru Ete Mirí, a disznók ura, a Föld közepén élt, és minden idejét annak szentelte, hogy elnyerje a tökéletességet. Aztán Ivi Katuba ment. A Paraná mellékfolyóinál nyerte el a tökéletességet, az agujhét, aztán a Nagy Tengeren túl telepedett le, ahol csodálatossá tette a földet.

Karai Ru Ete Mirí újra és újra elmesélte kalandjait a testvéreinek Ivi Mbitében, és mindenkinek, aki Ivi Mbitében élt.

Nem volt mindegyikük Karai Ru Ete Mirí honfitársa; nem újult meg mind a húsa.

ATYÁINK PARANCSOLATA

Aki egy gyermeklányt megbecstelenít, annak jó sok ostorcsapás a büntetése. Vagy pedig kárpótolja az áldozatot. Ha az áldozata meghalna, akkor bizony a vétkesnek is meg kell halnia.

Aki megveri felebarátját, vagy másón sebet ejt, vagy valakit fakarddal büntet, annak ki kell engesztelnie a másikat.

Ha ezt nem tenné meg, akkor verjék meg, ejtsenek rajta sebet, fakarddal büntessék: így fizessen vétségéért.

A tolvajt büntessék meg. Vagy térítse meg a gazdának az okozott kárt, hogy aztán megint békesség legyen köztük.

Ha fiaid anyja titokban más férfival is összeadja magát, úzd el a házadtól, de ne bántalmazd.

Ha nem akarod ezért a házadtól elúzni, mert csak egyszer vétkezett, hát próbáld szépszerével jobb belátásra bírni.

Ha tanácsaid ellenére sem térne jó útra, akkor el kell úznöd a házadtól.

Aki megirigyli felebarátja testi szépségét, és ezért felgyújtja annak a házát, hasonlóképpen bűnhődik. Egyedül csak így van igazság a földön.

A HÁZASSÁGTÖRŐK GYERMEKÉNEK KORAI HALÁLA

A gyerek, akinek életet adtok, nehéz próba elé állít benneteket: de legyetek erősek, és győzzétek le a kísértést, ne engedjétek feltörő buja vágyaitoknak.

Mert ha letértek a jó útról, bűnbe estek, és szemet vettek más asszonyra vagy férfira.

Akkor aztán már árhattok, mert gyermeketek majd súlyos betegségben szenved.

Mert bizony, ha törvényem ellen cselekesztek, nagy bánat ér benneteket, örökre elveszítitek gyermeketek, akiben pedig örömötök lelhattétek volna.

A GYLKOSSÁG

Bízom az égiek bölcsességében, ezért úgy cselekszem, ahogy ők kívánják.

Csak úgy élhetünk békességben, csak úgy gyarapodhatunk, ha követjük atyáink parancsolatait.

Mert másként gonoszság vesz erőt rajtunk.

Ezért, amit most mondok nektek, testvéreim, nem azért mondom, hogy elfeledjétek, hanem hogy jól az eszetekbe véssétek. Figyeljétek hát.

Még a hangya is fiai védelmére kel, és ha bántjuk őket, méregre gerjed, és megcsíp bennünket, noha nem sokat használ vele.

A madarak is megvédik fiókáikat, és ha bántani próbáljuk őket, vadul csapkodnak a szárnyaikkal, jöllehet nem sokra mennek vele.

És mi is ugyanígy oltalmazzuk fiainkat. Ezért súlyosan vétkezik az, aki a másiknak rosszat cselekszik (megöli a társát).

Így aztán, ha ez megesik, a szavaim is elnémulnak (semmiféle mentséget nem találok a vétkesnek).

Mert ez a véték bizony jóvátehetetlen (nincs oltalom).

Halljátok hát a büntetést: mivel a vétkes Mbá'e Pocsi rossz útjára tért, fejét kell venni. Nem élhet tovább.

JÓ TANÁCSOK A FÖLDMŰVELÉSHEZ

Most elmondom nektek azokat a szabályokat, amelyeket Ősatyánk hagyott ránk a földművelésről. Valamennyi szabályt elmondom most nektek.

Ősatyánk a tavaszt hagyta a vetés idejének.

Az újhold idején vetett kukorica nem hoz termést. Mert ahogy megerősödik a szára, ellepik a férgek. De ha szárba szökkenne, meg szemet is hozna, azt bizony megeszi a zsizsik. Ezért van az, hogy újhold idején nem szabad kukoricát vetni. Mert csak abból a magból lesz jó termés, amelyiket holdtölte után vetettek.

Ugyanígy van ez a maniókával is: amelyiket újhold idején ültetik, az bizony gyakran rothadt gumót terem. Az édeskrumpli levelét pedig megtámadja a ngaruru féreg, és ha ez nem tenne is kárt a növényben, a termés lesz férges.

Így hát semmiféle magot nem szabad újhold idején elvetni.

Amikor már virágzik a lapacso, akkor kell elvetnünk minden magot. Még hajön is fagy a virágzó lapacsóra, az már nem tesz kárt a friss hajtásokban.

Ha az elvetett mag nem egyformán csírázik, akkor rögvest vess újra, hogy aztán valamennyi tő egyformán hozzon termést.

Ha esőt szeretnél, menj le a folyóhoz, és egy vesszőt szúrj le a vízre merőlegesen úgy, hogy teljesen ellepje a víz. Ez biztosan sok esőt hoz.

Tarka kukoricát, korán érő babot, törpekukoricát és amerikai mogyorót kétszer vethetsz. Csak ezeket vetheted el másodszorra: akkor vedd el őket, amikor a manilakender már félig megérett.

Imádkoznod kell a vetésedért, hogy a férgek ne pusztítsák el. Csak foháskodj Ősatyánkhoz, hiszen ezek a növények nemcsak neked szolgálnak táplálékkul.

Ezért aztán imádkoznod kell Ősatyánkhoz a vetésért:

– Nézd, atyám, a földemet. Add, hogy a Hakairák örködjenek fölöttem, hogy amit elvetettem, jó termést hozzon. Hozzád foháskodom, atyám, hiszen te teremtettél minden növényt. És bár veteményem soha nem ér el távoli hajlékig, mégis a te kegyelmedbe ajánlom. Add, hogy jó termés legyen, hogy nekem és testvéreimnek legyen táplálékunk.

Ekkor aztán Ősatyánk így szól majd fiaihoz:

– Legyen jó a föld, amelybe a magot elvetettétek, és sarjadjon ki a vetés. A Tupák őrizték kezetek munkájának gyümölcsét.

Aztán amikor földeden beérik a termés, valamennyi testvérednek adj belőle. Azért érik be a termés, hogy mindenki ehessen belőle, nem azért, hogy a fösvénységet szolgálja. Mert Ősatyánk csak akkor hosszabbítja meg napjainkat a földön, hogy még sokszor vethessünk, ha látja, hogy mindenkinek adunk enni, ha látja, hogy szeretjük felebarátainkat.

ATYAI TANÁCSOK A HÁZASULANDÓ FIÚNAK

Fiam, olyan lányt végy, akinek van anyja meg apja.

Anyja és apja nem akarják a lányukat éhenkórász legényhez adni. Ezért aztán kelj fel jó korán, hogy rendesen elvégezhesd a dolgod. Házasságod után csak így építhetsz magadnak hamarosan házat, és így lesz majd szép földed. Annak bizony nemigen örvend a feleséged, ha nagyon kis földed van, hiszen nem akar éhezni. Meg aztán düledező kunyhóban sem lakna szívesen.

Aztán ne feledkezz meg Ősatyáinkról, mert csak akkor leszel boldog. Ha illendően megemlékezel róluk, meghosszabbítják életünket, véges napjainkat. Ha Atyánk fénye eljut a sötétség birodalmába, járd végig a sötét helyeket, és mindenfelé szórj ködöt, hogy aztán békén pihenhess. Ha ezt nem teszed meg, akkor a láthatatlan lényekről, akik errefelé hemzsegnek, bizony nem lesz nyugodalmad.

Így parancsolták atyáink, ezért kell a házunk táját végigjárni és mindenfelé ködöt szórni. És hogy ezt megtehessük, Hakaira Ru Ete azért teremtette a dohányt meg a pipát, hiszen ő már előre tudta, milyen szokásai lesznek az embereknek; szóval Atyánk tudta, hogy ez hatásos lesz, és mi bízunk benne.

Ne veszekedj a feleségeddel minden csip-csup dolog miatt. Felebarátaiddal igyekezz békességben élni. Soha ne gerjedj elsőnek haragra. Ne utánozd embertársaidat: ne bántsd a nyomorékokat, hiszen fogyatékoságuk nem tartozik másra. Ugye szeretnéd, ha lennének gyermekeid? Aki pedig csúfot üz felebarátaiból, annak bizony fogyatékos gyermekei születnek. Felejtse el embertársaid hibáit, mert csak akkor lesznek egészséges gyermekeid.

Ezért aztán, ha a feleséged teherbe esik, ne feledd el figyelmeztetni:

– Ne csúfolódj másokkal; alázattal viseltess embertársaid iránt, fogadd őket szeretettel házádban, hogy szép fiaid szülessenek.

Ha gyereked születik, sohase hagyj, hogy éhezzen, hiszen a te gyönyörűségedre jött a világra. Ne is büntesd, hanem jó szóval neveld, ne haragudj meg rá, és ne bánj vele rosszul. Mert csak így lesz több fiad, és azok mind szépen növekednek majd.

Ha a gyereket szélgörcs gyötri, dörzsöld be meleg hamuval, az segít rajta.

Aztán, mikor már totyog, dörzsöld be szarvas-csontvelővel, hogy minél előbb meginduljon.

Ha a gyereked olyan beteg, hogy nem tudod, mi baja, akkor imádkozz azokhoz, akik a földre küldték. A fohászkodáshoz hited tanúbizonyságaként használj ködöt (füstöt). És így könyörögj Ősatyánkhoz:

– Igen elszomorít engem, Atyám, a gyermekem betegsége. Én szegény ördög! Ezért fordulok hát tehozzád, Nyamandú Ru Ete, Nyamandú Csi Ete. Add, hogy jobban legyen gyermekem, és vigyázz rá eztán is, hogy ne essen baja. Igaz atyánk, Hakaira, oszlasd el fölülelem és az enyémelek fölül a ködöt, hogy ne essen bántódásunk.

Az asszony pedig, miután megszülte gyermekét, ne egyen húst, nehéz ételt, mézet meg sórt. Egy holdtöltéig diétázzon. Mi pedig ne engedjük, hogy nehéz munkát végezzen, mert azt a gyerek sínyli meg. Igen vigyázzunk tehát.

A gyerek bajára az orvosság a földben terem. Hozz hát egy párszor földet, és rakd a gyerek hasára.

Aztán az eresz alól is hozz esőmosta földet, és tedd a gyerek köldökére. Ettől hamar meggyógyul.

Ha attól félsz, hogy a láthatatlan lények megrontják a gyereket, hát keress kuanyetí-méhviaszt, csinálj belőle gyertyát, éjjel gyújtsd meg, és tedd a feje mellé, így aztán nem esik baja.

Ha a házádban anfiszbénát találsz, az azt jelenti, hogy a gyereket veszély fenyegeti. Akkor öld meg az állatot, aztán nyugat felé hajítsd el, hogy ne essék meg a baj.

A serdülő lányok ne nyúljanak soha két egyforma tárgyhoz. Mert ha megteszik, a Gonosz kicseréli a jó lelküket. Ezért a viselő asszony is óvakodjék tőle, nehogy tökéletlen gyereket hozzon a világra. Ha egy asszonynak ikrei születnek, ne szoptassa, hanem messzire távolítsa el őket magától.

A JÓ ÉS A ROSSZ TUDOMÁNY SZOLGÁLÓI

Akik megértéssel és határtalan szeretettel vannak felebarátaik iránt, az égiek kegyéből tehetik.

Szívükben határtalan erő és jóság lakozik. Aki közülünk a legtöbb megértéssel van embertársai iránt, az jót cselekszik másokkal, hiszen az égiek vigyáznak rá. A Jó Szellemek védelmezik. Azok irányítják minden cselekedetét.

Ezért aztán, aki szép fohászokat mond, az sohasem veszíti el türelmét, nem gerjed haragra.

Akik az égiektől kapják erejüket, bátorságukat, azok Hakaira földi helytartói. És mint a Hakairák, ők is elűzik a gonoszt, elhárítják a bajt. Azok tehát, akik ezzel a kiváltsággal bírnak, kihúzzák a kígyó méregfogát.

Minden faluban van ilyen ember. Ő aztán segít bennünket az akadályok és a bajok leküzdésében.

Akik jól imádkoznak, azok kitepik a mérges füvet, hiszen Hakairától örökölték tudásukat.

Ha egy engedetlen lelkű fa megsebesít valakit, a jó tudomány szolgálói elűzik a rontást, a bajt. Az összes fa közül a lapacsonak van a legkegyetlenebb lelke. Még akkor sem öljük meg a lelkét, ha darabokra vágjuk a lapacso-fát. Ezért hát sohase használjuk házukba ezt a fát gerendatartónak. Jólelkű fa a cédrus, Nyamandú fája, meg a fehér ahu'i.

Akikben pedig nincs megértés mások iránt, azok a rossz tudomány szolgálói, és azoknak szeretete nagyon ingatag, minden apróságon feldühödnek, hiszen a Gonosz lakozik bennük.

Ezek az emberek aztán gonosz tudásukat felebarátaik kárára fordítják, „felebarátaik alattomos megrontóinak” is hívjuk őket.

Az ilyen varázslókat példásan meg kell büntetnünk: a csuklójukon ejtsünk számtalan sebet. Ha meghalna az az ember, akit a varázsló alattomosan megrontott, akkor bizony öljük meg a varázslót, mert aki nem szereti felebarátait, annak meg kell halnia.

És hogy igazság legyen a földön, hát az is halállal lakozzon, aki gonoszságból alattomosan elpusztítja felebarátja otthonát. Mert csak így nyugszik meg a halott anyja meg apja, és csak így múlik el a fájdalom az anya szívéből.

FOHÁSZOK A TISZTASÁG ELNYERÉSÉÉRT A JÓ TUDOMÁNY SZOLGÁLATÁRA^{8}

Végigjárom azokat a házakat, amelyeknek lakói jól imádkoznak, és ködöt (dohányfüstöt) fújnak.

Emez állhatatosságban erősödik az én lelkem. Azért keresem föl ezeket a házakat, mert az atyáinknak tetszésére van, és hogy hamarosan elnyerhessem kegyüket.

Ezért hát nem akarom megbántani felebarátaimat, hiszen ha ellenük cselekszem, Ősatyáink ellen is vétkezem. Ha embertársaim tévednek is, én megbocsátok nekik. Mert ha eszerint élek, akkor nemsokára részesülhetek Ősatyáink kegyében, és ők majd szólnak hozzám, hogy erősítsék az én lelkemet.

Még ha őszintén szeretjük is egymást, szeretetünk ingatag, és bizony nem nyerhetjük el lelkünk erősségét.

„Menj, fiam, a földre, és ha megannyi aljasságot láatsz is, ne veszítsd el szíved tisztaságát”, így mondták ezt Ősatyáink.

Ezért aztán kitartóan azon kell buzgólkodnunk, hogy megszerezzük az elmúlhatatlan életet.

Mert csak így maradhatunk erősek és bátrak az éjszakák és nappalok végtelen során át, és akkor Ősatyáink elküldi hozzánk gyermekei vezetőit, akik szeretett fiaival együtt a birodalmában élnek, hogy megosszák velünk határtalan bölcsességüket.

Testvéreim, Igyekeztek (táncoljátok) hát lelkiismeretek szerint, amelyet lelkünk teremői adtak nektek, hogy aztán meg pihenhesetek.

Igaz Atyánk, hát újra csak azon fáradozunk, hogy erőt és bátorságot merítsünk.

Oltsd belénk a te bátorságodat.

Még a gonosz dolgokon keresztül is bátorságot öntesz belénk.

Mi, földi hajlékod lakói, sajnos, nem mind érdemeljük meg, hogy bátorságot adj nekünk, mégis, akik ellenállunk a gonosz csábításának, könyörgünk hozzád, adj nekünk bátorságot.

Atyánk, megint hozzád fohászkodunk, hogy bátorságot nyerjünk. Ezért Karai Ru Ete, Karai Csi Ete, adjátok, hogy bátor fiaitok, akik pálcájuk lángjával és ködével legyőzhetetlenül őrködnek Paradicsomotok fölött, őrködjenek azok fölött is, akiknek férfiúi meg asszonyi testet adtatok, add, hogy vigyázzanak ránk.

Adjátok, hogy pálcátok lángja és köde ne kárunkra legyen; ezért fohászkodunk most hozzátok.

Hallgassátok meg imánkat Ősatyáink, Hakaira Ru Ete, Hakaira Csi Ete.

Hozzátok könyörgünk hát, akik otthont adtatok a rontást elűző fiaitoknak, a Hakairáknak, adjátok, hogy az összes földi gonoszság mellett pálcátok lángja és köde javunkra legyen.

Megint hozzátok imádkozunk, Atyáink, Tupá Ru Ete, Tupá Csi Ete.

Egyedül csak nektek köszönhetjük, hogy földi hajlékotok mindig újraéled.

És noha azok, akiknek férfiúi meg asszonyi testet adtatok, arra hivatottak, hogy üldözze őket a gonoszság, ti mégis hallatjátok szavatókat, hangotokat, és amikor már a halál kapujában állunk, ti újra fölemeltek bennünket. Ezért könyörgünk hozzátok, adjátok nekünk bátorságot.

HOGY KÉRIK VISSZA A HALDOKLÓ LELKÉT

Ha a embertársad beteg, és te már mindent megpróbáltál, hogy meggyógyítsd, de mégis a halálán van, azoktól kérd vissza a lelkét, akik adták neki. Így imádkozz:

– Atyánk, te vagy a mi igaz Atyánk, Nyamandú, aki megismerted Karai Ru Ete, Hakaira Ru Ete és Tupá Ru Ete atyánkat.

Itt állok most előtted, és fiaidhoz könyörgök, akik birodalmadban élnek, ők a lelkek megváltói.

A te fiaidhoz fohászok hát, akik visszaadják a lelkeket, és egyedül ők bennünk van bizodalom.

Add hát, Atyánk, hogy fiaid, akik visszaadják a lelkeket, meghallgassák könyörgésemet.

Küldd őket a földre, Atyám, valamennyi fiadat, a Hakaira Rekoékat, akik visszaadják a lelket, és add, hogy megváltás ez a lelket is.

Nekem pedig adj, Atyám, erőt, amely nem hagy el többé.

Ha a beteg „föltámad”, akkor a gyógyító varázsló azt az égi üzenetet kapja:

– Fogadd hát a lelket, és ültess vissza régi helyére, mert még nem veszem magamhoz.

Elküldöm hozzád a föltámadást. És te pedig, aki hozzám fohászkodtál, nyerj erőt, hiszen te közvetítetted hozzám felebarátod lelkének nagy baját.

A KÖLTÖZŐ MADARAK

A nagy sólyom, az örvös galamb és más madarak, mivel magasabb rendű és szerencsés szárnyasok, telente Ősatyjuk hajlékába röpködnek. Mihelyt vége a fagynak, és megint kitavasodik, visszatérnek a földre, hogy szaporodjanak.

Az égboltunk mögött van a Madarak Ősatyjának hajléka. Nem ér föl a mi Ősatyánk hajlékáig, de mihozzánk közel van.

Ha az araku malo éjjel dalol, az balszerencsét jelent.

– Ess bele egy hangyabolyba, és egyenek meg a hangyák – így kell elhessegetni a madarat és vele együtt a fenyegető csapást.

A betegséget hozó piakáit, amikor éjjel énekel, hasonlóképpen el kell űzni.

Az éjjel síró anó úgyszintén balszerencsét hoz: valaki bizony majd sírásra fakad. Ezt a madarat semmivel se lehet elhessenteni.

Ha megszólal a tajaszu-gujrá, így kiált nagyanyánk: – Ez a tajaszu-gujrá! No, akkor vadkant eszünk.

Azt tartják, a tingaszú éneke messze földről érkező jövevény hírmondója.

– Árulkodik a madár – mondja nagyanyánk az asszonyoknak, amikor meghallják a pitoge énekét. – Teherben vagytok, arról árulkodik.

A pitoge olyan madár, amelyik nem hazudik. Az urutaú sohasem sír, ha még fagy várható.

A havía csu'á csak akkor rikkant, ha jaguár jár a közelben.

Amikor megszólal, valóban azt hisszük, hogy arra van a jaguár.

A szuruva meg, ha férget lát, megijed, és rémülten kiáltoz.

Ősatyáink értelmet adtak a fehér keselyűnek: rögtön észreveszi, ha egy állat kimúlik. Mert olyan okos, hogy füstöt lát azon a helyen, ahol egy állat elpusztult. Sőt még a gödörbe esett állatokat is megleli.

A kisebb madarak közül sohasem szabad megölni a maszargua'it, mert ha megölik, szélvihar támad.

A gujrá kucsú ostoba madár. Panaszosan sír, amikor mennydörög. Azért sírt, mert azt hitte, hogy a föld összeomlik, azt tartják, hogy Atyánk ezután fölröpítette, hadd szálljon magasra, arra az égboltra, amelyet látunk. Így aztán, ha mennydörög, ma is halljuk

panaszos hangját. A gujrá kucsú tulajdonképpen nem más, mint az ostoba madár jelképe.

Akinek él az apja, anyja, az ne utánozza a piritaú énekét, mert ha nem így cselekszik, bizony csapást hoz az apjára meg az anyjára.

A majdan szerencsétlenné és halhatatlanná lett Pirí apja igen buzgó ember volt. Jól ismerte már az emberi erőt, és egyszer kiküldte a földekre a majdan szerencsétlenné és halhatatlanná lett Pirít, az anyósát meg a másik lányát.

– Szaporán menjetek, és szedjetek babot-parancsolta nekik –, de megjőjetek, mielőtt még lemegy a nap.

Az anyósa titokban mások földjére ment, ezért szarvassá változtatta.

A majdan szerencsétlenné és halhatatlanná lett Pirí meg, dacolva apja parancsával, nem szedte elég szaporán a babot, ezért hát az apja madárrá változtatta.

– De szomorú halál – szólott.

Így aztán madár képében tért vissza az apja hajlékába.

A húga meg kényelmesen hazaért, mielőtt még a nap lenyugodott volna. Amikor megpillantotta madárrá változtatott nővérét, így szólt:

– Szerencsétlen, halhatatlan, madárrá változtatott nővérem.

Az a piritaú tehát, amely még ma is a földön él, nem más, mint a szerencsétlen, halhatatlan Pirí jelképe, mert az igazi Piritaú az apja hajlékában él. Apja pedig, aki elérte a tökéletességet, a bűnös piritaút példaként a földre küldte.

Azt mondják, amikor Atyánk megteremtette az őserdőt, teremtett egy csodálatos énekű madarat is, a gujrá rembikira'a ejt. Aztán elengedte az erdőben, maga pedig utánozta egy sor madár hangját.

A gujrá rembikira'a ej, ez a csodálatos énekű madár is utánozni kezdte a papagájok rikácsolását, a szarka és a mbatovi cserregését meg a többi madár hangját.

– Nem jó az, ha csak egyfajta madár él a földön – szólott Atyánk.

Ezért aztán Atyánk rengeteg fajta madarat teremtett, éneküktől hangos lett az őserdő.

AMULETTEK, BÁJITALOK

Azt tartják, hogy Tupá Ru Ete egyik fiával egyidőben született a ka'avo tori. Azért kell magunknál hordanunk, hogy Tupá közbenjárásával mindenki tetszésére legyen viselkedésünk, hogy embertársaink boldogok legyenek mellettünk. A ka'avo tori a boldogság füve: Tupá fiával egyidőben született, hogy meggyógyítsa az őrjöngőket.

Ha mangaiszi gyantájából készült amulettet viselünk, nem fog rajtunk a nyíl, nem sebez meg a kés, a fakard.

A kire'imba jó társ, tegyük egy bőrzacskóba, hogy bátorságot adjon nekünk. Tartsunk mellette egy kuaracsi'át (kolibrit), amelynek a guembe pahe a társa. A kire'imba a poszméh egyik fajtája, amely napkeltekor a házunkhoz röpül. A guembe pahe pedig nem más, mint a kis kabóca, amely a guembe gyökereiben lakik, és guapo'i a neve.

Hogy elnyerjük az asszonyok szerelmét, hordjuk magunknál az állatok füveit^[9]. A mandori, a szuruku'a, a béka, a karau fűvét tegyük egy bőrzacskóba, és mindig vigyük magunkkal, hogy szeressenek bennünket az asszonyok.

Amikor fölállítasz egy karau-csapdát, kend be az állat összegyűjtött könnyével.

– Ez bizony olyan varázslat, amely elveszejtí a fejemet, ezért vagyok hát olyan szomorú – mondja az asszony, amikor így cselekszünk.

Ha szétnyomod a hate'i méhek királynőjét, és bekened vele a szemedet, szerencsével jársz a mézkeresésben.

Hogy szerencséd legyen a vadászatban, vedd ki az első elejtett szarvas szemét. A kiszedett szemgolyókat kend be szénnel, hogy az állatok ne láthassák a vadászt. Így aztán szerencséd lesz a vadászatban.

A vaddisznó szemét azonban sohasem szabad kivenni, mert ez nem közönséges disznó, hanem Karai Ru Ete Mirí háziállata. A disznó igen kedvelt állat, ezért csakis vadászattal szerezhethjük meg, ám ha vigyázatlanok vagyunk, mind kiirtjuk, és többé nem vadászhatunk rá.

Ha a halak szemét feketére festjük, elvesztik látásukat. Ezért hát kenjük be a szemüket szénnel, hogy sokat lenyilazhassunk.

A taguatohú zárja jó orvosság a kígyómarás ellen.

A taguatohú szárnyának vastag csonkából készítsünk egy sípot, ha megfűjjük, nem támadnak meg a kígyók.

A kolibri szárnyából tépj ki néhány tollat, és tartsd magadnál, hogy megvédjenek a botütésektől.

HOGY SZERETETT BELE AZ ENGEDETLEN FIÚ EGY KOCADISZNÓBA

Egyszer egy ember az imaházban ájtatoskodott. Énekelt, imádkozott, halhatatlanságért fohászkodott.

Aztán elküldte a fiát, hogy nézze meg a disznóknak felállított csapdákat.

– Ha még nem esett disznó a csapdádba, de megtalárod a csapásukat, ne eredj a nyomukba, hanem rögtön gyere haza – parancsolt rá az apja.

A mbjá indián fiú pedig egy disznócsapásra bukkant, és bizony elindult a nyomok után. Már jó ideje ment az állatok nyomában, amikor kiérve az őserdőből, egy pálmaligetben megpillantotta a disznókat. A disznók őrszeme meglátta a fiút.

– Kit keresel? – kérdezte.

– Hát disz... majmokat – felelte a fiú.

Majdnem elszólta magát.

– Valld csak be, disznók után jársz – mondta az őrszem, majd így folytatta:

– Válaszd ki a lányaim közül azt, amelyik legjobban tetszik, vedd feleségül, aztán velünk jöhetsz. Mert ha nem így teszel, hát meghalsz.

A fiú meg feleségül vette a kocát. Amikor az ahu'i alatt haladtak el, a fiút fölküldték a fára, hogy rázza le a gyümölcsöt a feleségének. De ő maga nem evett belőle.

– Odafönt már ettem – mondta.

Az ivirapepé gyümölcsét is lerázta a feleségének, de abból sem evett, amikor aztán egy guavira-fához értek, hát annak a gyümölcsét ő is megkóstolta.

Ezután egy nagy, sekély vízhez értek, amelyen elsőnek a fiú kelt át. De később elérték a Nagy Tengert, és bizony a fiú igen félt belemenni a mély vízbe.

– Kapaszkodj a sörényembe, majd én átviszlek – szólalt meg a felesége.

Így is történt, átkeltek a tengeren, és meg sem álltak a gazda, Karai Ru Ete Mirí házáig.

Ítt aztán a fiú négy éjszakát töltött a feleségével. A disznók gazdája pedig megvendégelte csodálatos földimogyoróliszttel. Eltelt a negyedik éjszaka is, de bizony a barátunk nem lelte meg a boldogságot, ezért aztán el is indult hazafelé.

A felesége azonban így intette:

– Jaj, mennydörgés, arra az időre emlékeztetsz, amikor csodálatos földimogyoró-lisztet ettem! Csak ezt ne mondd soha, amikor mennydörög.

Elindult a fiú, érkezett a Nagy Vízhöz, a Nagy Tenger partjára. Ezen bizony nem tud átkelni. Ekkor egy csónakban megpillantott egy kacsát.

– Vigyél át a vízen – kérte a kis indián.

– Nem lehet, kicsi a csónakom – felelte a kacska.

Arra röpült egy mbigua, egy bűvármadár.

– Vigyél át a vízen – kérte azt is az indián.

– Nem lehet, kicsi a csónakom – felelte a madár.

Ekkor arra jött egy kajmán meg a fiai.

– Fényes hátú, csillogó szemű varázsló, vigyél át a vízen – kérte hízelkedve a fiú.

– Jól van, átviszlek – felelte a kajmán.

Az ő csónakja elég nagy volt. Beszállt a fiú, és elindultak.

Ekkor azonban így szóltak a kajmán fiai:

– Finom falat, igen finom.

És megnyaldosták a fiút.

De csak elindultak megint a csónakkal.

– Rút, rücskös hátú kajmánnak tartanak bennünket – mondták a barátunknak.

– Már hogy mondanának ilyet, igen nagy tiszteletben tartanak téged a hajadonok – felelte az öreg kajmánnak a mbjá indián.

– És hogyan emlegetnek? – kíváncsiskodott a kajmán.

– Hát fényes hátú, csillogó szemű varázslónak mondanak.

– Hahaha – nevetett a kajmán.

Aztán egy idő múlva megint csak azt mondta:

– Rút, rücskös hátú kajmánnak tartanak.

– Ugyan már – szabadkozott megint a mbjá –, igen nagy tiszteletben tartanak téged a hajadonok.

– És hogy emlegetnek? – kérdezősködött a kajmán.

– Hát fényes hátú, csillogó szemű varázslónak mondanak.
– Hahaha – nevetett a kajmán.
Aztán kis idő múlva egy víz fölé hajló fához értek.
– Rút, rücskös hátú kajmán – csúfolódott a mbjá, és azzal egy ugrással a parton termett, aztán futásnak eredt.

A kajmán meg utána. A barátunk pedig megpillantott egy hatalmas halászmadarat.

– Jaj, nyomomban a kajmán – mondta a fiú.
– No, akkor gyorsan bújj a halaim alá – felelte a halászmadár.
A fiú meg azon nyomban beugrott a kosárba, és elrejtőzött a halak alatt.

Odaért a kajmán.
– Nem járt erre egy mbjá? – kérdezte.
– Nem – felelte a halászmadár.
– Hazudsz – mondta erre a kajmán –, mert bizony erre jött, hiszen itt vannak a lábnyomai, te bújtattad el.

– Én ugyan nem – mondta a halászmadár.
Azzal fölkapta a kosarat, és elröpült vele, majd egy réten leszállt.

A barátunk megint csak útnak indult, így érkezett el a szarvas házához, későre járt. A szarvas már éppen alváshoz készülődött, a barátunknak azonban nem volt ágya.

– Itt alszom – mondta.
– Hogyisne, ide nyújtom a lábamat – felelte a szarvas.
– Hát akkor majd itt alszom – mutatott egy másik helyre a mbjá indián.

– Ott ugyan nem, oda hajtom a fejemet.
Így aztán a fiú mit tehetett egyebet, tovább folytatta útját, míg a fogolymadár házához nem ért.

No majd ott alszik, gondolta. A fogoly házában aludt a varangyos béka is. Így szólt a fogolymadár:

– Óvatosan szíts tüzet, de ne fújj bele.
Azt mondják, cudar hideg volt, a barátunk meg nem bírta a zimankót, hát ahogy szította a tüzet, bizony csak belefújt.

Azt mondják, a fogolymadár már aludt, és ahogy a fiú belefújt a tűzbe, a madár igen megijedt, fölkapta a tüzet, és elröpült vele. A fiú meg ott maradt a varanggyal.

Így szólt a varangy:

– Te nem nyeltél tüzet?

– Én ugyan nem – felelte a fiú. – Talán te nyeltél belőle.

– Én nyeltem – mondta a varangy.

Azzal kihányta, ami lenyelt, így tüzet gyújtottak, és elaludtak.

Virradatkor megint útra kelt a barátunk, és elérkezett a gyöngybagoly házához. Csak a fiókák voltak otthon, a fiú megkérdezte, hol az anyjuk.

– Kis ideje, hogy elment halat fogni – felelték a fiókák.

Hajnalban aztán megjött az anyjuk, azt hitték, hozott halat, de hal helyett csak egy teli kosár tücsköt tett eléjük. Aztán így szólt:

– Ugyan miért van az, hogy halfogás közben úgy hallottam, mintha az egyik fiókám kiáltana, hogy „Ó, gyöngybagoly”? Mert bizony ezt hallottam.

– Menjünk – mondta a mbjá indián –, tegyünk próbát.

Azzal követte a gyöngybagolyot.

– Hát ezen a helyen halásztam – mondta a gyöngybagoly.

– Akkor fogj most is halat – kérte a mbjá.

A gyöngybagoly hozzá is látott a munkához.

– Ó, gyöngybagoly! – hallatszott most is, mintha az egyik fióka kiáltott volna.

Aztán azt is elmondta, hogy ki van a házban: és valóban a mbjá indián anyja volt ott.

– Köszöntelek – üdvözölte a fiú az anyját.

– Isten hozott – örvendezett az anyja.

– Jaj, fiam – szólalt meg ismét az anyja, és holtan esett össze.

A mbjá eltemette az anyját. Másnap fürödni ment, aztán ahogy a forráshoz ért, megdördült az ég. Ekkor így szólt a barátunk:

– Ejnye, éppen úgy dörög, mint amikor csodálatos földimogyoró-lisztet ettem a disznók atyjának házában!

Ahogy ezt kimondta, szárnya nőtt, kucsiu-madárrá változott, és a levegőbe röppent.

AZ EIRA HAGUA ÉS A PAÍ INDIÁN HARCA

Egy paí indián feleségül vette egyik atyánkfia lányát.

Aztán úgy mesélik, amikor megbetegedett az apósa, a paí elment az őserdőbe, hogy élelem után nézzen.

Ahogy járta az erdőséget, egy jaguárra bukkant, amint éppen elejtett egy tapírt. Ahogy a paí közelebb ért, a jaguár már diadalmasan hasalt a zsákmányán, a paí meg nyilával megsebezte, megölte. Aztán hazaindult, apósa házába cipelte a jaguár húsát, de még a tapírért is.

Másnap aztán megint kiment az őserdőbe, amikor hirtelen arra lett figyelmes, hogy egy pindópálma tetején valaki tökkel zajt csap. Fölnézett, és egy női eira haguát pillantott meg. Az eira hagua a fa törzsének támasztotta az íját, a paí meg darabokra törte. Ekkor az eira hagua észrevette az indiánt.

– Egy ember! – kiáltott fel.

Lemászott a fáról, és amikor már a fa teteje és a föld között félúton járhatott, a paí rálőtt a nyilával, de az eira hagua olyan ügyesen megpenderült a pindo törzse körül, hogy a nyíl bizony célt tévesztett.

Alighogy földet ért az eira hagua, a paí a gyomorszájába döfte a kését és megölte.

Amikor az indián elszenderedett, az eira haguával álmodott. Hajnalban aztán elmesélte az álmát az apósának.

– Éjjel igen rosszat álmodtam.

– Akkor bizony ne menj az őserdőbe – intette az apósa.

De a paí mégis elment.

Hát ahogy arra a helyre ért, ahol az eira haguát megölte, hangokat hallott.

Valaki azt mondta:

– Ha az ember ügyesebb nálam, megöl engem; ha én vagyok az ügyesebb, én ölöm meg őt.

A paí meg csak ment tovább, aztán találkozott az eira haguával. Ekkor az eira hagua nyilal próbálta leteríteni az indiánt, ki is lőtt vagy tízet, de a hóna alatt a tegez még tele volt. A paí azonban ügyesen elkapdosta a nyilakat, és valamennyit darabokra törte. Amikor aztán az eira hagua az összes nyilát kilőtte, az íjjal akarta fejbe verni az indiánt.

Ekkor azonban a paí hosszú, éles késével kettévágta az eira hagua íját. Csakhogy addigra már igen kifáradt, és erőtlően a földre rogyott. Az eira hagua meg üstökön ragadta és átharapta a torkát. A paí erre előrántott az övéből egy rövid kést, és gyomorszájon szúrta ellenfelét. És bizony mind a ketten ott haltak meg.

Az após meg hiába várta vissza a vejét, ezért aztán a keresésére indult. Rá is talált a halott paíra meg az eira haguára, ott feküdtek egymáson.

– Jaj, kedves vöm, hát így kellett meghalnod! – siránkozott.

Aztán visszafordult, és hírül vitte a faluba a szerencsétlenséget, mire mindenki az őserdőbe sietett. Csak ekkor választották szét a halott paít meg az eira haguát, és ott helyben eltemették őket.

A HAJADON, AKI BELESZERETETT A FÜTYÜLŐ KÍSÉRTETBE

Egy mbjá indián eladósorban lévő lánya beleszeretett egy fütyülő kísértetbe.

A mbjá a nádültetvényt tisztította, aztán amikor a nap már lemenőben volt, hazaindult.

Miközben az indián hazafelé tartott, előjött a kísértet, és egy halom nádat kitépdesezt. Amikor a mbjá megint kiment a földre, látta a rengeteg kitépelt nádat, és visszafordult.

Otthon aztán így töprenkedett:

- Ugyan ki téphette ki a nádat a megtisztított földből?
- Járjunk utána – javasolták a többiek.

Ahogy kiértek a földre, lesbe álltak.

Előjött a kísértet. A felesége is ott leselkedett, nem messze a nádültetvénytől. Amikor megjelent a fütyülő kísértet, hát előjöttek rejtkehelyükről a mbják is, hogy elfogják a garázdálkodót. A kísértet azonban olyan dühbe gurult, hogy meg akarta ölni az összes indiánt. Így szólt ekkor a felesége:

- Hadd fogjanak el a sógoraid.

A kísértet meg hagyta, hogy elfogják; a felesége is követte a testvéreit. A kísértetet hazavitték a sógorai.

Egyszer a fütyülő kísértet kiment a sógoraival az őserdőbe vadászni. Megpillantott egy szarvast és leterítette. Aztán mentek tovább, amikor a sógorai a távolból disznócsörtetést hallottak. El is mondták a fütyülő kísértetnek, az meg fogta magát, és a disznók keresésére indult. Így szóltak ekkor a sógorai:

- Nem szabad sok disznót megölni.

Amikor aztán a kísértet megpillantotta a disznókat, igen megijedt, és éktelen kiáltozásba kezdett. Hallották ezt a sógorai, és így szóltak:

- No ezt bizony megharapják!

Azzal elmentek. Amikor a kísértet utolérte őket, sógorai megkérdezték:

- Hol haraptak meg?

A kísértet meg lehajolt, és a seggére mutatott:

- Itt, ni.

A JAGUÁR ÉS A RÓKA

Azt mesélik, hogy egyszer a jaguár találkozott a rókával. Fel akarta falni, de a róka így szólt hozzá:

– Ha meg is ennél, nem laknál jól velem, engedj hát, öreganyám, hadd keressek neked inkább egy tapírt.

– Jól van – felelte a jaguár.

El is indult a róka, hogy felhajtson egy tapírcsordát. A jaguár meg a nyáj közé vetette magát, és leterítette a legkövérebb tapírt. A róka is akart volna enni a zsákmányból, de a jaguár nem adott neki belőle.

– Legalább a hólyagját add nekem – kérlelte.

A hólyagot aztán a róka fölfújta és kitette a napra. Amikor megszáradt, fogott egy csomó legyet és beletette. A hólyagba zárt legyek meg olyan zajt csaptak, mintha ugató kutyák közelednének. Aztán a léggel teli hólyagot a jaguár farkára kötötte, és így szólt:

– Hallod ezt a zajt? Biztosan kutyák jönnek.

A jaguár fölkapta a fejét, de aztán, mintha mi sem történne, nyugodtan lakmározott tovább.

Ekkor megint megszólalt a róka:

– Figyelj csak, már nem járhatnak messze.

No, a jaguár erre aztán futásnak eredt. Már futott egy jó darabot, amikor megállt, de most is csak hallotta a kutyaugatást. Futott hát tovább, aztán megint megállt, de a kutyaugatás csak nem ült el.

Megint futásnak eredt, futott, ahogy csak bírta; már igen elfáradt, hát megállt, és feltette magában, hogy inkább harcra kel a kutyákkal, de már nem bír tovább futni.

Aztán megfordult, hogy bevág a a kutyákat. Igen ám, csak ahogy megfordult, megint a háta mögül hallotta a kutyaugatást. Hát megint megfordult, de most is csak hátulról jött a hang. Ekkor megállt, hátranézett, és megpillantotta a farkán a léggel teli hólyagot. Már igen messze járhatott attól a helytől, ahol a zsákmányát hagyta, ezért aztán más irányban indult el.

Sok idő telt el, egyszer csak megint találkozott a rókával.

– Most aztán megeszlek – mondta a jaguár.

– Ha meg is ennél, nem laknál jól velem – fogta megint kérlelőre a róka. – Hadd mutassak neked inkább egy utat, ahol

bevárhatod a zsákmányodat, mert azon az úton emberek járnak.

– Jól van – egyezett bele a jaguár.

El is indult a róka, hogy megkeresse azt az utat, amerre emberek járnak; amikor megtalálta, odahívta az öreganyját. Aztán lesbe álltak, a róka a jaguár közelében telepedett le.

Már egy ideje várahoztak, amikor megszólalt a jaguár:

– Azt hiszem, már jönnek.

– Majd én megnézem – ajánlkozott a róka.

Hát ahogy kilesett, három fiút pillantott meg, hárman jöttek.

– Tényleg jönnek – felelte.

– Messze járnak még? – kérdezte a jaguár.

– Nem, de még várunk kell – mondta a róka –, mert akik jönnek, még nem emberek, csak jövendő emberek.

Így aztán a három fiú továbbment.

Megint várahoztak egy darabig.

– Azt hiszem, már jönnek – szólalt meg a jaguár.

– Majd én megnézem – mondta sietősen a róka.

– Jönnek bizony – felelte.

– Akkor támadok – mondta a jaguár.

– Még ne – szölt a róka –, mert aki jön, az már nem ember.

Azért mondta ezt a róka, mert az úton egy aggastyán közeledett.

Így aztán hagyták, hogy az öregember továbbmenjen.

Megint várahoztak egy ideig, amikor egyszer csak megszólalt a jaguár.

– Azt hiszem, már jönnek.

– Majd én megnézem – igyekezett a róka.

Hát ahogy kilesett a rejtekhelyéről, megpillantott egy embert, kezében íjjal, meg három kutyát.

– Most tényleg egy ember közeledik – mondta a róka. – Csak várj itt.

A kutyák meg már odaértek, ahol a jaguár rejtőzködött, és rettenetes ugatásba fogtak. A jaguár meg félelmetesen böggött. Meghallotta ezt a kutyák gazdája és odafutott.

Ahogy odaért, a jaguár fölugrott, az ember meg belelött egy fémnyilat, aztán még egyet, meg még egyet, míg csak az állat el nem terült.

A róka terve valóra vált, mert hiszen nem akart egyebet, ezért mondta a jaguárnak, amikor megpillantotta az embert, kezében az íjjal, hogy:

– Csak várj itt.

HOGY LETT A SZENTJÁNOSBOGÁR

A Mbokája völgyben, az Ibi ati pané domb oldalában lévő barlangban lakott Bonía Csuá. Igen csúf asszony volt, fogatlan, kehes, petyhüdt arcú. Odújában csak azok keresték föl, akik gyógyírt kértek szerelmi bánatukra. Délutánonként mindig kiment a Mbokajá patakhoz, leült a vízparton, ott motyogott magában, mert a szép asszonyokat megvetette, de a saját varázslatát igen nagyra tartotta.

Egyszer azonban heves érzelemre lobbant egy ifjú iránt, aki a patakhoz ment, hogy lemossa magáról az elejtett szarvas vérét. Ettől fogva aztán a varázslóasszony mindent elkövetett, hogy magához édesgesse Azukapét, az ifjút. De semmi sem segített.

Ekkor elrabolta Avatí Kít, Azukapé fiatal feleségét. A barlangjába vitte, és egy baltával lecsapta az egyik karját. Aztán felnégyelte. A csonkokat bekötötte egy rostból font kendőbe, kivitte, és az egész batyut a domb csúcsa felé hajította. Ekkor millió apró fényes pont lepte el a domboldalt, leereszkedtek a völgybe, és ott röpdöstek a kókuszpálmák között. Bonía Csuá igen megijedt.

Így lettek a szentjánosbogarak.

HOGY LETT A VARANGYOS BÉKA

Úgy mesélik, hogy Anyá (az ördög) megleste Tupát, amikor az a mainubit (a kolibrit) teremtette, és mindenáron utánozni akarta. Munkához is látott az ördög, de elhatározta, hogy ő szebb madarat teremt, mint a Tupáé. Aztán mikor elkészült, igazán szépre sikerült a madár, hát földobta a levegőbe, hadd röpjön, de az Anyá teremtette kolibri bizony nem röpült, hanem leesett, és csúnyán ugrált a fűben.

Ezért van az, hogy a varangy, az elvetélt kolibri, szárny nélkül csak a földön csúszik-mászik.

HOGY LETTEK A MAJMOK

Egy napon, amikor Tupa-szi – Szűz Mária – a világot járta, és csodákat tett, váratlanul gyerekekkel találkozott, akik felmászta egy guavira-fára, és gyümölcsöt szedtek. Tupa-mitang – a Gyermekek Jézus – is igen megkívánta a csábító gyümölcsöt, és könyörgött az anyjának, hogy kérjen neki egyet a gyerekektől. A gyerekek azonban kicsúfolták az asszonyt, és az bizony hiába kért a gyümölcsből. Ekkor egy papagáj igen megszidta az irigy gyerekeket, mert nem messze állt egy másik fa – egy ibá-hai –, és azon még több gyümölcs csüngött. A gyerekek erre kövel meghajigálták a papagájt. De egyetlen kő sem találta el a madarat. A papagáj ekkor azzal fenyegette a csintalan gyerekeket, hogy Nyandejara majd megbünteti őket, és ezentúl mindig az ibá-hai gyümölcsét kell enniük, meg az erdőben kell lakniuk, arcukról pedig sohasem múlik el az a csúf grimasz, amivel a szegény asszonyt csúfolták, de még beszélni sem tudnak majd, csak makogni...

És így is történt. A guavira-fán ülő gyerekek majmokká változtak, és azóta bizony a vadászok is tudják, melyik a majmok kedvenc fája.

Egyik éjszaka Mbaepocsi – az ördög – kijött a pokolból. Azon törte a fejét, ugyan kit csúfoljon meg, amikor eszébe jutottak a gyerekek. Betért hát minden olyan házba, ahol gyerekek laktak. Másnap aztán az apróságok nem fértek a bőrükbe, szüntelenül csintalankodtak, szertelenkedtek. Nem akartak imádkozni, mosakodni... Iskola helyett meg kimentek a szomszéd erdőbe, útközben pedig elhajigálták minden holmijukat. Amikor megéheztek, nekiláttak gyümölcsöt szedni. Törték, zúzták az ágakat, a madárfészkeket meg mind ledobálták a fákról. Aztán egy fa tetejében üldögéltek, amikor egy szép asszonyt láttak közeledni, karján kisgyerekekkel. Gyönyörű szép volt az asszony, de az arca igen szomorú. Ahogy a fához ért, enni kért a gyerekektől. Azok meg kicsúfolták, és megdobálták gyümölcsmaggal. Az asszony erre megátkozta őket.

Amikor aztán lement a nap, a gyerekek igen féltek, szölongatták volna egymást, de hang helyett csak éles fütty jött ki a torkukon. Rémülten látták, hogy az alakjuk is megváltozott. Eltűnt a

ruhájuk, a testüket vastag szőrzet borította, a fülük megnyúlt, és még hosszú farkuk is nőtt. Sírásra fakadtak volna, de nem tudtak, mert egyre csak füttyögtek, makogtak és furcsán hadonásztak. Majommá változtak! Ijedtükben futásnak eredtek, de már nem úgy szaladtak, mint azelőtt, hanem ideoda ugráltak, és a faágakba kapaszkodtak.

HOGY LETT A MATE

Isten lejött a földre Szent Jánossal meg Szent Péterrel, és elindultak, hogy szétnézzenek a világban. Egy igen fárasztó nap után elérkeztek egy öregember házához, akinek volt egy gyönyörű szép hajadon leánya. Az öregember annyira szerette a lányát, hogy családjával kiköltözött a sűrű erdőségbe, ahová ember még nem tette a lábát soha, csak hogy megőrizze a lány tisztaságát. Igen szegényen éltek, de amikor az idegenek betértek a házukba, illendően vendégül látták őket, tiszteletükre még az egyetlen tyúkjukat is levágták, hogy tisztességes vacsorával kínálhassák a három férfit. Látta ezt Isten, aztán, amikor egyedül maradt Szent Jánossal meg Szent Péterrel, megkérdezte tőlük, ők ugyan mit tennének az ő helyében. Azok meg azt felelték, hogy bőségesen megjutalmaznák az öregembert.

Ekkor Isten hívatta is az öreget, és így szólt hozzá:

– Szegény vagy, de nagylelkű voltál hozzánk, most megjutalmazlak önzetlenségédért. Van neked egy tiszta szívű és ártatlan lelkű leányod, akit igen szeretsz. Halhatatlanná teszem, hogy sohase tűnjön el a földről.

És Isten matévá változtatta a lányt, így született tehát ez a növény, amelyet azóta is hiába vágnak le, mindig újra kinő.

KAÁ

Kaá igen szép lány volt. Egy madárkával élt az Apa partján. Egyszer, amikor a folyó mellett lepihent, a madár figyelmeztette a gazdáját, hogy valaki kitartóan nézi. De Kaá nem látott senkit. Aztán hazafelé menet találkozott egy délceg, tüzes tekintetű ifjúval, aki igen elbűvölte. A madár meg egyre csak károgott, azt akarta mondani, hogy ez az ifjú nézte a folyóparton. Éjjel aztán nem jött álom Kaá szemére. Amikor reggel fölkel, hát meghallotta, hogy az ifjú az apjával beszélget. Hamar megtudta, ki is az idegen. Nem volt az más, mint egy mbjá pap, aki nemesfémeket és drágaköveket keresett. Igen összeszorult Kaá szíve, hiszen jól tudta, hogy a mbják csak maguk között házasodnak.

De a szenvedély csak nem hagyta nyugodni a lányt. Este, amikor a fiú megint megjelent a házuknál, megvallotta neki a szerelmét. Énekszóval és tánccal próbálta a fiút elcsábítani. A megbabonázott mbjá meg, noha viaskodott magával, odafutott hozzá. Kaá pedig a karjába vetette magát. A fiú izgalomban megmarkolta a derekára kötött itá marát, és megölte a lányt.

Kaá kedves madara meg csípte, vágta a mbjá papot, ahol csak érte, és egyre csak azt kiáltozta:

– Hipá Kaá!

Sok-sok év elteltével a megöregedett mbjá megint elvetődött arra a helyre, ahol egyszer megölte Kaát. Most is megtámadta egy madár, és egyre csak azt kiáltozta:

– Hipá Kaá!

Aztán ahogy körülnézett, egy igen illatos, piros virágú növényt pillantott meg. Ám amint letépte és a szájába vette, látomások gyötörtek, kiserkedt a vére, és bizony meghalt.

A sűrű bozót, amely a matét körülveszi, az őserdő zordságára, áthatolhatatlanságára figyelmeztet, a hipá kaá madár pedig az emberek kapzsiságától védelmezi ezt a növényt.

SZIRÉN

Szirén igen szép asszony volt, egy kis patakban lakott a yaguaróni járáshoz tartozó Guayaibitiben.

Úgy mesélik, hogy egyszer följött a víz felszínére, és megjelent egy fiúnak, aki a déli rekkenő hőségben éppen a patakban fürdőzött. A fiú, akit Ibotinak hívtak, igen elámult az asszony szépségének láttán. Szirén pedig elvitte Ibotit a patak mélyére, a hajlékába. Ott is maradt a fiú, hiszen igen jó dolga volt, Szirén azonban csak éjjelente jelent meg. Iboti kíváncsiskodására így felelt:

– Ha nappal megpillantasz, örökre elveszítesz.

De Iboti csak nem nyugodott, igen furdalta a kíváncsiság, ezért hát két kődarabbal szikrát csiholt, meggyújtott néhány szalmaszálat, és megvilágította vele az istennő arcát. Szirén szivárvánnyá változott, Ibotit pedig visszavitte a falujába.

Amikor a fiú elmesélte otthon, mi történt vele, a többiek így kiáltottak:

– Az az asszony egy szirén volt!

A kis patakot meg Guayaibitiben elnevezték Szirénnek.

A SZERELMET FELEDTETŐ GYÜMÖLCS

Egyszer a spanyolok elleni háborúzásban a guaraník egy hadifoglyot ejtettek. A győztes törzsfőnök, Jaguatí a lányának, Apiszúnak ajándékozta. A fiatal és szép indián lány igen megörült az ajándéknak. Csakhogy a délceg ifjú nem viszonzta a leány érzelmeit. Pedig Apiszú mindent elkövetett, hogy örömet szerezzen szerelmének, köpenyt meg díszeket csinált, sőt még sírt, könnyörgött is neki, de hiába. Talán messze földön szeret valakit? A kétségbeesett lány végül erőszakhoz folyamodott, megparancsolta, hogy kötözzék meg a fiút, és vigyék máglyára, mert azt remélte, így majd meggyőzheti. De az ifjút a halál sem rémítette meg. A zokogó Apiszú pedig szégyenkezve a lábához rogyott. Ekkor az idegen megvallotta neki, hogy azért nem szeretheti, mert bizony már elkötelezte magát. Apiszú erre éjfélkor titokban fölkereste a varázslóasszonyt, a kunya-pajét. Elmondta neki nagy bánatát és kérte, hogy adjon neki egy szert, amitől a fogoly elfelejti a fehér spanyol lányt.

A varázslóasszony pedig azt tanácsolta, hogy másnap menjen ki a fiúval a legközelebbi domboldalba. Ott majd megszólítja egy ajarú, egy papagáj, és megkérdezi tőle, hogy mit kíván. Ő meg csak válaszolja azt, hogy szeretne gyümölcsöt szedni a guaviráról. A papagáj majd elvezeti oda, ahol ez a fa nő, Apiszú meg szedjen bőven a gyümölcsből, és etesse meg a szerelmesével. A fiú pedig, ahogy megeszi, rögtön elfelejti minden emlékét, és csak Apiszúra gondol majd.

Így is történt.

És azóta is úgy tartja a szokás, hogyha egy lány szerelmes egy idegenbe, hát csak adjon neki a guavirá gyümölcséből, hogy elfeledtesse vele a hazájában hagyott szerelmét.

A VÍZÖZÖN

Paparí, Ős-végső Atyánk együtt hált tulajdon atyjának a nővérével. Ezért aztán a föld irtózatosan rázkódni kezdett. Mivel Paparí nem tisztelte a szokást, átok sújtotta a földet. Már évek óta rengett, rázkódott a föld, amikor az esőkiáltó kucsú-madár egyszer csak meghallotta morajlását.

– Halljátok ezt a zúgást? – fordult a társaihoz.

– Ej, csak a füled zúg, azt hallottad! Odabenn a fejedben sustorog valami! – felelték azok, akikből később a keselyű, a varangy, a gyepibéka meg a csapiré lett.

A föld meg csak rázkódott, remegett, és az esőkiáltó kucsú-madár folyton-folyvást jajgatott, hiszen ő mindegyre hallotta a zajt. Mert bizony a föld már igen rengett.

– Még mindig nem halljátok ezt a zúgást?

De a többiek most sem hittek neki. És egyre csak azt hajtogatták:

– Odabenn a fejedben sustorog valami! Csak a füled zúg, azt hallod!

A kucsú-madár elhatározta hát, hogy nem szól többet nekik.

Ekkor azonban mindenki meghallotta a félelmetes morajlást. A remegő földet hatalmas víz árasztotta el, az esőkiáltó kucsúmadár pedig elröpült. A keselyűk meg utána. Korábbi vezérükből lett az uruvucsi, a fehér keselyű, a többiből meg uruvú apuá, kopasz fejű keselyű és csapiré, dögkeselyű lett.

Abból az asszonyból pedig, aki a táncbotját rázogatva kiáltozott, gyepibéka lett.

Amikor a víz az egész földet ellepte, Paparí a hullámokba vetette magát, és így könyörgött:

– Ős-végső Atyám, add, hogy újra nőjön itt egy kék pindópálma.^{10}

Atyánk megkönyörült rajta, és nem csalatkozott a fiában. Mert Paparí igen bátor volt. Derekasán dacolt a vizekkel. Azért sarjad ma is kék pindópálma a vízben, hogy ő megkapaszkodhasson benne. Amikor aztán a pindó gyökeret eresztett, így szólt Atyánk:

– És most, fiam, Paparí, íme, elérted a tökéletességet. Bátor és nemes lelkű vagy. Ha a világon megint rend uralkodik, te szólsz majd a magasból testvéreidhez.

Paparí nem más, mint Karai Jupié, a vérfertőző nagyúr.

AZ ELSŐ FÖLD PUSZTULÁSA

1

Hatalmas Atyánk a földre szállott, és így szólt Guiraiпотihoz:

– Táncoljatok! Mert nagy romlás fenyegeti a földet!

És az apapokuva indiánok három álló évig táncoltak, amikor aztán a baj elérte a világot. A föld majdnem fölborult, napnyugat felé dőlt. Ekkor így szólt Guiraiпотi a gyermekeihez:

– Hagyjuk el ezt a vidéket! Rettentő nagy baj közeledik.

2

Útnak eredtek hát arcunk irányába, napkeletre. Útnak indultak a tengerpart felé. Guiraiпотit meg így faggatták a fiai:

– Elér-e idáig a baj?

– Nem. Majd csak a tél elmúltával.

Munkához láttak hát a gyermekei.

3

Tél múltán újból felhangzott a szörnyű morajlás. Hát megint útnak eredtek az indiánok. Mind gyakrabban rengett a föld. És kérdezgették Guiraiпотit a fiai:

– Ugye, most már elér hozzánk a baj?

– Jaj, fiaim, nagy veszély fenyeget bennünket!

Mert ezt mondotta hatalmas atyánk Guiraiпотinak, ő pedig a gyermekeit intette így.

4

Így aztán abba hagyták a munkájukat. Szorongó szívvel kérdezgették atyjukat:

– Mit eszünk majd ezután?

– Bízhatok, fiaim, nem maradunk étel nélkül.

És megint útnak eredtek, mindegyre napkelet felé tartva.

5

– Éhesek vagytok-e már, fiaim?

– A kisgyerekek bizony már megéheztek!

– Akkor terítsetek alá egy vásznat!

Azzal kitárta a karját, megrázkódott, és kukorica, édesburgonya meg maniókalepény hullott a testéből. Mind a gyermekeinek adta. Aztán újra úrnak indultak, egyre csak napkelet felé tartva.

6

– Megszoktátok-e már a vapurü-eledelt?

– Megesszük!

Ekkor fölmászott egy fára, és vapurü-eledelt hullatott, a gyermekei pedig megették.

– Hagyjatok eledelt a nyomunkban jövőknek is, hagyjatok nekik egy ágacskát!

A föld pedig mind hevesebben rázkódott. Tovább indultak hát, és megint megkérdezték Guiraipotit:

– Ugyan megmarad-e ez a vidék?

Guiraipoti pedig így felelt:

– Úgy hírlík, ez a hegy feltartóztatja a tengert. Úgy hírlík, az a sorsa, hogy megmaradjon.

És akkor megtelepedtek azon a helyen.

7

Elérkezett az idő, hogy hajlékot építsenek maguknak. Fából kell építeni, mert ha nem fából lesz a hajlékuk, bizony elnyeli a víz. Ezt mondta nekem hatalmas atyánk.

8

Ekkor Guiraipoti így szólt Jiparuhoz:

– Segíts a gyermekeimnek!

– Én ugyan nem segítek! Majd ácsolok magamnak csónakot, ha kell.

A vadkacsát is kérlelte:

– Segíts hát te a gyermekeimnek a házépítésben!

– Hogyisne! Én nem segítek. Én el tudok repülni, ha kell!

– És te? – fordult Guiraipoti a szuruva-madárhoz. – Te sem segítesz a gyermekeimnek a házépítésben?

– Nem. Én sem.

– Hát jó. Majd meglátjuk, mit csinálsz, ha ideér a víz!

9

Nekiláttak hát, és építettek egy faházat. Amikor elkészült, újból táncolni kezdtek.

– Ne féljeteK, ha ideér a víz! Azért jön, hogy lehűtse a föld oszlopát!

Aztán hozzátette:

– Táncoljatok három tél múltáig!

És a harmadik tél múltán odaért a víz.

– Ne féljeteK!

10

Áradt, terjedt a víz. Ekkor megszólalt Jiparu:

– Adjatok egy kőbaltát, hadd ácsolok magamnak egy csónakot!

De még egy kiáltás sem jöhetett ki a torkán, a habos víz már a feje fölött örvénylett. A vadkacsa el akart repülni, de a víz lakói fölfalták. A szuruva-madár is csak annyit kiálthatott:

– Itt a víz! – s máris elnyelték a hullámok. Csak a szava^{11} repült el madárként.

11

Guiraipoti lánya magával vitt egy tatut. És a víz körülvette a házat. Így szólt ekkor Guiraipoti felesége:

– Mássz fel a tetőgerincre!

Guiraipoti könnyekre fakadt, de a felesége nyugtatgatta:

– Ne félj, öreg Guiraipoti! Nyújtsd a karod a madaraknak. És ha a karodra szállnak, hát emeld magasra őket!

És miközben beszélt, hát megszólaltatta a táncbotját a ház oszlopain.

12

Akkor Guiraipoti rákezdett a nyeengarai dalra. És a ház nem rázkódott többé, hanem fölemelkedett a víz színére: fölemelkedtek, megindultak. Elérkeztek az ég kapujához, és nyomukban odáig ért a víz is.

A VILÁG KEZDETE

1

Hatalmas atyánk, Nyanderuvuszu, egyedül jött és mutatkozott meg a homály szívében. A Legelső Denevérek már megvoltak, és szárnyaikkal csapkodtak a homályban. Nyanderuvuszu a napot tűzte a mellére. Magával hozta a legelső összekötözött fákat, és arcunk irányába állította, napkelet felé. Rájuk állt, és nekilátott megteremteni a földet. Ma is e keresztbe kötött fákon nyugszik a föld. Ha Nyanderuvuszu kivenné őket, hát a föld leesne.

Azután vizet hozott.

2

Később Nyanderu Mbaekuaa atyánk, a dolgok tudója, csatlakozott Nyanderuvuszuhoz. Így szólt Nyanderuvuszu Mbaekuaához:

– Asszony kell nekünk!

Azt mondta akkor Nyanderu Mbaekuaa:

– Ugyan hol találhatnánk asszonyt?

– Fazékban – és Nyanderuvuszu csinált egy agyagfazekat.

Födőt is tett rá. Kicsit később azt mondta Mbaekuaának:

– Nézd meg, ott az asszony a fazékban!

Nézte Mbaekuaa: az asszony csakugyan a fazékban volt.

Elvitte hát magával.

3

Azután Nyanderuvuszu házat épített magának a föld oszlopának a közepében. Azt mondta Mbaekuaának:

– Vedd magadhoz és ismerd meg az asszonyt!

Úgy is tett Mbaekuaa. Csak arra ügyelt, hogy magja ne keveredjék a Nyanderuvuszu magjával. Egy anyától lett hát Nyanderuvuszu és Mbaekuaa fia, együtt növekedtek az anyjuk hasában. Nyanderuvuszu akkor útnak eredt.

4

Nyanderuvuszu a mezőn dolgozott. Ahogy vetett, haladt előre, mögötte meg telt csövű, zöldellő kukorica nőtt. Hazament azután, és enni akart. Így szólt az asszonyához:

– Menj ki a mezőre, és hozz tejes kukoricát!

Az asszony meg kifakadt:

– Most jöttél a vetésből, és máris tejes kukoricát akarsz!

És még azt is mondta:

– Nem a te fiadat hordom a hasamban, hanem a Mbaekuaáét!

Azzal vette a puttonyát Nyanderuvuszu asszonya, és a mezőre indult.

5

Fogta akkor Nyanderuvuszu a tollas övét, a táncbotját meg néhány keresztbe kötött ágat. Tollkoronáját a fejébe tette. Kiment, körüljárta a házat, és útnak eredt. A Legelső Jaguárok újánál egy keresztbe kötött ágat szúrt a földbe, hogy félrevezesse a nyomaiban jövőket.

6

Az asszony visszatért a mezőről. De Nyanderuvuszu már nem volt a házban. Ekkor vizet töltött egy lopótökbe, a táncbotjáért nyúlt, kiment, körüljárta a házat, és elindult a férje nyomain.

7

Kisvártatva egy virágot kért a gyermeke. Az asszony tépett neki egyet, és folytatta útját. Később megpaskolta a hasát, ahol a gyermek volt, és azt kérdezte:

– Merre ment tovább az apád?

– Arra, ott.

Arra indult hát az asszony, és nemsokára megint kért a gyermek egy virágot. Megint tépett egyet az anyja, de megszúrta egy darázs. Így szólt hát a fiához:

– Ej, minek neked az a virág, még meg sem születted! Most megszúrt miattad egy darázs!

A gyermek igen mérges lett.

8

Ment tovább az asszony, és elérkezett a keresztbe kötött ághoz. Ott újból a gyermekétől tudakolta:

– Merre vette útját az apád?

– Erre, itt, erre ment.

És a Legelső Jaguárok útjára mutatott.

Hogy azt az utat követte, az asszony a jaguárok hajlékába ért. Így szólt hozzá a jaguárok öreganyja:

– Gyere, elbűjtatlak a fiaim előtt. Mert nagyon engedetlenfiam varrnak.

És azzal egy nagy csöbröt borított rá.

9

Estefelé megjöttek a fiai. Vaddisznót ejtettek az erdőben, azt hozták az öreganyjuknak. A többiek is megjöttek, ők nem ejtettek semmi vadat.

– Jó neked, öreganyánk!

Azzal ráugrottak a csöbörre, az meg eltörött. Nyomban megölték Nyanderuvuszu asszonyát. Így szólt akkor jaguáröreganyjuk:

– Ej, unokáim, régóta fogatlan vagyok már! Szedjétek ki nekem a két porontyot, aztán tegyétek őket forró vízbe! Megeszem őket.

10

Fogták, forró vízbe merítették őket. Aztán kis idő múlva nézték, hát teljesen kihűlt a víz. Így szólt erre a jaguárok öreganyja:

– Törjétek meg őket a mozsárban!

Megragadták, törték, törték őket.

– Dugjátok őket parázsba!

Úgy tettek. De kisvártatva látták ám: mind kihűlt a parázs.

11

Idősebb testvérünknek már nyiladozott a szeme. Így szólt a jaguárok öreganyja:

– Ej, unokáim, inkább tartsuk meg őket. Majd a háziállataim lesznek. Rakjátok őket a szitára, hadd sütkérezzenek a napon.

A szitára tették őket, hogy a napon sütkérezzenek. Kis idő múltán az idősebb állni próbált, a kicsi meg négykézláb mászott. Estefelé már nemcsak állni tudott az idősebb, hanem madárölő kis fegyvereket kérincselt:

– Ej, bácsi, jaguár-nagybácsi, készíts nekem nyilat, madarakra!

A jaguár meg készítette neki nyilat. A kisfiú a ház körül járkált, és lepkéken próbálgatta a nyilat.

12

A gyerekek nőttek, cseperedtek, hamarosan már a közeli kertekbe jártak madarakra vadászni. A jaguárok öreganyja így szólt nekik:

– Arrafelé ne menjetek! Erre mehettek kedvetek szerint, unokácskák!

– De vajon miért mondta a jaguár-vénasszony, hogy nem játszhatunk arrafelé? Gyere, öcsém, nézzük meg!

És arra indult a két fiú.

13

Találtak egy zsaku-madarat. Az idősebb meglőtte. A madár leesett, és így szólt:

– Miért nyilaztál rám, miért zsákmányolnál vadat annak, aki meglőtte az anyádat? Szívd ki a sebemet, amit a nyiladdal ütöttél.

A gyerek meg kiszívta a sebet, és a zsaku-madár meggyógyult. Visszafelé indult a két fiú.

14

Míg ott időztek, egy papagáj szállott feléjük rikácsolva:

– A jaguárok öreganyja, az ölte meg az anyátokat!

Sírva fakadt a kisebbik:

– Elvesztettük anyánkat születésünk percében.

15

A két testvér folytatta útját, és egy tóra bukkantak.

– Mossuk meg az arcunkat, testvéreim! Mert még észreveszi a jaguárok öreganyja, hogy sírtunk.

Megmosdottak. Amikor befejezték, majdnem kicsapott a víz a tóból. Így szólt öccséhez az idősebb:

– Eleget mosdottunk. Menjünk innen!

16

Később szopni akart a kisebbik fivér. Ráakadtak az anyjuk csontjaira. Az idősebb feltámasztotta belőlük az anyjukat, ám amikor a kisebb szopni kezdett volna, az anyja újból csontokra hullott szét.

Idővel elcsúful hát az asszonyok melle!

17

Visszatértek a jaguárok öreganyjának a házába.

- Mitől olyan dagadt a szemetek, unokácskák?
- A darazsak megcsíptek bennünket!
- Ej, látjátok, mondtam pedig, hogy ne menjetek arra!

18

Megint madárvadászatra indultak. Ugyanarra mentek. Megint szopni akart a kisebbik fivér.

– Anyánk már nem kel többé életre, testvérem! Inkább adok neked gyümölcsöt.

Azzal fölmászott egy fára, és megteremtette az ivapuru-gyümölcsöt. Az öccse megkóstolta, és azt mondta:

- Túl nagy benne a mag, bátyám!

19

Fölmászott a bátyja egy másik fára, és guaviraete-gyümölcsöt teremtett. A kisebbik megkóstolta:

- Ez igen, jó húsos!

A bátyja fölmászott egy újabb fára, és megteremtette a guavirazsu-gyümölcsöt. Megkóstolta a kisebbik:

- Ó, ez finom édes!

20

Elindultak visszafelé. Magukkal vittek egy guaviraete- meg egy guavirazsu-gyümölcsöt. A guavirazsut eldugták a jaguárok öreganyja elől. A másikat pedig nekiadták.

21

Gyakran jártak a régi kertbe. Csapdát is állítottak, egy kukoricacső volt a csalétek. Arra ment egy jaguár:

- Ej, mit csináltok itt?
- Csapdát állítottunk, bátyánk, jaguár-nagybátyánk!
- Nem ér ez semmit! Semmilyen állat nem megy ilyen csapdába!

És azzal félrehajította a csapdát. Ahogy elment, idősebb testvérünk visszaállította ugyanoda.

Megjelent egy másik jaguár.

– Ej, mit csináltok?

– Játékot az öcsémnek.

– Semmire sem jó ez! Semmilyen állat nem megy ilyen csapdába!

És ő is félrehajította a csapdát. Ám idősebb testvérünk megint visszaállította ugyanoda.

22

– Maradjunk éjjel a csapda mellett, testvérem!

Kis tüzet gyújtottak a csapdától nem messze, és virrasztottak. Hajnal felé mintha egy nagy rongydarab ereszkedett volna a csapdába. Megszólalt az idősebb testvér:

– Van valami a csapdánkban, öcsém!

Bizony feszes volt a csapda kötele, és mögötte a kis gödör helyén a végtelenbe nyíló sötét szakadék tátongott.

23

Hajnalra visszajött a jaguár.

– Na ugye, hogy semmi sem esett a csapdátokba, unokácskák?

– Nem esett.

– Rút egy csapda ez, nem csap ez agyon semmit!

– Hát ha már így van, lépj bele, próbáld ki!

A jaguár meg belelépett, és a csapda agyonvágta. Az idősebb fivér kivette, és a szakadékba vetette. Másik jaguár jött:

– No, fogott-e valamit a csapdátok?

– Nem fogott az semmit.

– Balog egy csapda ez, nem csap ez agyon semmit!

– Hát ha már így van, lépj bele, próbáld ki!

Belelépett, és ő is ottveszett. A többiek, akik az elsők nyomán odajöttek, bűzöset ürítettek, amikor a csapda rájuk vágott. Az idősebb fivér meg mindet kihúzta és a szakadékba vetette. Aztán hazamentek.

24

– Folytassuk, testvérem!

Vittek a jaguárok öreganyjának a guaviraete-gyümölcsből.

– Hol szedtétek ezt, unokáim?

– Túl a lápon, a láp túlsó oldalán.

– Sok ilyen gyümölcs terem arrafelé?

– Bizony, hogy sok!

– Holnap odamegyünk, szedünk egy halommal.

Egy vemhes jaguárasszony még megtoldotta:

– Kár, hogy esteledik, különben máris indulnék! De holnap hajnalban mindannyian odamegyünk!

25

Jó korán útnak eredtek, és azt mondta az idősebb fiú:

– Öcsém, testvéröcsém, nehogy megijedj, és visszahúzd a hidat!

Jöttek a jaguárok, a vízbe zuhantak. Akkor így kiáltott az idősebbik fiú:

– Ej, öcsém, meg ne ijedj értem!

És hullámokat vert a vízen, mind nagyobbakat. Fiatal testvére meg csak féltetni kezdte a bátyját, és bizony visszahúzta a hidat. A vízi ragadozók felfalták a jaguárokat. Csak egy menekült meg: a vemhes nőstény. Sikerült partra ugrania, épp amikor már a sarkába haraptak a vízlakók. Nem sokkal később világra jöttek a kölykei.

Hazatért a két fiú. A jaguárok öreganyja is a csapdában veszett.

– Ej, öcsém, miért húztad vissza olyan hamar a hidat? Ha vársz még egy kicsit, végezhattünk volna anyánk valamennyi felfalójával!

26

Aztán így szólt az idősebb fivér:

– Most elhozzuk a tüzet, testvérem! Én máj d holtnak tettetem magam, és dögszagot árasztok; így próbáljuk elhozni a tüzet.

Teremtett a bátyánk egy varangyot, az majd elnyeli a tüzet. Azután lefeküdt, és szörnyű dögszag terjengett körülötte.

27

Összegyűltek a keselyűk, és tüzet gyújtottak. A karakara keselyű a legelső fák egyikéről figyelt. Bátyánk egy pillanatra kinyitotta a szemét, a karakara pedig észrevette:

– Ej, vigyázzatok, figyel ám titokban ez itt, akit fel akartok falni!
De a többi keselyű lehurrogta:

– Dehogy figyel, dehogy figyel! Hozzátok, vessétek a tűzbe, hadd együk meg!

28

Azzal a lábánál meg a fejénél fogva megragadták, és a tűzbe dobták. Megrázta akkor magát idősebb testvérünk, szerteszórta a parazsat. A keselyűk ijedten rebbentek szét. A vezérük meg így kiáltott:

– Vigyázzatok a tűzre!

Akkor a bátyánk megkérdezte a varangyot:

– Nyeltél-e a tűzből?

– Nem nyeltem én.

– Egy egészen kicsit sem?

– Egy egészen kicsit nyeltem, de már biztosan elaludt.

– No, csak okádd ki! Meglátjuk, ég-e még!

A varangy kiokádta. Még nem hunyt ki teljesen. Akkor meggyújtották a tüzet.

29

Ezzel végezvén, fivérünk egy szalmacsutakból kígyót teremtett. Megmaratta magát vele. öccse gyógyító szereket keresett, meg is lelte, és meggyógyította idősebb fivérünket.

Az pedig ezután darazsakat teremtett, és megszúratta magát velük. Ettől alig lett baja. Csinált hát egy másik kígyót, megmaratta magát, attól aztán meghalt. Kisebb fivérünk ráfújta halott bátyja feje búbjára: attól föltámadt.

30

Így szólt akkor az idősebbik fiú:

– Ej, testvérem, hagyjuk el ezt a vidéket!

Elmentek nagyon messzire. Kisebb fivérünk faggatni kezdte a bátyját:

– Ej, testvérem, testvérbátyám, nincs ezen a földön ember, hozzánk hasonló?

– Bizony hogy van. Koatikat teremtek, akkor majd előjön.

Fölmászott egy dúsan termő cédrusfára, és csinált néhány koatit.

– Most pedig mássz fél egy fára, öcsém!

Azzal kiáltozni kezdett:

– Bátyám-nagybátyám, anyám fivére, meg kell ölni a csíkos farkúakat! Csíkos farkúakat csináltam, hogy megöld őket!

Megjelent akkor Anyai, vagyis Csaria, és azt kérdezte:

– Mit kiáltozol, öcsém, ej, nővérem gyermeke?

– Bizony nem akármióért kiáltozom! A csíkos farkúak miatt hívtalak, hogy öld meg őket, bátyám-nagybátyám!

31

Így szólt Csaria:

– Mássz utánuk, dobáld le őket nekem!

Idősebb fivérünk pedig fölmászott a fára, lelökte a koatikat.

Akkor így kiáltott:

– Ej, nagybátyám, engem meg ne ölj!

– Ugyan, dehogy öllek! Nem öllek én meg téged! Lejöhetsz!

Lemászott, földet ért. De Csaria egyetlen csapással mégis megölte. Bátyánk meg, ahogy elterült, maga alá kakáit.

32

Csaria peguaho-leveleket szakított, és belegöngyölte az ürüléket. Puttonya aljába dobta idősebb fivérünket, fölé meg a koatikat. Akkor utat nézett magának hazafelé. Meglelte, jött a puttonyáért, emelte volna föl: nem bírta. Bátyánk igen súlyos lett. Végül sikerült fölemelnie. Messze elvitte, majd letette a földre, ment megint utat keresni.

33

Épp akkor ért oda a kisebbik fivér. Kiszedte fölülről a koatikat, ráfújta halott feje búbjára, és az életre kelt tőle. A bátyja helyébe meg követ tett a koatik alá. Hogy ezzel végeztek, mindketten fölmásztak egy

fára. Csaria visszatért, vette a puttonyát és elment. Ők pedig ott maradtak.

34

Csaria hazaért. Volt két lánya.

– Milyen vadat öltél, atyánk?

– Meg ne nézzétek! Rút fekete fejet hozok!

Megnézték a lányok. Kiszedték az összes koatit:

– Ej, atyánk, nincs itt semmiféle fekete fej, nincs itt a zsákmányod!

– Megszökött volna? Hadd nézzem magam is!

Nézte:

– Megszökött bizony az! Visszamegyek, lányaim, megkeresem!
És már indult is.

35

A ketten-együtt-levők száraz cédruságból őzet csináltak a fa tövében. Mikor Csaria visszatért, az őz felugrott és elrohant. Csaria meg utána. Visszahozta a fa tövébe, hogy ott ölje meg. Ősszetört egy ágat az őz pofáján:

– Nesze! Mert itt szimatoltál, átokfajzat!

Azok ketten leereszkedtek a fa tetejéről. Új életet adtak az őznek. Addigra Csaria már hazaért.

36

Azok meg ketten azt mondták:

– Gyerünk a házhoz!

És el is indultak. Útközben így szólt az idősebbik testvér az öccséhez:

– Fújj a fejem búbjára!

Ráfújt: virágok nyíltak idősebb testvérünk fején. Aztán ő is fújt virágokat az öccse feje búbjára. Haladtak tovább, és elértek Csaria hajlékához.

37

– Itt jönnek a fivéremeim! – szólt Csaria lánya. És azt kérdezte:

– Honnan van ez a fejeteken, fivéremeim?

– Urukúval meg borssal bekentük a fejünket.

- No, az atyámét is be kellene kenni!
  - Aligha bírná ki azt a te atyád!
  - Miért, hogy csináljátok?
  - Előbb le kell nyúzni a fejbőrt!
  - Annyi baj legyen! Fő, hogy ő is ilyenné változzon!
  - Akkor hát eredj borsért, testvérem!
- Öccse pedig hozott borsot meg egy bambuszkést.

Megskalpolták Csariát. Bedörzsölték azután a koponyáját borssal meg urukúval.

- Most menj a napra!

Úgy is tett Csaria.

- Bírd ki, atyám, bírd ki!

Leült. Eltelt egy perc: föl akart kelni, mert igen perzselte a nap.

- Látod, nem bírja ki!

Eltelt még egy perc, akkor Csaria fölugrott.

- Ugye, megmondtam, hogy nem bírja ki!

Csaria meg üvöltve futkosott:

- Pirí! Pirí! Pirí!

Futott, rohant, és egyszer csak szétdurrant a koponyája. Az agyából pedig szúnyog- és légyraj lett.

38

– Tegyük asszonyunkká a lányokat, öcsém-testvéröcsém! És asszonyunkká tették őket. Hát ahogy kisebbik fivérünk együtt hált az asszonyával, utána egész éjjel fáj a gyomra. Kérdezi hajnalban a bátyja:

- Mitől szenvedsz, testvérem?

- Együtt háltam az asszonyommal!

Aztán meg azt is mondta:

- Pedig csak az íjam fáját dugdostam be neki!

39

– Gyűjtsuk föl a szavannát! Jöjjenek az asszonyaink is!

És fölkerelkedtek.

- Fölégetjük a szavannát! Fussatok, asszonyok!

Lángot lobbantottak, és így sürgették az asszonyokat:

- Fussatok hát!

A két nővér meg a tó felé futott, és már majdnem odaértek, amikor a hajuk lángsüveggé változott, és szétdurrant a koponyájuk. Belőlük is légy- meg szúnyograj lett.

40

Ekkor megjelent egy másik Csaria. Éppen vadásztanyát ácsolt a két fiú a madarak fürdőzőhelye mellett. Jött Csaria, elijesztette a madarakat.

– Hozz borsot, testvérem!

Azzal szétmorzsolta a borsot és a vízbe dobta. Visszafelé menet Csaria megmarkolta a hímvesszejét, a vízbe dugta, hogy megmossa. Kihúzta a vízből, de nem érezte tisztának. Megint bemerítette: égette a bors a vesszejét. Ordítva elrohant: „Pirí! Pirí! Pirí!” És ő is a szakadékba esett.

41

Megteremtette idősebb fivérünk a mandaszaia növényt is.

Múlt az idő, és öccse mind erősebb lett. Bátyánk később kifúrt egy lopótököt, és csörgőt készített belőle. Atyját akarta követni: Csaria megtanította a táncra. Eljött hát négy hold múltán Nyanderuvuszu, és magával vitte idősebb fivérünket. De útközben összeveszett az atyjával a fivérünk. Öccse meg nem törődött velük: ő csak szopni akart. Idősebb fivérünk kérte atyját, tegye őt magához hasonlónak. Atyja teljesítette fia kívánságát, ő pedig elment, hogy véget vessen a gonosz dolgoknak. Mert bizony gyakran morog a kék jaguár!

42

Idősebb fivérünk fölöttünk lakik. Ő vigyáz a földre, tartja a föld oszlopát. Ha nem törődne vele, hát összeroskadna a föld. Öreg már ez a föld! Unokáink már nem serdülnek fel rajta! És viszontlátjuk mind, aki meghalt. Eljön az éj, és a denevér leereszkedik, hogy végezzen velünk, a többi földlakóval. És a kék jaguár előjön a homályból, előjön, hogy felfaljon bennünket, a kék jaguár!

43

A jaguárok megölték az anyánkat, Nyanderuvuszu pedig elvitte a lelkét-szavát. Most újra él anyánk. Nyanderuvuszu újra erőssé tette.

Azután Nyanderuvuszu megteremtette a majdani Tupát. Amikor anyánknek kedve tartja, elküld érte, és Tupá jön: kéregcsónakjába ül, és két madár száll a csónak szélére. Ők őrzik a táncbogát. Amikor megérkezik anyánk hajlékába, rögtön elcsitul. Visszafordítja a csónakját, anyánk felé fordítja. Aztán beszélgetnek. És a néma villámok egyre hullanak Tupá ajkáról.

44

Téltől télig tart a tánc. Akkor út nyílik Nyanderunak^{12}: ha kiérdemelte, út nyílik előtte. És mi elindulunk ezen az úton arcunk irányába, napkelet felé. Elég ük a legelső vizeket. Nyanderu átugrik a vizeken. Mi pedig, a fiai, mi száraz lábbal kelünk át, mert a vizek visszahúzódnak.

45

Átkelünk a vizeken, és eljutunk a vapurü-földekig. Anyánk hajlékánál egy nagy kert, egy banánkert virul. Átmegyünk azon is, át az erdő sűrűjén. Amikor kiszárad a torkunk, mézet lelünk. Továbbvisz az utunk, az ivaporé-földekre: de nem eszünk az ivaporéból, bármi száraz is a torkunk. Amint megyünk tovább, a gyönyörű vízhez érünk. Iszunk belőle.

46

Onnan anyánk háza felé indulunk. Már közeljárhatunk, amikor előjön az arara, és azt kérdezi:

– Mit esznek majd a gyermekeim? Ezt kérdezte anyánk.

Mi pedig azt feleljük:

– Kukoricalépenyt meg érett banánt eszünk.

Aztán továbbmegyünk, ekkor elénk száll az avia-madár:

– Mit esznek majd a gyermekeim?

Mi pedig azt feleljük:

– Kukoricakását eszünk!

A madár elröpül anyánkhoz, és elmeséli neki.

Amikor betoppanunk, anyánk könnyekre fakad, és így szól:

– A földön bizony mind meghaltok! Ne menjete vissza. Ezentúl maradjatok nálam!

A TŰZ EREDETE

A csapiré-keselyűké volt a tűz, és senkinek sem akartak adni belőle. Megették a döghúst, hiszen volt, amin megsüthették. Mikor megsült az edelük, mindig kioltották a tüzet. Szétszórták a kihunyt üszköt, és a tüzet megint elrejtették. Majdani bátyánk azon töprenkedett, hogyan szerezhetné meg nekünk a tüzet. Így fordult hát az öccséhez:

– Vágj le két levelet a pindópálmáról. Aztán szúrd le a földbe, szemben egymással. Sodorj ostort egy harmadik levélből, erősítsd egy fanyélre, és pattogtass vele a fehér ember háza körül. Meglátjuk, fölkel-e minden ló. Mert a lovak, mikor jól belaknak fűvel, elszunnyadnak.

Úgy is tett az öccse. Néhány nap múlva azonban az egyik ló nem kelt föl. Megdőglött, már fel is fúvódott. Hívták akkor a keselyűket:

– Gyertek, egyétek! Mi nem esszük az illet.

Így szólt ekkor bátyánk az öccséhez:

– Megvárjuk a tüzet, amit a csapirék hoznak. Hátha sikerül ellopunk. Segítségül hívjuk a varangyot, a zöld békát meg a zsakupé-madarat. Mély torkuk van, talán el tudják nyelni. Megvárjuk, amíg a keselyűk tüzet gyújtanak, hogy megsüssék a lovat. Amikor rávetik, a ló majd föléled, és megrázza magát. Akkor aztán meglátjuk, el tudja-e nyelni a tüzet a varangy meg a zöld béka.

Megrázkódott a tűzbe vetett ló. Kiugrott a tűzből a feltámasztott ló. Szétrúgta a parazsat. A keselyűk megijedtek. Elröpült valamennyi. Nyelt a parázsból titkon a varangy is, a zöld béka is meg a messziről jött zsakupé-madár is. Nyeltek a parázsból és elmentek. Amikor aztán eltűntek a keselyűk, a majdani Nap és öccse, Gujrapepo, hívták társaikat:

– Nyeltél-e a tűzből?

– Nyeltem!

– Hát te?

– Én is!

– És te?

– Én is nyeltem.

– No, akkor hányjátok ki!

A zöld béka meg a madár kiokádta, de az bizony már nem volt tűz: kihunyt a parázs. Túl sok volt a nyáluk, azért hunyt ki. Akkor hívták a varangyot:

– Te is nyeltél a tűzből?

– Nyeltem!

– Akkor most hányd ki!

Kiokádta, és látták, hogy a tűz nem hunyt ki egészen.

– Jól van! Most majd mi gondoskodunk a tűzről! Minden fába rejtünk belőle!^[13] Hozzatok babérágakat! Hozzatok száraz pindógubókat, amelyek termés nélkül száradtak el! Azokra tesszük a tüzet. És így az utánunk jövők akkor sem maradnak tűz nélkül, ha nem ad nekik a fehér ember.

Azzal tüzet raktak. Babérágakat meg liándarabokat hoztak, így őrizték meg nekünk.

MINDEN DOLOG UGYANAZ

Minden dolog ugyanaz, nem is kívánunk mi egyet sem belőlük, mert keservesek azok mind.

Át kell szelni a nagy vizeket. Igen, történjék akármi, át kell szelnünk őket, néha a tulajdon akaratunk ellenére is. Átkelünk a vizeken, mert rákényszerítenek a körülmények.

Íme, a nagy tenger, fivérem, ezt mi teremtettük. Maradjon csak meg tengernek! Van elég eleségünk, fivérem, mi kellene még nekünk ezen a rút földön?

– Táncoljunk, és induljunk el, föl az égbe!

Aztán így szólt öccséhez a Nap, a tánc végeztével:

– Nyilazzunk az égbe, löjünk a fejünk fölé nyilakat! Lássuk, visszaesnek-e?

Azzal a magasba lőtt egy nyilat. Hallgatózott, nem hallott semmit; a nyíl nem hullott vissza.

– Még egyet, testvérem!

Újabb nyilat lőtt a magasba. Figyeltek: az sem hullott vissza. Aztán így folytatták, egyik nyilat a másik tollába löve, míg csak a nyílvevő-oszlop vége a földig nem ért.

Azt kérdezte akkor fiatalabb testvérünk:

– És most mit tegyünk?

– Gyere közelébb, fivérem! Te is, Urutaú nővérem! Vigyük fel nővérünket az égbe! Ha jönni akar, fölviesszük az égbe. Ha maradni akar, hát csak maradjon. Maradjon egyedül, zokogjon itt, ezen a rút földön. Ott, úgy hírlík, fönn lakik hatalmas atyánk és dédatyánk, a dolgok tudója. Ne feledjük ezt. Hajlékának ajtajába lőttük a nyilunkat. A nyílvevő-oszlopon megyünk az égbe.

Nővérünk maradjon hajlékunkban, amelyet mi most elhagyunk. Maradjon itt az urukú is, sarjadjon az elhagyott hajlék mellett! Dalolni fognak az asszonyok, amikor urukúval festik egymást, és majd emlékeznek ránk. Dalolni fognak elhagyott gyermekeink. Emlékeznek majd reánk, atyáikra, e rút föld jövő lakói. Látva mindent, emlékeznek reánk, kik itt nőnek fel és dalolni fognak.

És ha majd a napkelet felé lakók megismerik mind e tudást, akkor ismerni fogják a gyermekeink, amit rájuk hagytunk. Amit

magunk helyett rájuk hagytunk. Induljunk hát.

Urutaúhoz, nővéréhez fordult a Nap:

– Ülj le erre a fatönkre, és kísérv bennünket a szemekkel, amíg csak teljesen el nem tűnünk messze fönn a levegőben. Hagyd el akkor a sírást!

Fohászt mondtak a hajlékukban. Aztán fölemelkedtek az égbe. Megérkeztek atyjukhoz:

– Miért hagytál el, atyánk? Elhagytál bennünket nagy nyomorúságunkban ezen a rút földön! Téj vissza a földre, atyánk! Elhagytál bennünket, magunkra hagytál a nyomorú földön, ezért vezekelned kell, atyánk, térj hát vissza a földre! Ez itt a fivérem, Gujrapepo, a Madárszárny. Én vagyok a bátyja.

– Nem, fiam, csillapodjon haragod! Nekem itt kell maradnom; én az égi hajlékban maradok, mert én vagyok Nyanderuvuszu, és te a fiam vagy, meg ő is a fiam!

Valóban ők voltak azok, akik egyszerre fogantak, egyszerre születtek. Így szólt ekkor az idősebb fivér:

– Ne gyötrődjünk hát tovább! Te menj el a magasba, öcsém, messze, a magasba menj el! Én atyámmal, Nyanderuvuszuval maradok. Hallgatjuk, mi folyik a megrontott földön.

Urutaú meg egyre csak sírt.

– Ne bánkódj miatta, fivérem. Ne szomorkodj a könnyei miatt. Maradjon csak ott! Ne törődj vele. Legyen rossz ez a föld mindig is, és virágozzék nekünk.

Milyen hatalmas vizek folynak! Folyók indulnak majd ebből. E nagy vizet mi alkottuk. Patakok szaladnak folyam-urukhoz. Ezeket sohasem hagyjuk kiszáradni. Mi fakasztottunk minden forrást a fák tövében. Nem fognak ezek, testvérem, soha kiszáradni!

Mi ültetgettük a fákat is. Mi ültettük őket mind. Gyümölcsöznek, hogy legyen élelem e rontott föld lakóinak. Mi rendeztük mindezt így. Amelyik fa pedig elszárad, lehullatja gallyait, hát abból meg új föld lesz! Ne bánkódj, testvérem, a korhadó fák miatt!

Vigyázzunk azokra, akiket a földre küldtünk, akik a rontott földön maradtak. Szolgáink lesznek ők, de mi nem akarjuk majd érezni, hogy az uraik vagyunk. Nevelgetik majd kicsinyeiket, és mi látni kívánjuk őket. Magunkhoz szólítjuk őket, és anyjuk sírni fog, és sírni fog atyjuk is.

Költözzön rend a dolgok közé, testvérem! Ami forró, az a nap felé áll, az a nap körül van. Nyavandú^{14} ül a nap mellett, ő fújja a ködöt. Tollkorona az ő dísze, tolifüzér a takarója, íja, nyila mellette van. Ezeket viszi magával, amikor a föld rejtett ösvényein jár. Tisztelet árad mindezek felé. Emlékeznünk kell erre, testvéreim, emlékeznünk kell a jövőben erre.

Íme, itt van már a hírvivőnk. A dolgokat, amelyek árthatnának a kisgyerekeknek, ő eltakarítja az útjukból, a föld számtalan útjáról. Számtalan sok a földön az út, s mindről eltakarítja azt, ami a kisgyermek ártalmára lehetne. Megóvjuk azokat, akiket játszani engedünk a megrontott földön. Először elosztatjuk a ködöt, hiszen csak úgy láthatjuk, óvhatjuk azokat, akiket játszani engedünk a megrontott földön.

Eredjenek a hírvivők, halljanak meg mindent, és tisztítsák meg majdani ösvényeinket. Elindulunk mi akkor.

Ezért kell táncolnunk, hallgatnunk; ezért a rend.

A táncbot urának, Nyavandúnak a hírvivője ő. Azt mondjuk dalainkkal: jóságosak ők mindannyian. De óvd magad, testvérem: túl heves Nyavandú dala. Nehogy túl nagy vágyat ébressz magadban iránta.

Nyavandú viszi majd üzenetünket. Elküldi nyilát a földre. Azok közül, akiket átszúr a nyila, aki meghal, meghal, aki nem hal meg, nem hal meg. És mindegyre tisztítja majd útjainkról a veszélyt.

És hallgatni fogjuk őt. Hiszen ő a szita ura. Vizet visz a magasba nagy-nagy szitájában; onnan öntözi, esőzi ezt a rossz földet. Ebből a színig áradt lagúnából vigye a vizet. Mi majd lecsorgatjuk a földre, enyhülésül az ott játszadozó gyermekeknek. Nincsen messze már vigasságunk helye. Nincs messze már Tupá. Még nem értünk el a Tupá hajlékába, azért bolyongunk a rút földön.

Úgy érünk el Tupához, ha tánclépésekkel megyünk. Ha folyton-folyvást táncolunk, úgy érünk el Tupához!

És mi, testvéreim, akik a dolgokat elrendezzük, enyhet adunk a földnek, mert messziről nagy szelet hívunk.

Eredjetelek, nyissátok meg útjainkat: eredjetelek, hírvivők, mert elindulunk mi most, hogy békével menjünk a dolgok elé.

Útra kelünk: zengő ég fölöttünk. Mennydörgést zúdítunk alá. A rémítő dolgokra zúdítjuk mennydörgésünket, eltereljük az égzengést

a rossz földről, játszó gyermekeink földjéről.

Messzire ellátszik a mi hírvivőnk, de mi eltakarítjuk a veszélyt az utakról. Száraz fák törzsében laknak a veszély urai. Ne kíméljük őket! Égzengés zúdul, s ők eltűnnek. Villám zúzza szét a száraz törzseket, megperzseli a száraz gallyakat. Nem is tudjuk elmesélni mind-mind e dolgokat.

Nem ismerjük a fehér embertől eredő dolgokat. Miénk az örök íj, miénk az örök nyíl is. Nem kell tehát már aggódó szívvel járni e rontott föld útjain.

Nem nézünk tovább e rút dolgokra. Költözzék rend közéjük. Ezt tesszük mi. És csak így tudtok, fiaim, felemelkedni a rút földön, csak így tudtok felmagasulni, fiaim!

Hallgattok-e rám, fiaim? Tanácsomat osztom! Nem vagyok én boldog itt már. Elhagyjuk mi a rút földet. Elhagyjuk a rút földön bírt testünket. De Szavunkat^{15} az égbe visszük. Égbe kell vinnünk a Szavunkat. Tupá vezet majd, ahová mennünk kell. Át kell szelni ezt a nagy vizet, amelyet mi alkottunk, s amit így nevezünk: tenger. Csak úgy jutunk atyánk hajlékába, ha átszeljük a nagy vizeket.

Látjátok-e? Odaszúrtuk a táncbotokat! Fáklyákat kötöttünk rájuk.

Tiszteljétek e díszeket, amelyeket még atyánk viselt! Mert nem virágozik föl a rút föld, ha nem bánunk velük méltóképpen. De ha ezeket a díszeket tisztelettel használjuk, bizonyos nem maradunk tovább a rút földön, csak amíg itt kell maradnunk.

A ROSSZ FÖLD

A legfőbb Tupán így szólt a fiához:

– Menj, teremtsd meg a rossz földet! Áss alapokat a majdani nyomorú földhöz. Legyen ott hős az örök pindó, a kék pindópálma! Ha nem nyújt enyhet ott nekünk a pindó, keserves lesz a dolgok sora bizonynal.

Mert nem más a pindó, mint testünk idegszájai. Ha nem nyújt enyhet nekünk a pindópálma, bizony keserves sora lesz a dolgoknak.

Erős horgot akassz, fiam, egy csirka-fára: az tartja majd a földet. Jó erősen kösd rá a földet! Gyúrd egy marék sarat, aztán dugj bele guavira- meg guaporoiti-magot, hogy gyümölcsözzenek!

Ez a vadmalac növeszti majd meg a földet. Te csak egy marék sarat gyúrd, és ebből kinő a rossz föld. A vadmalac növeszti, és öröm lesz akkor! Én eljövök majd, ha már akkorára nőtt, mint kívántuk. Erős horgot keress. Csak egy horogra akaszd, kettőnek nem tudnánk gondját viselni. Annak az egynek, amire akasztod, gondját viseljük majd. Kell nekünk ez a föld, hisz már-már ellep a víz. Az pedig nagy baj lenne, ha elborítana bennünket a víz! Az erdő szívében élünk, nem élhetünk mi vízben, nem élhetünk a vízben-bújók uraiként.

Túijon gödröt a rút földben a vadmalac a csirka-fa gyökerei közt! Formálódjék a rossz föld. Növessze nekünk a nyomorú földet a vadmalac. Nem öljük meg, fiam, a vadmalacot. Itt a víz; legyen itt az ivóhelye, hadd oltsa a szomját. Pihenni meg pihenjen a guavira-fa tövében; attól sokasodnak nekünk a dolgok.

És ha úgy akarom, hogy megint hamuvá égjen a föld, csak le kell akasztanom a horgot. És nincs az a Nyande Hara^[16] meg az a Mi Atyánk, ami azt visszaakasztaná.

Nem lesz több élőlény a földön. Semmi sem lesz, és mi elmegyünk, mindannyian. Az sem lesz többé, amit úgy hívunk: fehér ember. Mert elpusztul, kivész mind egy szálig. Széthajigálják a rongyaikat ezek az emberek, ha elgyötrődnek a fáradságtól.

Igen súlyos az, amit mi ködnek nevezünk. Igaz atyánk pipafüstje. Köd terjeng a rossz földön, köd teljed szét. Szóljatok nekem, ha már fojtogat a köd, mert én dalolni is szoktam. Én tudom, mit kell tenni; eljövök és eloszlatom a ködöt. Eljövök, és súlytalanná

lesz a köd a rossz földön. Csak így lesznek boldogok, csak így könnyebbülnek meg az apró lények, amelyeket szerteküldünk a földön. Boldogok lesznek földre küldött unokáink is, testünk részei. És multság is kell nekik. Ezért is eljövök majd. Jégeső és szél szórja szét a ködöt, csak az tudja szétszórni. Az egész földet elborítja a fojtogató füst, az azért van, mert rossz pipát gyújtott Nyamandú. Szóljatok nekem, ha homályba burkolja a köd az útjainkat. Eljövök és eloszlatom a ködöt.

És ha nem így történnék majd a dolgok: el kell hagynunk a földet. Mert ilyen dolgok között sohasem élhetünk. Minden dolog ugyanaz, és nem kívánunk mi egyet sem belőlük, mert keservesek azok mind.

Lásd! Miénk volt a kék jaguár! A miénk volt, hogy föligya a hold vérét. Hogy ne hulljon csöppenként a hold vére a föld színére. Az örök agutí a mi szelíd állatunk. A jaguár csak arra volt, hogy a hold vérét igya. A hold húsát elorozzuk, Tupának adjuk eledelül.^{17}

Fölvirágzik ettől mind, akit dalolni küldünk a földre.

Meglelik majd asszonyukat, és gyermekeik születnek; és eljutnak az Igék birtokába. Hozzánk szállnak az Igék. Keserves lesz, ha az Igék nem érnek el hozzánk. Tudjuk ezt mi jó előre.

Ásson, túrjon hát a vadmalac, növessze nekünk a nyomorú földet. Csak akkor ér romlás a földre, ha a horgot leakasztom.

Én mondom ezt nektek, én, Tupá! Ha fületekben, fejetekben marad a tanításom, akkor föllelitek a nyomdokaimat. Én most fölmegek az égbe.

Megtarthatod majd mindezt, fiam, az emlékezetedben, és dalolni fogsz akkor. Maradjanak meg a teremtményeim! Én majd messziről hallgadak benneteket. Csak így éritek el a célotokat.

Messze megyek, olyan messze, hogy többé már nem láttok! Őrizzétek hát jól, őrizzétek meg jól a nevemet!

A RÚT FÖLD

Nebet adott a Nap az erdő minden állatának, minden madarának.

Azután így szólt az öccséhez:

– Itt házat építünk és bevetjük a földet, hogy legyen ennivalónk.

Mert éhesek lesznek ám a gyerekeink! Mindennap akarnak majd enni. Mi pedig nem maradunk ezen a rút földön. Nem elég üde már nekünk ez a föld. Elmegyünk, és nem jöhetünk ide többé. Meg kell hát tanítanunk a gyerekeinket, hogyan éljenek. Meg kell tanítanunk őket, hogy nélkülünk is megéljenek a rút földön, ahogy mi is megéltünk. Ugyanazokat az énekeket dalolják majd, mint mi. Mi pedig messziről hallgatjuk őket, őrzik-e, dalolják-e még az énekeket? Dalolniuk kell, amikor eljön Tupá. És nagy-nagy szél jár majd velünk, amikor visszatérünk a földre. Erősre kell építeni a házakat! És meghallgatjuk majd az imákat.

Tupá műve e rút föld. Mi nem maradunk rajta tovább. Íme a nagy ház, itt táncolhat mindenki.^{18} Itt hagyjuk az urukút, hadd fessék egymást nővéreitek, hogy kedvetek teljék bennünk.

El ne mulasszátok a táncot!

Számtalan nép örül a földnek. Ne vegyüljete el velük! Ti ne mulasszátok el a táncot. Rázzátok, rázzátok a csörgőt! Nővéreitek meg a táncbotot! Csak rázzák, lóbálják a táncbotot nővéreitek! Zengjétek, szüntelen zengjétek Tupá dalait. Őrizzétek e dalokat, őrizzétek asszonyaitokat is. Bajt hoztok magatokra, ha nem lesztek állhatatosak, ha türelmetek apad, ha nem őrzitek a dalokat, és akkor sohasem költözik erő belétek.

Nőjön csak az urukú! Vele ékesítsék magukat az asszonyok, ne a fehér ember cicomáival! Mi elrejtezünk. Mi nem maradunk a fehér emberek között, ezen a rút-rút földön!

Én, Nyamandú, az igaz Atya szólok hozzátok, mert én vagyok a dolgok tudója, én, aki mindent látok!

Te, aki hallgatsz, ismersz magadtól minden dolgot, ami árthat neked. Ezért fordulok hozzád. Fejed legyen az én igém háza. Ne vesztegeds el, fiam, az igéket! Fejed legyen a háza minden igémnek.

Semmi már a lények léte, akiket mi tisztelünk.^{19} Nem ismeri már a dalt zengőket Tupá, igaz Atyánk.

Nincsen már hatalmam, mert hatalmasabb Tupá énnálam.^{20} Zengőbben dalol Tupá! Én hallgatok.

Mert Tupá tekintete mindent átölel, azért én már nem teszek semmit. Tupá előtt meghajtok, én már semmi sem vagyok.

De ha egyszer még lesz erőm, akkor nagy sódra lesz a dolgoknak. Mert én terjesztem a ködöt!^{21}

IPÁ-KARAI

Tapá igen félelmetes ember volt. Fösvény, heves vérű és kegyetlen. A haja belógott az arcába, az állát sebhely csúfította. Egyetlen lépést sem tett fegyvere, egy színes kövekkel kirakott takapé nélkül. A házától egy ugrásnyira csörgedezett egy tiszta vizű forrás, az Ikuá-Tapá, amelyet cölöpökkel körülkerített, tövises bozóttal befedett, hogy még a madarak se férjenek hozzá.

Azon a nyáron rettenetes szárazság sújtotta a vidéket, úgy kiégett minden, mintha tűzvész pusztított volna. A naptól megrepedezett a föld, az állatok elmenekültek, a rovarok elpusztultak, a fák és a növények elszáradtak. A kétségbeesett emberek pedig egyre nagyobb áldozatokat mutattak be Tupának, a víz és a mennydörgés teremtő istenének. A gyerekek fekete dohányt rágcsáltak, aztán a nyállal kevert örleményt a legelőszőr virágzó pálmafa tetejére köpték. A varázslók a magasba emelték a matéból és kurupából készített fáklyákat, hogy a füstjük elvigye a felhők fölé a haldokló természet jajkiáltását. A házak ajtaja előtt mindenfelé fölfúvódott döglött békák heverték. A felnőttek virágzó spanyolnád pálcával csapkodták a levegőt. De semmilyen varázslat sem hozott esőt. Nem volt hát más hátra, mint meghintem a földet a forrásvízzel, amelyet egy virágkoszorús hajadon merít egy vadonatúj korsóval. A kókadozó fák alatt összegyűltek hát csendben a hajadonok, de senki sem mert vizet merni az Ikuá-Tapából, az egyetlen forrásból, amelyet eddig megkímélt a szárazság.

Ezen a napon még elviselhetetlenebb volt a forróság. Egyetlen szélfuvallat sem zörgette meg az összeaszott leveleket. A gyerekek sírtak, és könnyeiket lenyalva enyhítették szomjúságukat, a felnőttek pedig az eget kémlelték, és hol könnyörögtek, hol meg átkozódtak. Tapá éberen őrizte a forrást, amely már csak egy vékony szálcskára fogyott, és a vihart jelző, rekkenő hőség már csaknem elemésztett embert, állatot. Úgy déltájban egy apró lábú, fehér tunikás hajadon állt meg a forrás mellett, kiszáradt ajkai lázról árulkodtak, bizony már-már halálán volt.

– Tapá – szólalt meg –, adj egy kis vizet. Csak egyetlen kortyot, mert meghalok.

Tapá erre fölkapta a színes kövekkel kirakott takapét, és így kiáltott:

– Takarodj innen!

– Ez a víz nem a tied, nem is az enyém, senki földi halandóé – felelte a hajadon –, ez Tupá-mbáé. És a gazdája úgy akarja, hogy hintsük meg vele a földet, hogy esőt küldjön nekünk. Esőt! – kiáltotta a lány, és hirtelen az avaré lába elé vetette magát.

– Én is áhítottam a te szerelmedet, a testedet, annyira vágyakoztam, kis híján elepedtem utánad. Te bezzeg megvetted az állhatatosságom, hát akkor hogy merészelsz most a szánalmamért esdekelni? Tapá a nevem, mert az én erőm végez mindennel, ami csak elér hozzám – mondta lihegve a férfi.

A lány ekkor fölállt volna, de erőtlenül, ájultan esett össze. Megjelent egy izmos, erős legény és a karjába vette.

– Tűnjetek el innen – kiáltotta Tapá. – Mielőtt még a keselyűk fölfalnának benneteket!

A legény a vállára hajtotta szerelmese fejét. A mélyen csörgedező víz nem enyhítette hát a szomjúhozó kínját. A legény meg egy pillantást vetett a forrásra, aztán a felfegyverzett férfiakra és dühös vetélytársára, majd megrázta a fejét, ökölbe szorította a kezét, és bosszút esküdött.

Tapá pedig nyugalmat színlelt. Reszketett a keze, eszébe jutott a denevér, amelyik a bal halántékát súrolta, az ibiráró botja, amely az ujjá közt darabokra törött, a házába menekült szarvas, a rügyek, amelyek a kunyhóját tartó ágasfán fakadtak, meg a hold, amely csak neki ölt bíborszínt. Ennyi titokzatos jel már-már elrémisztette, de nem oltotta ki gyűlöletét, sem féltékenységét. Talán ha másokról lett volna szó, elülne a haragja, de hogy megnyugodhassék, annak az asszonynak meg legénynek el kellett tűnnie a föld színéről.

– Eredjetek a nyomukba, és gyújtsátok föl az erdőt – parancsolta meg a többi legénynek.

Szörnyű recsegés-ropogás verte föl az őserdőt. A magasba csaptak a lángok, és a tűz villámgyorsan terjedt tovább. Az emberek sikítózva, jajveszékelve menekültek. Sok-sok állat odaveszett, mert nem hagyta el a kicsinyét. A levegő megtelt izzó pernyével, fojtogató füsttel.

A legény, az ájult lánnyal karjában, meg-megállt, a haja meg a lány ruhája lángot fogott, alig bírta eloltani. Ekkor egy égő szentjánoskenyér-fa rájuk omlott, és elborította őket az izzó parázs.

A vöröslő halom előtt egy varázsló figyelte a madarak röpködését, a füstoszlop vonalát meg a jaguár menekülését.

Nagyon régen egy ipurú elpusztította a föld lakóit, azóta a családjában valamennyi varázsló a Guá rakán, az esővihar előjelét tanulmányozta.

– A mögött a taguató ju mögött bújik meg az eső – szólalt meg hirtelen.

Es valóban eleredt az eső.

Szakadt, mintha dézsából öntötték volna, az Ikuá-Tapá titokzatos partja beomlott, a patakok megduzzadtak. Vadul hullámozott, hömpölygött a tűz. Senki se mondta volna, hogy az égből esett, inkább azt hitte volna az ember, hogy a földből tört föl ez az iszapos, sárga folyó, amely ellepte még a timbó koronáját is, megtépázta az erdőben meg a domboldalakon álló pálmafák ágait.

Elöntötte az ár a dombokat, még a legmagasabbat, az Obi dombot is. Egy sovány asszonynak sikerült fölkapaszkodnia egy sziklára. Csapzott haja eltakarta az arcát, a nyakában egy talizmánnal teli guajaka lógott. Mindenki kíváncsian figyelte. Igen híres varázslóasszony volt. A környék legügyesebb ördögűzője. A szikla mögött guggoló Tapára mutatott.

– Ő hozta ránk ezt a bajt. Olyan ember ez, mint a korhadt fa, amelyet le szoktak dönteni.

Az avaré lehajtotta a fejét.

– Nézzétek csak azt a sötét foltot, amely úgy úszik a vízen, akár egy csónak. Az a pirájhü, a legveszedelmesebb I-porá. Elnyeli a hajótörötteket, fölkaparja a vizeket, és föltámasztja a szelet. Ha nem állítjuk meg, hát vége az életünknek.

Hatalmasat dördült az ég, az emberek rémülten takarták el az arcukat. Aztán hirtelen felödött bennük a megoldás, hogy menekülhetnének meg a nagy veszedelemtől.

– Adjuk oda Tapát az I-poráknak – követelték egyhangúan.

Az meg még mindig ott guggolt a szikla mögött, puha, vizes haja olyan volt, mint az ébenfa, amikor azonban meghallotta társai szavait, bizony menekült volna már. De hiába, mert a bosszúvágyók bekerítették. Térdébe élesen belenyilallt, az eső egyre verte, és tudta, hogy nem kerülheti el a balsorsát. Aztán megragadták, és a

félelmetes áradatba vetették. Érezte, ahogy egy szellem vagy egy hullám elkapta és elnyelte.

Egy darabig még ott hánykódott a teste a kegyetlen folyamban. Hol eltűnt, hol meg fölbukkant, kígyók meg liánok tekeredtek rá. Aztán egy örvény örökre elnyelte.

Sebes szélvihar tépázta a pálmákat. Besötétedett, az éjszaka úgy eltakarta a vidéket, mintha egy súlyos, nagy kendőt terítettek volna rá. Csak egy-egy villám szakította meg a mindent betöltő, nedves sötétséget.

Másnapra ugyan elült a vihar, de hátrahagyta szörnyű nyomait. Akik túléltek, szódanul szemlélték a megtépázott, feldúlt vidéket. Kicsavart fák, állatok, leszakított háztetők úsztak, forogtak az örvénylő vízben.

Az avaré áldozatokat ajánlott az isteneknek. Az ő mesterkedése térítette el a villámot, fékezte meg a tomboló vihart. A déli szél eloszlatta a felhőket, és az égbolton lassan felragyogott a szivárvány, amelynek egyik szára szinte belemerült a hullámokba, a másik meg beleveszett a domboldal kékeszöld erdőségébe.

– A repülő tollas kígyó szálljon le, és igya ki a vizet – fohászzkodott a varázslóasszony.

– De meg ne nézd – intette az avaré –, mert bizony kancsal maradsz, de még csak rá se mutass, mert megbénul az ujjad.

– Jaj, minket nyel el. Elragadja serdülő leányainkat – siránkoztak az anyák, és valamennyien el akartak menekülni erről a bajsújtotta vidékről. Átúsztak a vízen, és eltűntek a messzeségben.

A völgy helyén meg, ahol az Ikuá-Tapá csörgedezett, egy hegyektől övezett nagy tó keletkezett.

Egy szép napon a tópartra érkezett egy igen elcsigázott férfi meg egy asszony: férj és feleség. Az asszony lába belesüppedt a partot borító fehér homokba, és így szólt:

– Gyönyörű szép ez a vidék, de ez a némaság igen szomorú. Élőlénynek nyoma sincs. Még azt hihetné az ember, hogy erre csak kísértetek laknak. Menjünk is innét! – mondta, de azért lefeküdt a bársonyos homokra.

– Ha a kísértetek meglátják a mosolyodat, nem tesznek kárt tebenned – vigasztalta az ura.

– Elfelejtettem én már nevetni – mondta az asszony. – Minden elzárt haú pa balszerencsét, panét rejt. Attól félek, még majd elpusztul bennem a magzat, akit a világra akarok hozni – azzal lehunyta a szemét, arcára félelem és szörnyű fáradtság ült.

– Biztos helyen van az a testedben – nyugtatgatta az ura. Aztán arra gondolt, hogy a felesége már egy lépést se bír tovább menni, majd fennhangon így folytatta: – Nyugodj meg. Én megvédelek. És egészséges fiút szülsz majd. Ha már nagyobbacska lesz, eljön velem szarvasra vadászni, te pedig megsütöd a húst. Aztán ha már felhagy a játszással, hát elkísér a harcba is.

– Azt már nem, nem engedem, hogy az én fiamat megöljék.

– Őt nem ölik meg, ő öli le az ellenséget.

– Azt se engedem. Megfogadtatom vele, hogy soha sem okoz fájdalmat más anyjának.

– Akkor meg jobb lenne, ha lányunk születne.

– Kislányunk majd bekötözi, sós mézzel meggyógyítja a sebedet, pajtásai a madarak lesznek, virágot szed a domboldalban, és feléleszti a tüzet. Jaj de fázom. Egy piros fényű csillagot látok, és félek a közelgő órától. Ha feljönne a hold, szedhetnél füveket, a főzetüktől elmúlna a fájásom, de nincs fönt a hold, csak ez a csillag, és vörös fénye súlyosbítja a bajt. Azért mégis menj, és keress füveket.

– Nem hagyhatlak egyedül. Melletted maradok. Tudod, hogy nálam van az a kő, amely az özönvíz előtt az égből hullott a földre, és Tamandaré megtalálta, neki is megmentette az életét, bölcsességet adott neki, hiszen varázsló lett belőle. Ezzel a kővel megfékezte a szelet, leigázta a gonosz szellemeket, elállította az esőt, és megtanult a dolgok nyelvén. Ez a kő majd téged is megsegít.

– Nem változtathatjuk meg a sorsunkat – felelte az asszony igen keserűen.

– Márpedig nem hagyom, hogy bárki is elvegyen tőlem.

– Hová menjünk, hogy ne lássuk többé ezt a tűzcsillagot?

– Nem marad örökre az egünkön – vigasztalta az ura. – A ma éjjel elhozza a holnapi napsugarat.

Aztán a férfi rőzsét gyújtott, és meggyújtotta.

– Hadd égjen a tűz egész éjjel! – ezután a jobbját kinyújtotta a tó felé, a baljával meg egy marék dohányt, angít, füvet és maszlagot hajított a vízbe, és közben azt mondta:

– Te, a földkerekség szeme, araszá, áthatolhatsz minden árnyon, vidd el a szavamat azokhoz, akiknek meg kell hallaniuk. A fejem fölött megjelenő tukán nevében szólok tehozzád. Ahogy ő elijeszti a gonosz szellemeket, a félelmetes Anyát és monyait, távolíts el tőlem minden bajt. Kérd meg Jaguát, hogy küldje el a fényét hozzám – ekkor fájdalmas sikoly szakította félbe a fohászát, a feleségéhez ugrott, aki hason fekve tömte a szájába a homokot, hogy csillapítsa fájdalmát. Ott állt a vajúdó asszony mellett, aggódva figyelte minden rezdülését, minden jajszavát. Aztán egyszer csak hangos gyereksírás váltotta fel az asszony fájdalmas jajgatását. Ezt a vékonyka kis hangot, a szerelem, az élet hangját visszhangozta a víz, az erdő. És ekkor megtört az I-porá – Ikuá-Tapá, a gyűlölet, a féltékenység és a pusztítás forrásának gonosz varázsa, ettől a naptól fogva ez a víz életet tápláló, békés Ipá-Karaí lett.

AZ IKREK^{22}

A törzsfőnök megtért égi atyjához, Karubszuhoz. Fia, Atá lett az utóda, aki hamarosan asszonyt vitt a házhoz. Az asszony már viselő volt, amikor Atá messze földre kíváncszott. Magával vitte az asszonyát is, aki a nagy hasától csak igen lassan mehetett, meg is pihent útközben. Atá próbára akarta tenni, ezért aztán ott hagyta egyedül. Így követték, látjátok-e, a sorsukat.

Amikor továbbindult az asszony, a hasában hordott magzat beszélgetett vele, és mutatta neki az utat. Ez a gyerek tökéletesebb volt még a jámbor életű angol Merlin prófétánál is. Hiszen Merlin, akit egy bukott angyal fiának mondanak, csupán csecsemőként tudott olyan értelmesen beszélni, ahogy ez a gyerek már anyja hasában beszélt.

De egyszerre aztán ez a karib fiú megmakacsolta magát, megharagudott az anyjára, mert nem szedett neki bogyókat az útszéli bokrokról. És mert megharagudott, nem mutatta tovább az utat. El is tévedt szegény asszony, és egyszeriben egy nagy kertben járt. Egy Szarrigosz nevű emberé volt a kert. Ez a Szarrigosz látta, milyen fáradt, kimerült az asszony, így hát felajánlotta neki a házat, hogy megpihenjen, mert azt remélte, hogy elcsábíthatja, és kedvét töltheti vele. Be is ment az asszony a házba, mert igen törődött volt, és pihenni vágyott. De amikor elaludt, hozzá feküdt ez az ember, és vétkezett vele. És olyan nagy hévvel szerette, hogy az asszony még egy fiút fogant a másik mellé. Legalábbis így tartja a hagyomány, mert nekünk hihetetlennek tűnik, hogy egy viselő asszony másik gyereket is foganjon.

A gyalázatos Szarrigosz nem maradt büntetlen, mert amint elhagyta a törzsfő asszonyát, akivel vétekre vitte a kedve, bűzös állattá változott.

De nagyobb volt az asszony szerencsétlensége, mert a szomszéd törzs földjére tévedt, és Jamare, a törzs feje fogságába ejtette. Csudára kegyetlen ember volt Jamare. Ezt az asszonyt is megölte és megette, adott a húsából a szomszédainak is. Mert szokásban volt még a lakomáikon az emberevés. A két gyereket meg az anyjuk beleivel együtt kihajították a szemétdombra. Ott lelt rájuk egy asszony másnap reggel, amint békésen játszadoztak. Megesett rajtuk az asszony szíve, és a házába vette őket.

Nemsokára fölcseperedtek. Nagy hasznára váltak az asszonymak, mert napról napra szebbek lettek, és mind erősebbek a ház körüli munkában.

Elérkezett az iuaja-gyümölcs szüretének az ideje. Elküldte hát az asszony messzi mezőkre a két gyereket, hogy keressenek ilyen gyümölcsöt. A két fiú meg nem felejtette el anyjuk szörnyű meggyilkolását. Bosszút forraltak. Csak kevés gyümölcsöt hoztak a dajkájuknak, és azt mondták, olyan gyönyörű helyre bukkantak, hogy nincsen párja a világon, bőségben terem ott az iuaja-gyümölcs.

– Gyere el velünk holnap, és jöjjön el az egész falu, egyetek és szedjetekek belőle kedvetekre.

Ez az asszony igen jámbor volt, nem gondolta, hogy a gyerekek az egész falu elemésztésén fondorkodnak. Elhívta hát a falu apraját-nagyját, ment is mindenki, még a férfiak is, köztük Jamare. Egy szigeten, a tengerparti lagúna egy kis szigetén volt a gyümölcsös. Csónakba szálltak a falubeliek, s az agyafúrt két fiú meg azt mondta nekik, hogy ők is mindjárt vízre szállnak, csak elszaladnak a maguk csónakjáért. És amikor anyjuk felfalói már a víz közepén jártak, fodrozódni kezdett a tenger, hatalmas hullámokat vetett, vihar kerekedett. Karib unokája volt a két fiú, azért tudtak vihart támasztani. Olyan hirtelen jött a vihar, hogy a csónakok mind összetörték, és az emberevők egy szálíg a víz mélyére süllyedtek, fenevadakká változtak egy szempillantás alatt, földi és vízi állatokká. Az indiánok nyelvén jarnare a nevük. Vadkutyák, toportyánok, vérszomjas macskák ezek, meg jarnareeszte, jarnarbuten, pau, apirupszu, jaona tonapecs, marga jonakszu, margata, mirí, szirat és más vadállatok. Ezekkel van tele az a vidék.

Bosszút állt hát a két fiú azokon, akik olyan szörnyű módon elpusztították az anyjukat. Egyedül maradtak azon a vidéken, asszony sem volt, akit a házukba vehettek volna. Elindultak hát, hogy megkeressék Atát, az atyjukat, a törzs fejét, aki egyedül hagyta az asszonyát, hogy próbára tegye. Akkor tévedt el az asszony, az úttól fáradtan. Bejárta a földet a két fivér, de sehol sem hallottak az atyjukról. Végül érkeztek egy hegyfokon álló városba. Sok csodát hallottak ott a nagy Karib vagy Paje tetteiről, el is ámultak hallatán. Karib vagy Paje pedig válaszolt Huiuszirának, a jövendőmondó szellemnek.

Tudták már a fiúk, hol keressék Pajét. Elmentek hát a hajlékához, de Karib éppen aludt. És engedélye nélkül senki sem merészelt a hajlékába lépni. A két fiú mégis belépett, és szívükben nyoma sem volt a félelemnek. Látta a vén Paje, hogy nem rettegnek tőle a fivérek. Mérgesen tekintett rájuk.

– Mara peiko – szólt hozzájuk szigorúan, ami annyit jelent az ő nyelvükön, hogy mi járatban vagytok erre.

Az idősebb testvér pedig így válaszolt:

– Atyánkat keressük, Atát, a törzs fejét. Úgy hallottuk, te vagy az, eljöttünk hát hozzád, hogy szolgáljunk téged, ahogy gyermeknek illik szolgálni az atyját.

Aztán elmeséltek neki mindent, ami azóta történt, hogy otthagya az asszonyát az úton, de a második gyerek fogantatásáról hallgattak. Elmondták anyjuk szörnyű halálát és a bosszújukat.

Atá ugyan örült a két fiúnak, de azért óvatos volt, és nem hitte el rögtön minden szavukat, elébb próbára tette őket. Először azt mondta nekik, hogy nyilazzanak a levegőbe. Úgy is tett a két fiú, és a nyilaik függve maradtak a levegőben, nem hullottak vissza.

Kezdett már hinni nekik Atá! Azért tett még egy próbát. Volt ott egy hatalmas sziklahasadék: Itá-Irápinak hívták. A két szikla hol szétnyílt, hol meg összezárult, és összemorzsolta mindent, ami csak közészorult. Azt parancsolta Paje a fivéreknek, hogy menjenek át háromszor a hasadékon. El is indultak a sziklához. Így szólt ekkor öccséhez az idősebb fiú:

– Mivel te csak anyánk fia vagy, de más az apád, meglehet, hogy téged összezúz a szikla. Menj hát te elől, és én majd összeraklak a csontjaidból, élő leszel megint.

Előrement akkor a kisebbik, de alig tett néhány lépést a hasadékban, izzé-porrá zúzták a sziklák. Olyan apróra törték a csontjait, hogy aligha rakhatta össze azt más, mint Karib unokája. Össze is rakta egy szempillantás alatt, olyan lett, mint annak előtte. Varázserőt is adott neki a bátyja – így tartja a legenda és másodszor meg harmadszor már sértetlenül ment át a hasadékon. Utána ment Karib igazi unokája. Látta Atá, hogy kiállották a próbát, így hát elhitte, hogy valóban az ő vére, Karib kiválasztott unokája a két ifjú, mint hajdan a szent Grál keresésére induló lovagok mind Jézus kiválasztottjai voltak. Ezt tartja a legenda.

Mégis alávetette őket egy harmadik próbának is. Azt parancsolta, hogy menjenek el Anyá pinaitikane országába, oda, ahol a holtak sózzák és szárítják az alen-halat. Anyá kényszeríti őket erre. Anyá a gonosz szellem neve az itteniek nyelvén, s magam is gyakorta láttam, hogy gyötri a szegény indiánokat. El is indult a két fivér, hogy elvegyüljenek a halottakkal, és ellopják Anyá csalétkét, amellyel az alen-halat fogja. Itt is olyan derékul bánt az öccsével Karib igazi unokája, akárcsak az Itá–Irápi sziklánál. A kisebbik fivér merült elsőként a víz alá, hogy ellopja a csalétket. De ő maga került Anyá-démon karmai közé. Anyá meg szétaprította, de a bátyja összenövesztette a darabokat, még csak sebhely sem maradt a testén, olyan szép és erős lett az öccse, mint annak előtte volt.

Aztán együtt merültek a víz alá, és így sikerült elorozniuk Anyá horgáról a csalétket. Hazavitték atyjuknak. A vad tapiruszu húsából és bőréből, az alen-halak egyedüli táplálékából volt a csalétek. A tapiruszu vízínövényeket legel, természetre olyan, mint a bivaly, de borzasztóan vad és veszedelmes állat. Élő vadász aligha tudja elejteni.

Atá most már elismerte, hogy a két fiú az ő gyereke, és a házába vette őket. Naponta újabb nehéz feladatokat adott nekik, míg a fivérek utol nem érték a boszorkányos dolgok tudományában, de az ilyen dolgok felől inkább hallgatok, hiszen eleget meséltem már...

HATALMAS ÓSNAGYATYÁNK RITUÁLIS ÉNEKE

Nem volt még semmi a világon,
egyedül hatalmas Ósnagyatyánk.
Mielőtt még a föld középpontjába költözött volna,
már élt hatalmas Ósnagyatyánk,
Mielőtt még kiterjedt volna a föld,
már élt hatalmas ósnagyatyánk.
Mielőtt még erdők bontották volna a földet,
már élt hatalmas Ósnagyatyánk.
Mielőtt még sok lélek költözött volna a paradicsomba,
már élt hatalmas Ósnagyatyánk.

Már élt hatalmas Ósnagyatyánk.
„Még nem terjesztettem ki a földet”,
szólott hatalmas Ósnagyatyánk.
„Még nem terjesztettem ki a csillogó földet”,
szólott hatalmas ósnagyatyánk.
„Még nem terjesztettem ki a lángoló földet”,
szólott hatalmas Ósnagyatyánk.
„Még nem terjesztettem ki a jaszukával a földet”,
szólott hatalmas ósnagyatyánk.
„Még nem terjesztettem ki a jaszuká fényével a földet”,
szólott hatalmas Ósnagyatyánk.
„Még nem terjesztettem ki a jaszuká lángjával a földet”,
szólott hatalmas Ósnagyatyánk...
„Már megrajzoltam a földet”,
szólott hatalmas ósnagyatyánk.
„Már megrajzoltam a jaszukával a földet”,
szólott hatalmas Ósnagyatyánk.
„Már megrajzoltam a jaszuká fényével a földet”,
szólott hatalmas ósnagyatyánk.
„Már megrajzoltam a jaszuká lángjával a földet”,
szólott hatalmas Ósnagyatyánk.
„Megrajzoltam az eget”,
szólott hatalmas Ósnagyatyánk.
„Már megrajzoltam jaszukával az eget”,

szólott hatalmas Ősnagyatyánk...

Mindenható volt Ősnagyatyánk.

„Ez a föld bizony orsókoronghoz hasonló”,
szólott mindenható Ősnagyatyánk.

„Ez a föld bizony még vékony”,
szólott mindenható Ősnagyatyánk.

„Ez a föld, amelyre lépek, bizony még vékony”,
szólott mindenható Ősnagyatyánk.

„Bizony vékony még lábam alatt a csillogó föld”,
szólott mindenható Ősnagyatyánk.

„És bizony még nem adtam formát ennek a földnek”,
szólott mindenható Ősnagyatyánk.

Azután meg így szólott mindenható Ősnagyatyánk:

„Majd elnyeri formáját a föld”,

szólott mindenható Ősnagyatyánk.

„Majd a jaszukával elnyeri formáját a föld”,
szólott mindenható Ősnagyatyánk...

„Kiterjesztettem ezt a földet”,
szólott hatalmas Ősnagyatyánk.

„A jaszukával
kiterjesztettem ezt a földet.

A jaszuká fényével
kiterjesztettem ezt a földet,

a mba'ekuaával
kiterjesztettem ezt a földet,

a mb'ekuaá fényével
kiterjesztettem ezt a földet,

a jeguakával
kiterjesztettem ezt a földet,

a jeguaká fényével
kiterjesztettem ezt a földet,

a jeguaká lángjával
kiterjesztettem ezt a földet,

a nyanduával
kiterjesztettem ezt a földet,
a nyanduá fényével
kiterjesztettem ezt a földet,
a nyanduá lángjával
kiterjesztettem ezt a földet,
a nyanduá mennydörgésével
kiterjesztettem ezt a földet,
a kuruszúval
kiterjesztettem ezt a földet,
a kuruszú fényével
kiterjesztettem ezt a földet,
a kuruszú lángjával
kiterjesztettem ezt a földet,
a kuruszú mennydörgésével
kiterjesztettem ezt a földet”,
szólt hatalmas Ősnagyatyánk.

„Rálépünk hát erre a földre,
rálépünk hát erre a csillogó földre,
rálépünk hát erre a lángoló földre,
rálépünk hát erre a mennydörgő földre,
rálépünk hát erre az illatos földre,
rálépünk hát erre a csillogó-illatos földre,
rálépünk hát erre a lángoló-illatos földre,
rálépünk hát erre a mennydörgő-illatos földre,
rálépünk hát erre az örök fényel haloványan
megvilágított földre,
rálépünk hát erre a jaszuká (jeguaká, mba'ekuaá és kuruszú)
örök fényével haloványan megvilágított földre”,
szólt hatalmas Ősnagyatyánk.

Majdani hajlékán töprenkedett
hatalmas Ősnagyatyánk;
halovány örök fényel világította meg majdani hajlékát

hatalmas Ősnagyatyánk;
széleseben közeledett majdani hajlékához
hatalmas Ősnagyatyánk;
már megvilágította majdani hajlékát
hatalmas ősnagyatyánk;
már teljesen elárasztotta fénnel majdani hajlékát
hatalmas ősnagyatyánk.
Ekkor egy díszes széket keresett, amelyre letelepedhet,
hatalmas Ősnagyatyánk.
Egy csillámokkal díszített kis széket keresett,
amelyre letelepedhet;
egy lángokkal díszített kis széket keresett,
amelyre letelepedhet;
egy mennydörgéssel díszített kis széket keresett,
amelyre letelepedhet.
Hogy letelepedjék az ő törvényével,
hogy letelepedjék az ő fényével,
hogy letelepedjék az ő lángjával,
hogy letelepedjék az ő mennydörgésével,
hogy letelepedjék az ő szavával,
hogy letelepedjék az ő sugárzó szavával,
hogy letelepedjék az ő lángoló szavával,
hogy letelepedjék az ő mennydörgő szavával.

AZ ELSŐ FÖLD

Igaz Ősatyánk, Nyamandú,
miután elképzelte majdani földi hajlékát,
isteni bölcsességével,
alkotó képességével,
varázspálcájának hegyével
megteremtette a földet.
Egy halhatatlan pálmafát teremtett
a majdani föld közepébe,
egy másikat Karai hajlékába,
a harmadikat meg Tupá hajlékába,
a jó szelek bölcsőjébe
teremtett egy halhatatlan pálmafát,
az ős idő-tér bölcsőjébe
teremtett egy halhatatlan pálmafát,
öt halhatatlan pálmafát teremtett hát Ősatyánk,
mert ezeken a halhatatlan pálmafákon nyugszik
a földi hajlék.
Hét paradicsom van a világon,
az égbolt négy oszlopon nyugszik:
négy varázspálca-oszlopon.
A szelekkel elterülő égboltot
Ősatyánk a helyére küldte.
Először három oszlopra helyezte a paradicsomot,
de az bizony még ingatagon állott,
ezért aztán
négy varázspálca-oszlopra helyezte;
csupán ezután került a helyére,
és nem inogott többé.

LELKEK

Nem más a mi lelkünk, mint a tükörképünk.

Arcunk, fülünk, lábunk, karunk.

Az egész tükörképünk.

Testünk közepében van az igaz lelkünk.

Testünk közepében lakozik.

És körülveszi a többi lélek.

És valamennyi fölött van

a legtörékenyebb lelkünk,

amelyet elsőnek ragad el a gonosz,

vagy elviszi valamennyit,

és csak egyetlen, az igaz lélek marad velünk,

amely életet ad nekünk.

De megeshet, hogy ez a mi lelkünk

nem tölti be egész testünk,

és ez bizony bajt hozhat ránk.

Ha rögtön a testünkhöz illesztjük

a lelkünk,

hát betölti az egész testünk.

UTÓSZÓ

1

Egész Latin-Amerikában nincs még egy olyan ismeretlen ország, mint Paraguay. Olyan akad – például Haiti ahol nagyobb a nyomorúság meg az éhínség. De mit tudunk Paraguayról? Rengeteg való és valótlan legenda kering világszerte erről az országról, a távirati irodák néhanapján hírt adnak egy-egy véres eseményről vagy államcsínyről, de még Dél-Amerikában sem igen ismerik ennek a nemzetnek az igazi arculatát. A Buenos Airesben és az észak-argentín tartományokban élő több százezer paraguayi politikai menekült csak csekély számú adatot nyújthat szülőföldje politikai, társadalmi és gazdasági helyzetéről. Vér és titokzatosság, legendák, és háborús hőstettek, ábrándokra és reménykedésre csábító paradicsomi természeti környezet, amelyben indiánok és meszticek népes tábora szenved a sanyarú kizsákmányolástól: ez az általános kép Paraguayról.

Mégis legendába illő az ország vonzereje. Aki egyszer is hallott életében paraguayi dalokat, vagy megismerhette a lágyan zenélő guaraní nyelvet, az soha többé nem felejtí el ezt a csodálatos élményt.

Egy alkalommal valaki úgy emlékezett meg két Rio de la Plata-i országról, Paraguayról és Uruguayról, hogy „ezek ajaj, a fájdalom országai”. Ez a kifejezés akkor kap igazi tartalmat, ha megismerjük a paraguayi népnek, Dél-Amerika legismeretlenebb és legszerencsétlenebb népének szenvedését, elnyomottságát. Ez a siralmas, szomorú valóság árad az ország zenéjéből, dalaiból, költészetéből és legendáiból, az indiánok és meszticek népmeséiből.

Mielőtt azonban megismerkednénk a paraguayi élettel, először vizsgáljuk meg az ország nevének a jelentését. Sok krónikaíró és utazó feljegyzése szerint a *guag* szó guaraní nyelven „tollbokrétás folyót” jelent. Mások a *payagud* törzs nevére vezetik vissza, amely a Paraguay folyó partján élt. A legvalószínűbb magyarázat egy hármas összetételből származtatja az ország nevét: a *Pard* szó guaraní nyelven nagy tengert vagy folyót, a *gud* szótag származást, eredetet, az *y* torokhang pedig vizet jelent. Tehát a Paraguay szó nem más,

mint „tengerhez hasonló nagy tavakból eredő víz vagy folyó” (Silvio Maldonado).

A mai Paraguayi Köztársaság Dél-Amerika középső részén fekszik. Területe meghaladja a négyszázezer négyzetkilométert, lakossága azonban csak egyharmada Magyarország lakóinak. Az országot észak–déli irányban a Paraguay folyó szeli át, amely csaknem végig hajózható. Az így két részre osztott terület nyugati fele, a Chaco nagyobb kiterjedésű, de igen gyéren lakott; a folyótól keletre elterülő országrészt számos kisebb folyó és patak, tavak és trópusi erdők teszik termékenyvé. A Paraguay folyó kijáratot biztosít a tenger felé, és egyben összeköttetést jelent a külvilággal. A paraguayi történelem jó néhány eseménye az ország földrajzi helyzetével magyarázható, hiszen a térképre tekintve rögtön szembetűnik, hogy Paraguay két nagy kiterjedésű és hatalmas ország, Brazília és Argentína közé ékelődik.

Az amerikai felfedezések korában egy spanyol tengerész, Juan Díaz de Solís, átszelve az Atlanti-óceánt, 1516-ban az Egyenlítőtől délre érkezett egy hatalmas folyótorkolathoz. Partraszálláskor azonban meghalt az expedíció vezetője. Évekkel később a spanyol monarchia szolgálatában álló olasz hajós, Sebastián Caboto (Cabot) azt a megbízást kapta, hogy négy karavelljével nyugat felé hajózva, a Magellán-szoroson keresztül eljusson a Molukka-szigetekre. Caboto nem teljesítette a rábízott feladatot, mert amikor 1527-ben elérte az akkor még Solísnek hívtott folyótorkolatot, a folyón folytatta útját. Így fedezte föl a Paraná és a Paraguay folyót. Kapcsolatba került az ott élő indiánokkal, akiktől ezüsttárgyakat szerzett. Amikor 1530-ban visszatért Spanyolországba, ezt a hatalmas, tengerbe ömlő folyamat Rio de la Platanak, vagyis Ezüstoffolyónak nevezték el.

1536 elején egy másik felfedező, Pedro de Mendoza szintén elvetődött erre a vidékre, és megalapította Santa Maria del Buen Aire városát. (Úgy mesélik, a város egy tengerésztől kapta a nevét, amikor csodálkozva fölkiáltott: „Milyen jó levegő van ezen a vidéken!”) Mendoza megbízta két kapitányát, Domingo Martínez de Iralát és Juan de Ayolast, hogy derítsék föl a szárazföld belsejét. Ayolast megölték a kerandí indiánok. Az eltűntek felkutatására Mendoza Juan de Salazar y Espinosa kapitányt küldte el, aki 1537.

augusztus 15-én a későbbi főváros helyén megalapította Asunción erődítményét.

Amikor meghiúsult a hódítók reménye, hogy Asunción környékén ezüstöt találhatnak, az új gyarmat földművesek kezére került. A spanyol gyarmatosítók leigázták az indiánokat, és velük műveltették meg a földet. Az elnyomás 1545-ben indiánfelkeléshez vezetett, amelyet azonban hamar vérbe fojtottak. Letörték a guaraní indiánok ellenállását, és 1556-ban bevezették az encomienda-rendszert^{23}: „háromszáz hódító osztozott mintegy hússzezer indiánon” (Omar Díaz de Arcé). Asunción spanyol lakossága lassacskán gyarapodott. Juan López de Velasco földrajztudós 1570-ben följegyezte, hogy „a városnak háromszáz lakosa van, csaknem valamennyi encomendero”. Nem sokkal később Ruiz de Montoya atya a *Szellemi hódítás* című munkájában a következőket írja: „A mintegy négyszáz lakosú Asunciónban egy férfinak általában tíz (indián) asszonya van.” „Az akkori várost tehát nemhiába hívták »Mohamed paradicsomának«, hiszen az asszonyok száma jóval meghaladta a férfiakét” (Silvio Maldonado). Ezzel szemben a nagy utazó, Félix de Azara (1746-1821) már kilencvenhétezer lakosról beszél. A függetlenség korában (1811) a Paraguay lakosságának növekedésére vonatkozó adatok szerzőnként eltérőek.

Ezeken a területeken élt ősidők óta a mbjá (vagy mbajá) és a pajaguá törzs, amely kitartóan ellenállt az európai hódítóknak. Tőlük délre élt a guaraní indiánok népes csoportja. A tupí törzsekhez hasonlóan (a mai Brazília területén élő rokon indián nép) a guaraní is halászó, vadászó törzs volt, amely az őserdő kellős közepén irtásos földművelést is folytatott, kukoricát, maniókát és édesburgonyát termesztett. Valószínűleg a törzs népes száma készítette az Asunciónban megtelepedett hódítókat, hogy a szomszédos területeken is településeket hozzanak létre. Ez természetesen a két népcsoport nagyfokú keveredéséhez vezetett, amelynek során kialakult a paraguayi nép, amely máig őriz indián vonásokat, és mint anyanyelvét beszéli a guaraní nyelvet. Az encomiendákon élő indiánok kizsákmányolását növelte a XVII. század elején Paraguayba érkező jezsuita hittérítők által meghonosított „redukció-rendszer”^{24} bevezetése, ami azt jelentette, hogy igyekeztek falvakba tömöríteni az indián lakosságot.

A paraguayi történelem egyik jellegzetességét a jezsuita missziók, telepek másfél évszázados uralma és befolyása határozza meg, amely a XVII. század elejétől 1767-ig vagyis a Jézus Társaságnak a spanyol birodalom területéről való kiűzéséig tartott. Paraguayban valóságos teokratikus állam jött létre. Misszionáriusok vezetésével falvakat alapítottak. Ezekben igyekeztek összesűríteni az indián lakosságot, házakat, utakat építettek, irtották az erdőt, hogy művelésre alkalmassá tegyék a földet. A missziókban élő indiánok csak a királynak fizettek adót. Ebből aztán ellentétek születtek a földesurakkal, a polgári és egyházi hatalom szembekerült egymással. A belvillongások mellett mindennapos volt a brazil bandeiranték vagy mamelukok, kalandor pionírok portyázása; ezek az elfogott indiánokat eladták rabszolgának a cukorüzemekben. A misszionáriusok végül 1640-ben engedélyt kaptak az indián lakosság fölfegyverzésére, így akartak véget vetni a bandeiranték támadásainak, akik néhány év alatt több ezer indiánt ejtettek foglyul, és hurcoltak Brazíliába.

A XVII. század utolsó évtizedeiben a paraguayi gyarmat elszegényedett és elszigetelődött. A telepések elégedetlensége az asuncióniak és a jezsuiták által támogatott spanyol kormányzó nyílt összetűzéséhez vezetett. Kitört a komunero-felkelés, az asuncióniak és a missziós telepek fegyveres háborúja, amelyet 1725-ben elfojtottak. Ez a harc a spanyol gyarmati uralom gyengülését tükrözte, és egyben a XIX. század elején meginduló függetlenségi háború előfutárának tekinthető.

Számos történész úgy vélte, hogy a jezsuiták a civilizációt, az erkölcsöt vitték el a guaraní indiánokhoz. Vizsgáljuk hát meg, hogyan is szervezték meg az indiánok mezőgazdasági munkáját. A missziók területét két részre osztották: az indián közösség és a misszionáriusok földjére. Minden indián család egy-egy parcellát művelt meg, amelyet abambaénak hívtak. Az indián közösségek vezetői polgármesteri rangot kaptak, ők ellenőrizték a parcellákon folyó munkát. A tupambaékon, vagyis a jezsuiták földjén is az indiánok végezték el a munka oroslánrészét. Munkával és terménnyel adóztak. A rosszul dolgozókat megkorbácsolták, börtönbe zárták, de sokszor el is űzték a missziók területéről.

A jezsuita hittérítők természetesen nem csupán a föld megművelésére, hanem a katolikus vallásra is meg akarták tanítani az őslakosságot. A fennhatóságuk alá tartozó mintegy kétszáz ezer indiánnal létrehozták az úgynevezett „katolikus kommunista köztársaságot”, amelynek a XVIII. század első évtizedeiben olyan komoly politikai, gazdasági és katonai hatalma volt, hogy a spanyol uralkodók már-már aggódva figyelték a birodalmon belül kialakult államot.

Annak ellenére, hogy az indiánok ilyen nagy számban éltek a jezsuita missziók területén, vallásuk mégsem olvadt össze a katolikus vallással. Az első utazók és krónikaírók arról számoltak be, hogy a guaraní indiánoknál teljesen hiányzik a vallásgyakorlat. Hisznek ugyan egy istenben, akit Tupának hívnak, de nincs vallási szervezetük, nincsenek szertartásaik. Rubén Bareiro Saguier azt írja: „Az indiánok gazdag mitológiájából a jezsuita atyák csak azokat a jelenségeket vették figyelembe, amelyeknél hasonlóságot fedezhettek föl az ő hitvilágukkal; minden mást elutasítottak, mintha a többi mítosz csupán ostoba mese lenne.”

Két guaraní mítosznak nagy jelentőséget tulajdonítottak a hittérítők. Az egyik az özönvízről mesél. Erről Ruiz de Montoya atya így emlékezik meg: „Az indiánok is átérték a nagy özönvizet, amelyet ők iporúnnak, vagyis hatalmas árvíznek hívnak.” Az emberek bűnein felbőszült istenek elhatározták, hogy elpusztítják a földet, először hát tűzvészt, majd árvizet küldtek a világra. Csupán néhány ember menekülhetett meg, akik böjtökkel és táncokkal elérték a Jóság Földjét. Már az első krónikaírók említést tesznek arról, hogy a bennszülöttek hisznek a Jóság Földjében, ősi hitről és nem a katolikus vallás befolyásáról van hát szó. Az indiánok azonban nem hittek a halált követő jutalomban, illetve büntetésben. Tehát a Jóság Földje nem azonos a Paradicsommal. A guaraní egy konkrét helynek hitték a földön, ahová még életükben elérkezhetnek. Így aztán, varázslóikkal az élen, hosszú vándorutakra keltek, hogy megkeressék ezt a helyet. Ezzel magyarázható hát a guaraní törzs szüntelen vándorlása, amely valószínűleg még a felfedezések előtt megkezdődött.

A misszionáriusok különösen nagy jelentőséget tulajdonítottak a guaraní nyelvének. Azon túl, hogy igen szépnek tartották, politikai

és ideológiai céljuk szolgálatába állították. Pár év leforgása alatt valamennyi jezsuita atya megtanulta a guaraní nyelvet, amely a missziók kizárólagos hivatalos nyelve lett. Így ugyanis tökéletes fallal vették körül államukat, és megakadályozták, hogy bármilyen nekik nem kívánatos, „káros” eszme megzavarhassa a „rendet”.

1767-ben a jezsuiták kiűzése után azonban megváltozott a helyzet. Az állami hatóságok az egész országban a spanyol nyelvet tették kötelezővé. Az ősi indián nyelv azonban olyan mélyen gyökerezett, hogy csupán egy különös kétnyelvűség alakult ki, amely manapság is jellemzi Paraguayt.

A faji keveredés is eltérő módon alakult a missziók területén és az ország többi tartományában. A missziós telepeken szigorúan tiltották a keveredést. A jezsuiták távol akarták tartani az indiánokat a spanyolokkal való érintkezéstől. Meg akarták óvni őket az Asuncióban és a telepések falvaiban elharapózott romlott erkölctől. A magukat kereszténynek tartó hódítók magatartása igencsak eltért az atyák prédikációitól. Ezt tükrözik Pedro Romero atya szavai is: „...mert mit ér az, hogy ez a szent férfiú a szűziesség szépségéről prédikál nekik, ha a városban meg azt látják, hogy Vénuszt dicsőítik?”

Igen eltérő volt tehát az élet az országnak ezen a két területén. Justo Pastor Benítez történész így fogalmazta meg a különbségeket:

„A missziók és az ország más tartományai eltértek szervezeti rendjükben; mindkét területen más gazdasági, társadalmi és politikai módszerek uralkodtak. A tartományokban a cabildo-rendszer⁽²⁵⁾, a szabad szomszéd elve, a telepes-rendszer, a faji keveredés és a magánkereskedés van szokásban; a vezető osztály tagjai spanyolok, később pedig a spanyolok fiai, a kreolok voltak. A missziókban a hitoktató pap felügyelete mellett közösen dolgoznak, és csak guaraní nyelven beszélnek. Asuncióban a spanyol és a guaraní nyelvet használják. A missziókban fiatalon, de csak a törzs tagjai között körnek házasságot; többnyire közösségekben, saktáblához hasonló mértani alakzatban felépített falvakban élnek. Dob- és fuvolaszó kíséretében együtt mennek munkába, együtt imádkoznak, mindennek megvan a maga ideje, szigorú, de nem erőszakos fegyelem uralkodik. A terményt kétfelé osztják: tupambaé

és abambaé, ami annyit jelent, hogy egy részét Isten házába, a másik részt pedig az ember házába viszik.”

2

A jezsuita rend kiűzése után a spanyol monarchia 1776-ban megalakította a Rio de la Plata-i alkirályságot. Az asuncióni kereskedők és kisbirtokosok ezután a Buenos Aires-i kikötőből indíthatták útnak a mate- és dohányszállítmányokat. A gazdasági fellendülés elősegítette az agrárburzsoázia kialakulását. A spanyol uralom legvégén Paraguay tartomány virágzásnak indult, de az adók és korlátozások, a kolonializmus zsarnoki kényszere egyre inkább a függetlenség felé sodorta a kreolokat.

1810-ben megkezdődött az amerikai spanyol gyarmatok függetlenségi háborúja. A napóleoni seregek elfoglalták Spanyolországot, a francia császár a saját öccsét ültette a spanyol trónra, a spanyol nép harcba szállt az idegen betolakodókkal. Mindez elősegítette a kreolok lázadását, akik a földbirtokosok tehetős osztályából és a kialakuló kereskedelmi burzsoázia soraiból kerültek ki. Caracasban és Mexikóban, Buenos Airesben és Santiago de Chilében sorra robbantak ki a függetlenségi mozgalmak.

Paraguay tartományban Bernardo Velazco ezredes kormányzott, aki igen jó érzéssel tudta irányítani kapcsolatait az asuncióni és a környékbeli kreolokkal. Amikor 1810. május 25-én megfosztották uralmától a Buenos Aires-i alkirályt, és kikiáltották a függetlenséget, Asunción megtagadta az új kormány elismerését. A Buenos Aires-i kormányzat Manuel Belgrano vezetése alatt katonai erővel próbálta megdönteni Asunciónban a gyarmati kormányt. Velazco azonban visszavonulásra kényszerítette Belgranót.

A gyarmati uralom azonban nem sokáig tartott Paraguayban. Még a következő év május 14-én egy kreol csoport vérontás nélkül elfoglalta a laktanyákat, és megdöntötték a spanyol Velazco uralmát. Helyére egy három tagból álló kormányzó testület került, amelynek vezéralakja Gaspar Rodríguez de Francia (1776-1840) volt.

Három évvel később, 1814-ben azonban Francia már egyedül állt az ország élén, és haláláig, mintegy huszonhat éven keresztül, ő volt Paraguay könyörtelen diktátora, akit csak El Supremónak, a

Legfőbbnek neveztek. Azóta is a paraguayi történelem egyik legvitatottabb figurája. A hadseregben szigorú rendet vezetett be, eltörölte az inkvizíciót és a dézsmát, megszüntette a rabszolgaságot, lemondatta az asuncióni püspököt, és a kinevezett püspöki helynök nevében ő maga gyakorolta az egyházi hatalmat is. Fejlesztette az állattenyésztést és a mezőgazdaságot, felszabadította az egyházi birtokokon robotoló parasztságot. A földbirtokosság, a klérus és az arisztokrácia nem bocsátotta meg neki, hogy alaposan megnyirbálta kiváltságaikat. A brazil és az argentin kormány ellenségeskedése miatt Francia lezáratta az ország határait. Az volt a célja, hogy országa önellátó legyen.

A Legfőbb Diktátor halála után semmi lényeges változás nem történt az ország történelmében. Brazília és Argentína azonban kénytelen volt elismerni Paraguay függetlenségét.

Carlos Antonio López (1792-1862) híven követte elődje jól bevált kül- és belpolitikáját. Kihirdette Paraguay első polgári alkotmányát. Az egyház azonban igyekezett visszanyerni a Legfőbb Diktátor uralma alatt elvesztett befolyását.

Fia, Francisco Solano López (1827-1870) megerősítette a hadsereget, és, hogy fejlessze az ország gazdaságát, angol mérnököket hívott Asunciónba. A három szomszédos „nagyhatalom”, Brazília, Argentína és Uruguay 1865-ben ismét az országra tört, és a „Hármas Szövetség” háborúja csak 1870-ben zárult le. A gazdasági fellendülés egy időre megrekedt, a szörnyű háborúban a népesség egynegyede (mintegy százezer ember) elpusztult.

A súlyos gazdasági helyzet csak a XX. század első évtizedeiben javult, amikor megindult a mate és a bőrcserzésre használatos tannin exportja.

A harmincas években Paraguay azonban újabb háborúba sodródott; a Gran Chacóban található kőolajért három éven át folyt a gyilkos harc Bolíviával.

És az „örök diktatúra országában” napjainkig váltják egymást az amerikai befolyás alatt álló katonai kormányzatok.

Paraguaynak az 1968-as becslések szerint két és egynegyed millió lakosa van, amelyből mintegy hatvanöt százalék az indián. Az ország hivatalos nyelve a spanyol, de csaknem mindenki guaraní nyelven beszél. A lakosság negyven százaléka csak a guaraní, ötvenöt százaléka mindkét nyelvet beszéli, és igen elenyésző azoknak a száma, akik csak spanyolul beszélnek.

A felfedezések korában tehát a guaraní indiánoknál az élelemszerzés legalapvetőbb módja a vadászat, a halászat és a növénytermesztés volt, amelynek hagyományait számos indián csoportnál ma is megtaláljuk. „Amikor a spanyolok megérkeztek, az őslakosság már termesztett kukoricát (abatit, vagy ahogy Álvar Núñez Cabeza de Vaca mondta: földi búzát), a babnak (kumandá) csaknem annyi fajtáját ismerték, mint a kukoricáénak, voltak manióka- (mandiog), földimogyoró (manduví), édesburgonya- (jeti) és tököltetvényeik (andai).

De arattak dohányt (péti), matét (kaá) és gyapotot (mandijú) is, ennek rostjából az asszonyok szövetet, úgynevezett aót vagy aó-poit szőttek, amely hosszú ideig a cserekereskedelemben a pénz szerepét töltötte be.” (Silvio Maldonado) Alapvető táplálékuk a vadméz volt, de már méhészettel is foglalkoztak.

Ugyanez a kutató még azt is elmondja, hogy a guaraníknak olyan gyógynövényeket is termesztettek, amelyeket a gyógyszeripar azóta is felhasznál, így például ipekakuánát, kínafát, szasszaparillát és kokacserjét.

A paraguayi földműveléshez hasonlóan a fazekasmesterség is guaraní eredetű. Cserépedényeik sötétvörös színűek, egyetlen díszítésük az edények hasán és nyakán körülfutó fehér virágmotívum-lánc.

A kosárfonás szintén guaraní indián hagyományokat őriz. Fűzfavesszőből, a sima és fényes takuarembó-fa kérgéből és a buembé gyökeréből fonnak különféle célokat szolgáló edényeket, kosarakat.

A szövésnek nagy hagyományai vannak Paraguayban. Különböző szöveteket szőnek. Az aó-poi például vékony, finom tapintású anyag, az aó-pogbi már valamivel durvább és vastagabb. A szövetekből függőágyakat és poncsót készítenek. Szövéstudományukat dicséri a nyandutínak nevezett csipke, amely

szó szerint pókhálót jelent. Kedvelt díszítőmotívumuk a gujava-fa virágja.

A szobrászatnak nemigen vannak hagyományai Paraguayban. A felfedezések előtt ugyan a guaraní faragtak faszobrokat, amelyekkel aztán a jezsuita atyák a templomaikat díszítették. De ez a mesterség szinte teljesen kiveszett. Kihalóban van az ötvösmesterség is, holott régen csodálatosnál csodálatosabb darabok kerültek ki a guaraní ötvösök kezéből. Messze földön híres volt például a mboi, a lemezeléssel készült nyaklánc, amely tipikus guaraní ékszer volt.

Eszközeik készítéséhez az agyag, a csont és a kő mellett elsősorban a fát használták. A fémmel csak a felfedezések után ismerkedtek meg.

Ma már az indiánok többsége átvette a meszticek európai mintára kialakult öltözetét. Azonban az európai „civilizáció” befolyásának ellenálló egyes indiáncsoportok megőrizték ősi kultúrájukat, hagyományaikat, szokásaikat, viseletüket. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az idegen kulturális hatás nem érinti ezt a népet, hiszen elkerülhetetlen – még ha az őserdő mélyén laknak is –, hogy ne kerüljenek kapcsolatba a fehérekkel és a meszticekkel. Az új kulturális elemeket aztán beépítik saját ősi kultúrájukba. Nem ritka tehát, hogy a legősibb ruhadarabok mellett (vagy helyett) európai mintára készült ruhákat is viselnek. Azelőtt általában meztelenül jártak, testüket csak tolldíszek, csontokból és állatfogakból fűzött láncok és karkötők ékesítették. A déli hidegebb vidékeken csiripát viselnek; ezt a gyapotból készült térdig érő ruhadarabot a derekukra erősítik. Ehhez hasonló a csumbé, a fehér gyapotszoknya, amelyet növényi eredetű tintával festett szállal kihímeznek. Másik elterjedt ruhadarab a poncsito, amely hasonlít más dél-amerikai indián népek poncsójához.

A nők tupait viselnek, amely nem más, mint egy hosszú csiripá, és így teljesen elfedi elől a testet. Használatos a vata, a derékig érő, ujjakkal ellátott ing.

A guaraní kultúra másik sajátos vonása – amelyet néhány csoport ma is őriz –, hogy a férfiak az alsó ajkukba fűrt kis lyukba takuaszó-fából készült vékony ajakpöcköt illesztenek, amelyet tembetának hívnak. Jelentése szimbolikus: az eltakart hímvesszőt,

vagyis a férfiasságot jelképezi. Az ajak kifúrása általában gyerekkorban egy bensőséges szertartás keretében történik.

Ami a hajviseletüket illeti, igen eltérő formákat alkalmaznak, de a legelterjedtebb a ferences szerzetesekéhez hasonlít. Gyakori a testfestés, ehhez szén és viasz vagy méz keverékét, illetve növényi nedveket használnak. Elterjedt testdíszítési mód volt a hegtetoválás is. Fülcimpájukba pedig kagylókat akasztottak. A gyógyító varázslók tukántollal ékesített ruhát, karperecét és hajdíszeket viselnek.

A házasesetben is megvannak a maguk szokásai. A viselős asszonyokat különös tisztelettel és figyelemmel veszik körül. Terhességük alatt csak olyan ételekkel táplálkozhatnak, amelyek nem ártanak a magzatnak. Szüléskor, vagyis az aku idején, nemcsak az anyának, hanem az apának is szigorú előírásokat kell betartania. A guaraníknál is szokásban van a „férfigyermekkágy”; ez azt jelenti, hogy az apának vissza kell vonulnia függőágyába, és bizonyos étrendet kell betartania, az aku alatt nem vehet a kezébe fémszerszámot, az asszonyok pedig nem végezhetnek semmiféle megerőltető munkát. Ha az apa megszegi ezeket a szabályokat, és vadászni megy, azt hiszik, hogy könnyen állattá változhat, vagy az állat változik emberré. Amikor a fiúgyermek eléri a serdülőkort, a férfikor küszöbén bizonyos étrend szerint kell táplálkoznia, és egy szertartás keretében átfúrják az alsó ajkát, és beillesztik a tembetát.

Az első mentsruáció elővigyázatosságra inti a lányokat. Több kutató szerint megengedett a házasság előtti szexuális élet, noha azt tartják, hogy a lányanyák gyereke a jaguárok kedvenc eledele. Szokásban van a próbaházasság, amely nem jár semmilyen gazdasági kötelezettséggel, tehát a férfi szabadon visszaküldheti feleségét a szüleihez. Engedélyezik a többnejűséget is, noha a szűkös körülmények nemigen teszik lehetővé, hogy a szegényebbje több feleséget vigyen a házhoz.

Régen halottaikat lábbal kelet felé, nagy agyagfazékban, abban a testhelyzetben temették el, ahogy a magzat az anyja méhében elhelyezkedik. Ma már európai mintára fakoporsóban temetkeznek, esetleg a holttestet koporsó nélkül helyezik a sírgödörbe. A sírhantra keresztet tűznek, és ráteszik az elhunyt legkedvesebb holmijait. Néhány törzs hisz a lélek kettősségében, sőt vannak olyan indián csoportok is, amelyek azt hiszik, hogy az embereknek három lelkük

is lehet. Egyik-másik törzs hisz a lélekvándorlásban, miszerint az ember lelke egy-egy állatban, például jaguárban, lepkeben, kolibriben vagy majomban él tovább.

Szóljunk most néhány szót a guaraní indiánok vadászszokásairól. Elejtik a tapírt, a hangyászmedvét, a koatit és a majmot, de a legveszedelmesebb ellenségük a mítoszokban is igen gyakran előforduló jaguár. A vadászat mellett kisebb szerepet kap az élelemszerzésben a halászat. A fahorgot később a házi készítésű fémhorg váltotta fel. De halásznak íjjal és nyíllal meg kosárszerű halcsapdáival, a tavakban, állóvizekben és patakokban pedig méreggel is. Nem ismerik a hálót és a szigonyt.

A különböző guaraní csoportokat elsősorban a közös nyelv fűzi össze. A guaraní nyelvnek azonban van két olyan titkos változata, amelyet csak a törzs kiválasztott fiai, az öregek, a varázslók ismernek, ezt a nyelvet nye'e parának, vagyis „őseink szavainak” hívják. A vallásnak is külön nyelvezete van, amely közvetíti „azoknak a szavát, akik fölöttünk laknak”.

A mbják, csiripák és pai-kaiovák, az úgynevezett „hegyi” guaraní csoportok, az európai kultúra hatásától távol, az őserdők mélyén élnek.

A mai mbják Paraguay és Brazília délkeleti, valamint Argentína északi részén élnek. Hiedelemvilágukban ott találjuk Nyande Ru, a teremtő-isten homályos alakját, ő adott életet az idősebbik fivérnek, Pa'i Rété Kuaraínak. A mbják nem hiszik, hogy a két fiú ikertestvér lett volna, ugyanis az ő hiedelmük szerint csak Mba'e Pocsi, a gonosz szellem küld ikreket a földre. Pa'i földművelésre, énekekre, erkölcsre tanította az embereket, és ő teremtette a finom mézet gyűjtő méheket.

Nyande Ru megalkotta az emberi nyelv alapjait, és négy istent teremtett, akiket azonban nem nemzett, mint Pa'it, hiszen ezeknek az isteneknek nincs köldökük. Megteremtette hát Karait, a tűz istenét és feleségét, Kerecsút; Hakairát, a tavasz urát és házastársát, Iszapít; Nyamandút, a Napistent és feleségét, Hacsukát; valamint Tupá Ru Étét, az esőistent és feleségét, Párát.

Nyamandú Ru teremtette az első földet, amelyet Iví Tenondénak hívtak, ezt azonban egy hatalmas tűzvész és özönvíz elpusztította, ezért aztán a tavasz istenének, Hakairának egyik fia

teremtett egy új földet, amelyet Iví Pjaúnak hívtak, és azt az elpusztított föld lakóinak tükörképével népesítette be. A négy teremtett, de nem nemzett, „köldök nélküli” isten küldi a világra a fiúgyermek lelkét, feleségeik pedig a lánygyermek lelkét. A mburuvicsá, a törzs főnökét, vezetője választja ki a gyermek nevét, amelyet aztán egész életében viselnie kell.

Igen jól ismerik a gyógynövényeket, mágikus-gyógyító ismereteik rendkívül gazdagok.

A csiripák a Paraná folyó felső folyása menti erdőségekben és a brazil Mato Grosso déli lejtőin élnek. Feltételezhetően délebbre laktak, de a jezsuita szerzetesek északra, Guairá missziós falvaiba telepítették őket. A Jézus Társaság kiűzése után behúzódtak az erdőkbe, hiszen a csiripák mindig „hegyi” indiánok voltak. Egy csoportjuk, az apapokuva indiánok a Jóság Földjének keresése közben, hosszú vándorlás után, brazil földre értek. Szöveges folklórijuk két műfajba sorolható: kotjú, és guaú, rituális énekek és versek, amelyek szövegét táncsal kísérik.

A paí-kaiová indiánok a brazil és a paraguayi határ mentén élnek. A mbjá és a csiripá törzsektől eltérően nemigen változtatták lakhelyüket. Csupán a meszticek támadásai késztették őket kisebb vándorlásra. A többi guaraní törzshöz hasonlóan a paí-kaiovák is keresik a Jóság Földjéhez vezető utat.

Kis közösségekben élnek. A falvak közepén található kis téren tartják rituális táncaikat, amelyeket csörgők és sípok zenéje kísér.

A vallási szertartásokon magvakból, állatok fogából és karmából fűzött láncokkal díszítik testüket, és igen gyakori, hogy a lábszárukat átkötik a kedvesük hajából sodort zsineggel. Ez megóvjaa őket a gyors kimerüléstől, és távol tartja tőlük a betegségeket.

A testfestést már egyre ritkábban, szinte csak vallási szertartások idején és mágikus célokra alkalmazzák. A férfiak a vörös és a fekete, az asszonyok csupán a fekete színt használják. A terhes asszonyok keblére fekete csíkot húznak, hogy legyen elégséges anyatejük kicsinyük táplálására.

A paraguayi indiánok kultúráját a kipusztulás veszélye fenyegeti, noha számos eleme beleépült az ország mesztic kultúrájába. Számos külföldi kutató áldozatot és fáradságot nem kímélve munkálkodik ennek a halálra ítélt kultúrának a

megmentésén. Az egyik legnevesebb néprajzkutató, León Cadogan (1899-1973) szinte egész életét a mbjá-guaraní indiánok tanulmányozásának szentelte. A kötetünkben található mítoszok és mesék egész sorát ő gyűjtötte és dolgozta fel. Munkáját, kutatásait halála után olyan neves etnográfusok és antropológusok folytatják, mint Bartolomé Meliá, Miguel Chase-Sardi, Mark Münzel, Curt Nimuendaju (Unkel), Pierre Clastres és Alfréd Métraux. Beható kutatásokat végeznek a mbjá, az acsé-guajakí, a nivaklé és a többi kisebb paraguayi indiáncsoport között, amelyek egyre beljebb szorulnak az őserdőbe a vadászatukra induló fehérek és meszticek elől. Mert Paraguayban mind a mai napig nem szűnt meg a „hegyi” indiánok üldözése. Úgy vadásznak rájuk, mint a legkoszosabb vadállatokra. Az elfogott indiánokat egyszerűen megölik, vagy koncentrációs táborba zárják, ahol szintén a halál vár rájuk. Nem is olyan régen, 1973_ban Mark Münzel német kutató a paraguayi kormány magas rangú képviselőit tette hivatalosan felelőssé, amiért szemet hunynak az acsé-guajakí törzs utolsó indiánjainak a kipusztítása fölött. A *Die Welt* című folyóiratban megjelent cikk szerint valóságos indiánvadász expedíciókat szerveznek, az asszonyokat pedig szétosztják a „vadászok” között. Mark Münzelt természetesen kiutasították Paraguay területéről.

De nem nézik jó szemmel az országban kutató hazai tudósokat sem. Miguel Chase-Sardit börtönbe zárták, sorsa azóta is ismeretlen.

Az „örök diktatúra” országából mégis el-eljut a külvilághoz ennek a halódó népnek és kultúrájának fájdalmas jajszava.

Salvador Bueno

JEGYZETEK

A válogatás és az utószó az alábbi művek alapján készült:

Bareiro-Saguier, Rubén: *Le Paraguay*; Paris, 1972

Bareiro-Saguier, Rubén: *Aculturación y mestizaje en las Misiones Jesuíticas del Paraguay*; *Aportes*, 14., 1969, október (Heléne Clastres-ral)

Barros Arana, Diego: *História de América*; La Habana, 1967

Benítez, Justo Pastor: *La Revolución de los Comuneros en el Paraguay*; *Revista de la Biblioteca Nacionál*, 1955, okt.-dec., La Habana

Cadogan, León-A. López Austin: *La literatura de los guaraníes*; México, 1970. Második kiadás

Carvalho-Neto, Paulo de: *História del folklóre iberoamericano*; Santiago de Chile, 1969

Carvalho-Neto, Paulo de: *Estudios del folklóre (I. kötet, Brasil, Paraguay)*; Quito, 1968

Clastres, Pierre: *Le grand parler. Mythes et chants sacrés des Indiens Guarani*; Paris, 1974

Díaz de Arcé, Omar: *El Paraguay*; La Habana, 1967

García Nieto, José-Comes, Francisco Tomás: *Leyendas hispano-americanas*; Madrid, 1964

González, J. Natalicio: *Paraguay*; Félix Coluccio: *Folklóre de las Américas*; Buenos Aires, 1948

Maldonado, Silvio: *El Paraguay*; México, 1952

Morales, Ernesto: *Leyendas de Indias*; Buenos Aires, 1928

Morales, Ernesto: *Leyendas guaraníes*; Buenos Aires, 1960

Roa Bastos, Augusto: *Un pueblo que canta su muerte*; *Crisis*, 4., Buenos Aires, 1973

Sánchez, Luis Alberto: *História de America*; Santiago de Chile,

Sánchez, Luis Alberto: *Reporte al Paraguay*; Asunción, 1949

Sanz y Díaz, Jósé: *Irala, fundador del Paraguay*; Madrid, 1964

Signos; Consejo Nacionál de Cultura de Cuba, La Habana, 1969

IDEGEN SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK

- acsirá = bokor, cserje
- agujhe = tökéletesség, érettség
- ahu'i = gyümölcsfajta
- ajurú = papagáj
- akahe = szarka
- akapicsi-a (hegvaka) = rituális fejdísz
- anfiszbena = kígyóhoz hasonló ragadozó
- angí – tömjénfa
- anó = varjúhoz hasonló madár (Crotophaga ani)
- angujá = egér
- Anyá = a gonoszság istene
- apapokuva = guaraní törzs, egykor a brazíliai tengerpart közelében lakott
- arareszá = fény
- armado = a déli tengerekben élő harcsafajta
- avaré = pap
- Csaria = a guaraní mitológia nem ember alakú, rosszindulatú szörnyetege
- eireté = méz
- eira hagua = ember formájú mitológiai lény, testét sebezhetetlen pikkelyek fedik. Egyetlen sebezhető pontja a gyomorszája
- guajaka = mágikus talizmántartó
- guá ra kán = vihar
- guaszu ka-á = a szarvas füve
- guavira = gyümölcsfafajta (Myrthus mucronata)
- guembe = manilakender
- guembe pahé = kis kabóca
- gujrá = madár
- gujrá kucsú (kucsú) = énekesmadár
- haicsa = tarka menyét (paka)
- Hakaira = az éltető köd, a tavasz és az orvoslás, a mágia istene
- haú pa = tó
- ibirá ró = fafajta; a halál jelképe
- Ikuá-Tapá = Tapá forrása

inambú ka-á = a fogoly madár füve
Ipá-Karaí = csodálatos tó
I-porá = a vizek gonosz szelleme
ipurú = özönvíz
itá mará = fehér színű, igen kemény kőből készült balta
ivirapepé = igen kemény fafajta (Holocalix balansae)
Jaguá = a fény istene
jaszuká = rituális dísz
jeguaká = rituális fejdísz
ka'avo tori = a barátság füve (Hypericum cormatum)
karandá-i = kókuszpálma
kahí-mirikiná = majom
koati = koatimedve
kuaracsi'a = kolibri
karau = hosszú lábú vízimadár (Aramus scolopaceus)
kurupá = illatos maszlag, tömjén és gyanták bódító keveréke
kururú = béka
kuruszú = kereszt; a mítoszban az ősi varázspálcát helyettesíti,
és katolikus hatást tükröz
mangaiszi = északon található fafajta
maszakar(a)gua'i = madárfajta (Troglodytes musculus guariya)
mate = paraguayi cserje, ebből készül a mate-tea
mba'ekuaá = csörgő
mbá-e pocsi = gonosz szellem
mboreví ka-á = a tapír füve
mburuvicsá = főnök
minuane = a Paraná folyó deltavidékén élő indián törzs
mokoretá = az aravak törzshöz tartozó indián csoport, amely a
Paraná folyó deltavidékén él
Monyaí = mitológiai állat, a gonoszság jelképe
nyakirá = kabóca
nyanduá = rituális dísz
nyeengarai dal = izgató, ingerlő ének
Obi = kék
Oszununú = a mennydörgés istene
paí = a guaraní törzshöz tartozó indián csoport
pajé = varázsló, kuruzsló, varázslat, talizmán

paka = tarka menyét, rágcsáló
pakurí = vad gyümölcs
piakai = héjához hasonló ragadozó madár
pindó = datolyapálma-fajta
pirájhü = fekete hal
piritaú = kis énekesmadár, amely mindig csapatosan repül
pitoge = madárfajta (*Pitangus sulphuratus bolivianus*)
szarandí = bokor, cseje
szurukukú = a legmérgeesebb brazil kígyófajta
szuruva (szurukua) = gerlicefajta
taguató = sas
taguatohú = sólyomféle
taguató ju = sárga színű karvalyféle
tajaszú gujrá = kócsagféle
takapé = kőbalta
timbó (csimbó) = magasra növő, indás liánféle, halászáshoz
készítenek mérget belőle
tingaszú = madárfajta (*Piaya cayana macroura*)
toba = a dél-amerikai Chaco erdős vidékén, a Bermejo és a
Pilcomayo folyó közti területen élő indián csoport, a guajkurú
törzshöz tartozik
tokaká = maniókából készült pép
tujá = csillagjós, kuruzsló, öregember, aki a törzsben a pap
szerepét tölti be
tukán = nagy csőrű, fekete, a nyakánál színes tollazatú,
könnyen szelídíthető papagájfajta
Tupá-mbaé = isten tulajdona
tupinamba = guaraní indián csoport, mely a brazil partvidéken
élt
urubú = Dél-Amerikában élő dögkeselyű, akkorára megnő, mint
egy páva, a tollazata fekete, lába piros, feje és nyaka kékes színű
urukú = növény, melynek piros magvaiból festéket készítenek
urutaú = sasfajta (*Nyctibius griseus comutus*)
vapurü-eledel = gyümölcseledel

- {1} A kék jaguárokról van szó, a föld első lakóiról. A guaraní indiánok nem ejtik ki a jaguár nevét, mert félnek, hogy az állat megjelenik.
- {2} Annak a fának a neve, amelyből az indiánok ijaikat készítik.
- {3} Szójátékkal gúnyolják az indiánok a gonosz istenek nehézkes beszédét.
- {4} Anyangapiri azt jelenti, hogy „víz Anyá bőréből”; Anyá pedig Csaria másik neve.
- {5} Ezért használnak ma a guaraní indiánok a halászathoz timbó-mérget.
- {6} Mbogua a halál; ettől fogva halandók az emberek.
- {7} Tupá Ru Ete az eső, a mennydörgés és a villám istene.
- {8} A jó tudomány a gyógyító varázslást, az orvoslást jelenti.
- {9} A mbjá hiedelem szerint minden állatnak megvan a megfelelő füve.
- {10} A pindópálmára könnyű felmászni, mert a törzsén nincsenek tövisek. A guaraní mitológiában minden kék, ami nem halandó, ami az égi, isteni világot népesíti be.
- {11} A guaraní indiánok ugyanazzal a szóval jelölik az élőkben lakó lelket és a kiejtett szót.
- {12} Nyanderunak hívják a törzs szellemi vezetőjét, a jövőmondót.
- {13} A guaraní indiánok két fadarab összedörzsölésével gerjesztenek tüzet. A dörzsölés számukra nem előállítja a tüzet, csak „kiengedi” a fából, ahová a Nap és öccse, Gujrapepo, a Hold bezárták.
- {14} A jaguár-isten Nyamandú nevének ritkább változata.
- {15} A szó a lelkét is jelenti.
- {16} Nyande Hara istennek a szöveggel szervesen össze nem függő felidézése a guaraní indiánok vallása és a kereszténység közötti harcra utal. Krisztus Nyande Hara néven bevonult a guaraní istenek közé.
- {17} A hold húsa mint Tupának élelemül felajánlott ajándék – mitikus megőrzése a tupinamba törzs rituális emberevésének.
- {18} A varázsló házával szemben áll egy kelet-nyugati tengelyű hosszú ház, a férfiak háza. Itt folynak a táncok, az imák.
- {19} Ezek a lények a guaraní indiánok.
- {20} Az itt szereplő Tupá hol a guaraní törzsek villámörző istene, hol pedig a keresztény Úristen megjelenése ezen a néven. A XVI-XVII. század folyamán a hittérítő jezsuiták – hogy könnyebben elfogadtassák a keresztény tanokat – Tupá főisten nevével jelölték a keresztény Úristent. Ezért szerepelhet Nyamandúnak, a jaguár-istennek a megalázójaként.
- {21} A köd a pipák füstje, ami a „köd csontvázából”, a szent pipából száll az ég felé, az imákkal, átkokkal együtt. A „köd uralása” tehát az összes guaraní törzs eszmei irányítását jelenti.
- {22} Tupinamba-guaraní változat, amelyet André Thevet francia utazó jegyzett föl a XVI. század közepén.
- {23} Telepes rendszer; a spanyol telepések, földesurak (encomenderók) között fölosztották a földet és az indiánokat. Abban különbözött az európai földbirtokos rendszertől, hogy a király földtulajdona nem szűnt meg a földek fölött, de a birtok örökölhető volt. A királyi tulajdonjog abban érvényesült, hogy az encomendero szedte be a királynak járó adót, valamint az encomiendához tartozó indiánok földje, ha elhagyták a falut,

nem az encomenderóra, hanem a kincstárra szállt vissza. A XVIII. század elejére megszűnt ez a telepes rendszer, mert a kincstárhoz visszakerült birtokokat eladták. Így alakult ki a nagybirtokrendszer. *(A fordító megjegyzése)*

{24} Redukciónak (reducción) hívták a jezsuiták által alapított falvakat. Ezek a falvak önálló gazdasági, vallási, közigazgatási egységet alkottak, élükön a szerzetesek álltak. *(A fordító megjegyzése)*

{25} Városi kormányzat. *(A fordító megjegyzése)*